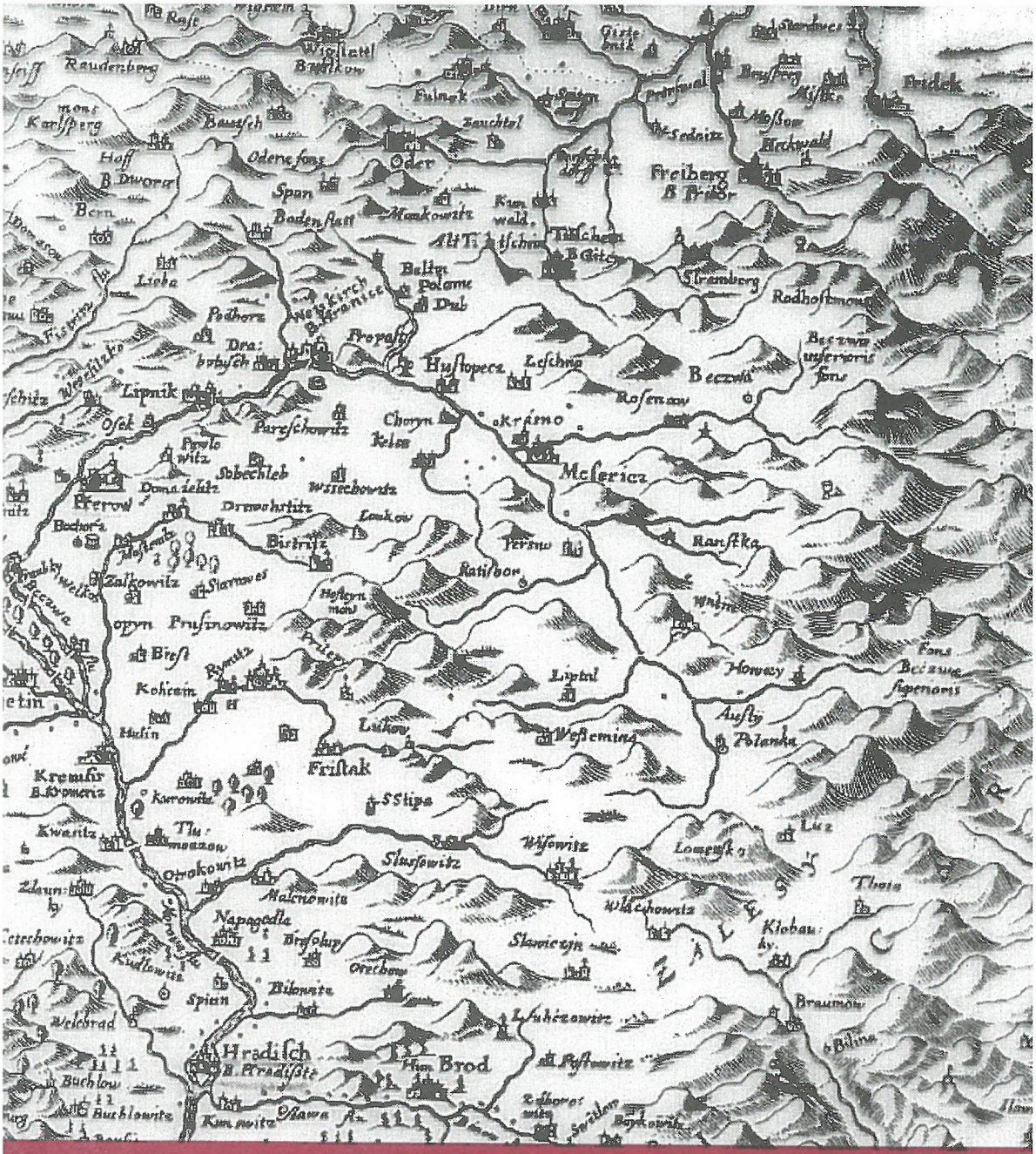
Raudenberg
Karlsperg
Bauzsch
Oder
Freiberg
Bern
Liebe
Lipnik
Osek
Kremsir
Kwasitz
Hradisch
Brod
Buchlow
Kunewitz
Ostawa
Spian
Welehrad
Napagedle
Kiritzowitz
Otrokowitz
Slusowitz
Malenowitz
Wisowitz
Wlachowitz
Slawiczin
Luhczowitz
Pustowitz
Braumau
Bilina
Klobau
Lomenka
Luz
Thoia
Lipnik
Kohlein
Hulin
Kroměříž
Kremsier
Fristak
Stipa
Lukow
Westemina
Liptal
Honway
Austy
Polanka
Ratisbon
Perzno
Ranstka
Wnitz
Mcsericz
Kromino
Hustopecz
Leschna
Beczwa
Rosenau
Stramberg
Radhostmont
Tuschem
Altitschin
Monkowitz
Bodenstatt
Spon
Odersfurt
Zauchtel
Fulnek
Sedlnitz
Hoffbrunn
Bruschsperg
Bridek
Sterbuce
Girtenik
Wiesstatt
Bruckow
Rast
Pohlom
Dub
Belitz
Kirchwitz
Propasch
Pohlorz
Dra:
Pareschowitz
Chorin
Kelse
Sobechleb
Wsiechowitz
Donazehitz
Kerow
Drnowhritz
Lowkow
Bistritz
Bochora
Zalkowitz
Starowes
Prusinowitz
Biesf
Kohlein
Hulin
Kroměříž
Kremsier
Kwasitz
Tlumaczow
Otrokowitz
Malenowitz
Napagedle
Kiritzowitz
Spian
Welehrad
Hradisch
Brod
Buchlow
Kunewitz
Ostawa
Zlaunitz
Ctechowitz
Bresolay
Orechow
Bilowitz
Slawiczin
Wlachowitz
Wisowitz
Slusowitz
Otrokowitz
Luhczowitz
Pustowitz
Braumau
Bilina
Klobau
Lomenka
Luz
Thoia
Zelhorowitz
Swetlow
Bopkowitz
Honway
Austy
Polanka
Westemina
Lukow
Fristak
Stipa
Liptal

OBSAH:

1 - 2	**Tomáš Mikulaštík:** Jubilejní rok
3 - 7	**Richard Jeřábek:** Ve valašskomeziříčském muzeu před půlstoletím
8 - 13	**Marie Mikulcová:** Valašská povstání 1642 - 1644
14 - 18	**Zdenka Jelínková:** Lidový tanec na Valašsku III. a IV.
18 - 21	**Ladislav Štěpánek:** Středověký kachel jako informace?
21 - 25	**Jiří Demel:** Sokol ve Valašském Meziříčí a JUDr. Alois Mikyška
26 - 27	**Jiří Demel:** 120 let od vzniku Odborné školy pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí
27 - 28	**Arnošt Kubeša:** Vzpomínky na Tomáše Baťu st. a má chlapecká léta v Loučce
29 - 32	**Helena Barvičová:** Rod Barvičů z fojtství ve Velkých Karlovicích
32 - 33	**Ladislav Štěpánek:** Miloš Kašlík (1894 - 1974)
34 - 37	**Jiří Demel:** Za Arnoštem Kubešou
37 - 40	**Břetislav Dadák:** Vzpomínka na mou ženu Boženu
41	**Břetislav Dadák:** Milý pane Králík
41	**Vanda Kolmačková:** 70 let Jaroslava Králíka
42 - 43	**Marie Mikulcová:** Oldřich Šuleř sedmdesátníkem
43 - 45	**Eva Urbachová:** 33 leť se vsetínským muzeem
46 - 47	**Helena Mičkalová:** Jak jsem sbírala pověsti
50 - 52	**Tomáš Mikulaštík:** Výstavy v roce 1993

1. strana obálky: Část Komenského mapy Moravy z r. 1627
Zadní strana obálky: sekretář z mobiliáře zámku Lešná u Valašského Meziříčí

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VE VSETÍNĚ
SRPEN 1994
Zodpovědný redaktor: PhDr.Tomáš Mikulaštík
Redakční rada: RNDr. Lubomír Brabec, Břetislav Dadák, Jiří Demel,
Hana Jabůrková, RNDr. Jaroslav Jurčák, Miroslav Langer, Eva Urbachová
Grafická úprava: Břetislav Dadák
Foto: Miroslav Langer
Počet výtisků: 1 000 kusů
Vytiskla: tiskárna Floria Kroměříž, a. s.

Bývalí a současní pracovníci muzea v parku u zámku Lešná 6. 5. 1994

JUBILEJNÍ ROK

Desáté číslo Zpravodaje Okresního vlastivědného muzea ve Vsetíně,které máte před sebou, vychází v roce, v němž si připomínáme četná, pro naše muzeum významná výročí.
Je to letos sto deset let od doby, kdy čerstvě ustavená Musejní společnost ve Valašském Meziříčí otevřela také muzeum. Dlužno poznamenat, že se jednalo teprve o druhé české muzeum na Moravě. Také vsetínská část muzea má své výročí. 14.února1924 se sešlo na podnět MUDr. Františka Sovy (zakladatele vsetínské nemocnice) několik občanů, aby ustavili obdobnou instituci.
Vedle těchto dvou základních výročí je třeba připomenout i další, jehož hodnocení nemůže být jednoznačně příznivé, které však momentálně přináší spíše pozitiva. Jsou to tři desetiletí společné práce obou kdysi samostatných muzeí. V průběhu druhého pololetí roku 1963 bylo postupně realizováno necitlivé administrativní rozhodnutí o sloučení kulturních institucí do jakéhosi kombinátu, který nesl název Vlastivědný ústav. Od nového roku 1964 hospodaří obě muzea společně a spojenými silami se jim podařilo realizovat mnohé, nač by dílčí síly či prostředky nestačily. Postupně se Vlastivědný ústav zbavil nemuzejních činností a slovo muzeum se vrátilo i do názvu.
V roce 1988 se podařilo dokončit zdlouhavou a nákladnou rekonstrukci zámku Kinských ve Valašském Meziříčí a otevřít stálé expozice i výstavní provoz. Poté jsme přistoupili k obnově zastaralých a dobovým názorům poplatných expozic ve vsetínském zámku. Nyní už bez mimořádných příspěvků jsme v prosinci 1992 otevřeli "Zámeckoù galerii", v půli roku 1993 podstatně rekonstruovali expozici "Umění a umělecká řemesla" a v únoru tohoto roku představila veřejnosti část výsledků svého vytrvalého badatelského zájmu naše jubilantka paní Eva Urbachová v expozici "Vsetínsko v lidové výrobě, kroji a obyčejích".

K 350. výročí tragického završení valašských rebelií, které rovněž připadá na letošní rok, byla 15. dubna otevřena stálá výstava s názvem "Pod jménem Valachů". Na slavnostní vernisáži profesor Josef Polišenský aktualizoval historické souvislosti vojenského vystoupení Valachů. Otevřením této expozice se završila zhruba dvouletá snaha o to, aby se i vsetínský zámek vyrovnal zámku Kinských ve Valašském Meziříčí a poskytoval návštěvníkům potěšení i poučení, byl důvodem k zamyšlení i hrdosti, připomněl kontinuitu věků, lidských rodů i individuálních osudů.

Shledávám hlubokou symboliku v tom, že stejné jubileum jako vsetínské muzeum slaví letos i etnografka našeho ústavu paní Eva Urbachová, která vedle své neokázale poctivě odvedené badatelské práce vykonala tak mnohé pro valašské soubory písní a tanců. Její trpělivost a skromnost stojí v pozadí muzejních akcí už více než tři desítky let. Stala se ochránkyní a rádkyní všech začínajících muzejníků (a vystřídalo se jich tu za ta léta nemálo) a svou pečlivost uplatnila i při přípravě většiny tiskovin, které muzeum v průběhu uplynulých let vydalo. Její bohaté znalosti a jazykový cit z ní učinily pozornou korektorku chyb autorů i tiskařů. S lítostí tedy přijímáme její rozhodnutí odejít z muzea. Přejeme jí do dalších let jen to dobré a rádi bychom k ní chodili co nejdéle nejen pro rady či poučení, ale hlavně pro laskavou pohodu, kterou kolem sebe vždy tak marnotratně šířila.

S vděčností musíme vzpomenout také práce bývalé ředitelky muzea paní Aloisie Rambosskové, která v minulém roce odešla do důchodu. Do muzea nastoupila v září 1984 a za dobu svého působení vykonala více, než by se dalo předpokládat. S noblesním nadhledem se vyrovnala s jistým profesním handicapem a s chutí se vrhla do práce, kterou vyžadovala i od svých podřízených. Pod jejím vedením byla realizována řada zajímavých výstav a přitažlivých kulturních akcí - za všechny jmenujme alespoň rozsáhlou výstavu s mezinárodním sympoziem Princip Thonet v roce 1990. Brzy po svém nástupu obnovila vydávání muzejního periodika, jehož desáté číslo jsme už připravovali bez její účasti. Nesporně největší její zásluhou je dokončení vleklé stavební rekonstrukce sídla muzea ve Valašském Meziříčí - zámku Kinských v Krásně nad Bečvou. I jí přejeme co nejdelší řadu spokojených let v rodinném kruhu.

Jubilejní rok je podnětem k zamyšlení nad odkazem předešlých let i nad perspektivou let příštích. Chceme v souladu se svým základním posláním uchovat a rozmnožit vše, co jsme převzali. Muzeum má ve správě tři zámky a kostel. Tyto historicky cenné budovy jsou však vlastně starými domy, které potřebují stálou údržbu. Kdysi bývaly centrem panství, obydlím i sídlem hospodářské správy. Své ekonomické zázemí však ztratily a je tedy na státu a nyní snad i na mecenáších a sponzorech, aby existenci těchto budov a muzea zajišťovaly. Je k tomu řada dobrých důvodů.

Uvědomme si alespoň, že muzeum uchovává informace, které mají nezprostředkovanou, autentickou podobu. Jsou vlastně jakousi pamětí lidstva a není jistě náhodou, že zloba nacionalistických válek ničí záměrně právě tyto instituce. Je to logické - vždyť ztratí-li člověk paměť, přestává lidsky existovat, i když to třeba fyzicky přežije. Historické budovy, památná místa, zajímavé expozice a výstavy i kulturní programy přinášejí i nepřímý užitek svému okolí. Jsou nejenom jedním z hlavních motivů cestovního ruchu, ale dobrá úroveň tohoto druhu služeb často hraje významnou roli při rozhodování vzdělaných a aktivních lidí o tom, kde se usadí.

Účelem kultury je kultivovat. Nemůžeme sice tuto svou roli přeceňovat, protože oslovujeme prakticky jen ty, kteří nás vyhledají. Nevzdáváme se však ani této úlohy, jejíž smysl formuloval francouzský spisovatel André Malraux: "Kultura způsobila, že člověk je něčím jiným, než náhodným seskupením přírody ".

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK,
ředitel muzea

VE VALAŠSKOMEZIŘÍČSKÉM MUZEU PŘED PŮLSTOLETÍM

(Útržky ze vzpomínek)

RICHARD JEŘÁBEK

S Valašským Meziříčím, vlastně spíš s Krásnem nad Bečvou, které mám ještě vepsáno do záhlaví všech vysvědčení ze "šestitřídní obecné školy smíšené", jsou spojena léta mého dětství a mládí. Tím se nijak nelišim od svých vrstevníků - dávných kamarádů a spolužáků. Co mne však záhy od nich začalo odlišovat, byla skutečnost, že jsem jako jediný z nich - nevlastní zásluhou - trávil hodně času v muzeu. Nebylo to ovšem motivováno nějakou mimořádnou vědychtivostí, ale prostou okolností, že v něm můj otec působil jako dobrovolný kustod části historických sbírek. Poté, co mne nadobro opustila dědičná rodová idea kráčet jako příslušník už čtvrté generace ve strojvůdcovských stopách, propadl jsem od svých asi dvanácti let kouzlu ochotnického divadla (stal jsem se pomocným osvětlovačem studentského avantgardního souboru Tvar a byla mi tu a tam svěřena nějaká němá role) a mezitím jsem se chtěl uplatnit jako chemik, než moje pokusy se zápalnými a výbušnými látkami opakovaně skončily částečnou devastací rodičovské domácnosti, zaujal mne tajemný svět dávné i nedávné historie a exotických dálek, do něhož jsem měl možnost nahlížet ve vitrinách a v depozitářích druhého nejstaršího českého muzea na Moravě. V dětských letech jsem přirozeně nebyl schopen rozlišovat hodnoty skryté v muzejních fondech: podnes si ještě pamatuji, že mne tehdy zajímaly spíš předměty, s nimiž nebylo možné se setkávat v běžném životě. Když jsem nevšímavě míjel tehdy ještě málem současná svědectví o mladé republice, netušil jsem, že i ona se brzy stane minulostí. A když jsem zvědavě obhlížel památky na první světovou válku, o níž jsem slýchal tolik historek od obou svých dědů - veteránů, nemohlo mne napadat, že militaria se zakrátko stanou na dlouhých šest let nežádoucími atributy naší skoro každodennosti. Dospívali jsme pod tlakem válečných událostí časně a rychle. Na jedné straně jsme hráli bezstarostné chlapecké hry na Indiány, na druhé straně jsme byli vystavováni tvrdé realitě pronásledování příbuzných a známých,

Richard Jeřábek st. (9. 5. 1902 - 3. 11. 1970)

mezi nimi i našich gymnaziálních profesorů, a na naše vědomí doléhala i perzekuce aktérů domácího odboje a partyzánů. Bral jsem jako samozřejmost důvěru svých rodičů, kteří přede mnou mluvili o situaci s naprostou otevřeností. S maminkou jsme až do vyčerpání hubených zásob oblečení a ložního prádla provozovali naturální směnu za mouku, chléb, sádlo a slaninu v místním Pečivově mlýně, u Šrámkových ve Stříteži nad Bečvou, u Bartošíkových v Choryňské Lhotě, u sběratele Tabarky v Rymicích, a nejednou v hlubokém sněhu, jaký v těch letech ještě nebyl vzácností, jsme unikali kontrole a postihu protektorátních četníků. S početnými hosty naší domácnosti jsem se zúčastňoval každodenního poslechu zahraničního vysílání z našeho - tehdy moderního - přijímače Orion-Triumf, na němž byla zavěšena varovná kartička s textem, že "poslouchání zahraničního rozhlasu je zakázáno a trestá se káznicí nebo i smrtí", s otcem jsem ve svých asi devíti letech zakopával na zahradě pár kusů střelných zbraní a do dvojité heraklitové stěny na půdě jsme na provázcích zavěšovali sbírku zbraní bodných. Za těchto okolností není nijak divné, že jsem býval v muzeu svědkem toho, jak můj otec spolu s tehdejšími pracovníky muzea kapitánem Ludvíkem

Killingerem a doktorem Miloslavem Balášem vyprávěli a zapisovali politické anekdoty, které bezprostředně po osvobození vyšly pod názvem Válečný humor Čechů, snad jako první sbírka toho druhu. I přes tísnivé poměry panovalo za války ve valašskomeziříčském muzeu ovzduší vzájemné důvěry, v mých očích to byl ostrůvek svobody a jeden ze zdrojů optimismu i naděje, že se všechno v dobré obrátí. Muzeum, sídlící tehdy ještě ve skrovných, avšak moderních prostorách spořitelní budovy na náměstí, mi poskytovalo nejen poučení ze sbírek a bohaté knihovny, ale přímo formovalo moje představy o světě a o životě.

Pro vytváření a upevňování niterného vztahu k dědictví minulosti, k úctě a obdivu k výsledkům lidské práce a k projevům intelektu jsem byl od útlého dětství programově veden otcem, pro něhož bylo zděděné povolání nezbytným zdrojem obživy, zatímco záliby v sebevzdělávání, všestranném sběratelství, péči o veřejné památky, v četbě a hudbě byly silnější a představovaly pevný základ jeho životní filozofie, jeho vztahu k lidem a koneckonců i jeho osobité víry v "boží mlýny", kterou se však ve mně marně snažil probudit. Když si někdy zpětně promítám v paměti obrazy a děje svého dětství a mládí, zdá se mi až neuvěřitelné, co všechno můj otec, člověk se základním vzděláním, zámečnickým řemeslem a s příslušenstvím k "černé šlechtě", dokázal zvládat a šířit kolem sebe. Jeho sběratelské sklony byly zakořeněny v letitém úsilí děda, rovněž strojvůdce, shromáždit reprezentativní kolekci pokladů země - nerostů a zkamenělin; choval je ve svém verštatu na dvorku a vysluhoval si za to spíš nepochopení i posměch části rodiny. Sám už nevím, co z jeho akvizic přešlo do otcových sbírek, ale docela jistě patří k tomuto dědictví množství naučných knih z přelomu století, například pětisvazkové dílo Weltall und Menschheit, v němž jsem jako kluk často a rád listoval. V budování knihovny však můj otec předčil všechny své rodinné předky a současníky. Aby mohl naplňovat své ideje o smyslu sběratelské činnosti a vyvíjet nesčetné osvětové iniciativy, vybavoval se nejen kvalitní beletrií, nýbrž také vysokým počtem vědeckých publikací a časopisů z nejrůznějších oborů a disciplín. Od doby, kdy jsem začal o knížky projevovat zájem - a myslím, že to bylo záhy - měl jsem k otcově knihovně neomezený přístup. Později jsem už jako gymnazista vypomáhal našemu znamenitému češtináři Aloisu Černockému v profesorské knihovně a dostávalo se mi zvláštní péče od vynikajícího znalce literatury české i světové Emila Dlaska. K dovršení toho všeho jsem při první dobrovolné muzejní praxi ještě před nástupem na vysokou školu revidoval knižní fond Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a po přijetí na brněnskou filozofickou fakultu mi byla svěřena péče o příruční knihovnu tehdejšího etnografického semináře. Brzo jsem platil za chodící bibliografii, za rádce dobrých a postrach špatných studentů; slabost pro tuto činnost mne ostatně provází podnes jako autora rozmanitých soupisů literatury, mimo jiné v posledním čtvrtstoletí jako člena autorského kolektivu Internationale Volkskundliche Bibliographie. I na tom má svůj podíl časný kontakt se zajímavou knihovnou valašskomeziříčského muzea.

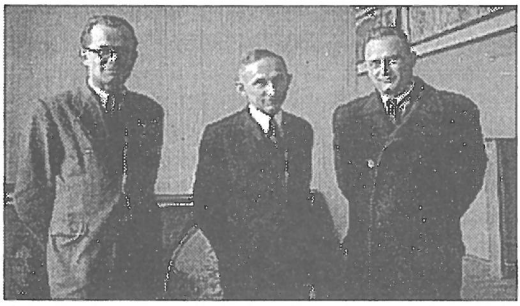

Ve valašskomeziříčském muzeu 29. února 1944. Zleva: JUDr. Miloslav Baláš, doc. PhDr. Zdeněk Kalista a Richard Jeřábek st. (foto L. Killinger)

Leč vraťme se ještě k reminiscencím na válečná léta. Nepamatuji si už, od kterého roku se datuje otcův soustavnější kontakt s muzeem, jen si vzpomínám na jeho trpké zklamání po zkušenosti s někdejším správcem sbírek učitelem Březinou. Ten si jako sběratel poštovních cenin vypůjčil od důvěřivého otce poměrně rozsáhlou kolekci československých známek a aršíků a po upomenutí mu ji zapřel. Od té doby zůstala v otci jakási hořkost a trochu i nedůvěra k lidem vybaveným sice vzděláním, ale postrádajícím elementární zásady slušnosti. Je třeba ocenit, že tato zlá a ve svých důsledcích notně drahá zkušenost neodradila otce od spolupráce s muzeem, která postupně nabývala na intenzitě. V bohaté a pestré dokumentaci, zatím bohužel z nedostatku času neutříděné, jsou k nalezení různé doklady o otcově činnosti v numismatických organizacích; např. ve Společnosti přátel drobné plastiky působil po léta jako zástupce moravských členů v pražském výboru, založil a dlouho vedl valašskomeziříčskou odbočku Numismatické společnosti československé apod. Stěží lze zjistit, kdy se začal přímo podílet na práci muzea, zejména na výstavnické činnosti, avšak nejpozději to muselo být při organizaci výstavy poutních a svatých obrázků v březnu a dubnu 1943,

pro niž - jak si sám pamatuji - zapůjčil ze své sbírky devocionálií vysoký počet exemplářů. Tehdy byl už také činným členem pražské Umělecké besedy a jeden z jejích významných představitelů, historik a spisovatel Zdeněk Kalista, k nám začal dost pravidelně zajíždět s úmyslem organizovat na Moravě samostatnou větev protifašistického odboje; jenže tato idea byla od samého začátku nereálná, protože strach z perzekuce se tehdy stupňoval. Nicméně patřil Zdeněk Kalista mezi četné české intelektuály, které otec přilákal do meziříčského muzea a do naší domácnosti.

Chmurná léta nastala pro muzeum po přestěhování sbírek do krásenského zámku, který byl v dezolátním stavu. Celá tato náročná akce probíhala bez nezbytných příprav, bez zabezpečení předmětů proti poškození nebo ztrátě. To bylo v době, kdy jsem se rozhodoval, zda se pokusit o přijetí ke studiu národopisu na Masarykově univerzitě nebo na Univerzitě Karlově. První z nich jsem dal nakonec přednost, protože mne lákala osobnost autora rozsáhlé monografie Luhačovské Zálesí - profesora Antonína Václavíka, jakož i možnost trvalejšího kontaktu s některými krajany a přáteli, kteří působili jako přední členové brněnských folklorních souborů. Tento záměr ještě zvýraznil můj zájem o muzejní fondy, o nichž jsem věděl, že patří k nejstarším a nejcennějším v českých zemích. Jenže stálá expozice dlouho neexistovala a v depozitářích v přízemí zámecké budovy vládl nepopsatelný chaos. V čele muzea stál jinak zasloužilý organizátor regionálního národopisu učitel Miloš Kašlík, jehož předpoklady pro revitalizaci muzea byly bohužel minimální. Jak s otcem, tak i sám jsem za ním často docházel a domáhal se možnosti seznamovat se s některými fondy. Po mnohých, většinou planých slibech mi dal sem tam k dispozici kartotéku, která suplovala řádný inventární seznam a v níž chyběly údaje o nezvěstných předmětech, hlavně o starých výšivkách a keramice; o tom, že některé z nich byly původně v majetku muzea, svědčily seznamy přírůstků publikované v Opavském týdenníku a ve Sborníku Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí z let 1884 - 1911, tedy z doby největšího rozkvětu muzejních sbírek. Během studia národopisu a dějin umění jsem pak měl nejeden důvod k tomu, abych obracel pozornost k meziříčským fondům: profesor Václavík mi zadával dílčí úkoly se vztahem k národopisné problematice rodného kraje a nadto sám potřeboval, abych mu pro jeho práci zprostředkovával zapůjčení nebo aspoň zevrubný popis některých plastik a textilií pro jeho poslední dvě knihy Volkskunst und Gewebe a Výroční

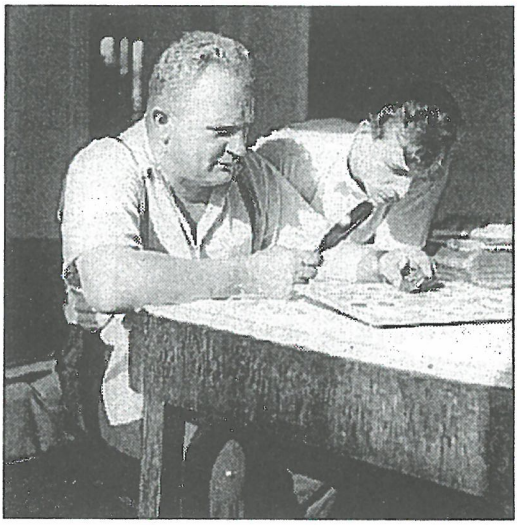

S otcem nad jeho numismatickou sbírkou, 1951

obyčeje a lidové umění (1956 a 1959). I přesto, že byl v moravském muzejnictví uznávanou autoritou, na správě meziříčského muzea často troskotal. Situace se začala měnit k lepšímu s nástupem mladého absolventa dějin umění na Palackého univerzitě doktora Josefa Malivy. I přes nedostatek praxe zvládal sisyfovskou práci vyplývající z nezbytnosti administrativního zabezpečení fondů. Zavedl novou evidenci, protože stará byla stěží použitelná, a usiloval o vybudování stálé výstavní sbírky. Myslím, že na spolupráci s mým otcem, který se dobře orientoval v některých fondech, vzpomíná s vděkem, asi tak jako já jemu zůstávám zavázán za zpřístupnění předmětů, dokumentace a knihovny, pokud jsem to tehdy potřeboval už jako asistent a pak odborný asistent ke své publikační činnosti. O rady a pomoc svého otce jsem se mohl opírat jako jeden ze spoluautorů expozice, která se připravovala v roce 1957 a byla veřejnosti zpřístupněna od dubna 1958. Po dočasném úpadku muzea měl tento čin Josefa Malivy velký dosah, jenže jeho působení ve Valašském Meziříčí již nemělo dlouhého trvání. Pak došlo k závažné reorganizaci bývalého městského a později okresního muzea, když se stalo detašovaným pracovištěm nově ustaveného okresního muzea ve Vsetíně. Pro mého otce, krásenského patriota, se stalo zrušení valašskomeziříčského okresu doživotním traumatem: nemohl se smířit se skutečností, že mnohem mladší vsetínské muzeum pohltilo starší institucí s unikátními sbírkami, do nichž valašskomeziříčtí občané i on sám vydatně přispívali. Sdílel jsem jeho roztrpčení, avšak s jednou

výjimkou, jíž byla okolnost, že správou národopisných fondů byla ve Vsetíně pověřena moje někdejší kolegyně z fakulty, která nabyla muzejnické zkušenosti v Moravském muzeu v Brně a byla s to uplatňovat a rozvíjet je ve sloučených valašských muzeích. Paní Eva Urbachová vykonala pro uchování, rozhojnění a zužitkování těchto sbírek kus poctivé a neocenitelné práce, kterou jistě zhodnotí budoucí badatelé.

Nechtě jsem se ve svých reminiscencích dostal až do počátku šedesátých let a od anonsovaného půlstoletí jsem se notně odchýlil: od dětských zážitků a dojmů jsem se dostal až k letům poměrně intenzívní spolupráce s valašskomeziříčským muzeem, která pro mne ovšem neskončila ani poté, co jsem se později už jen příležitostně podílel na jednotlivých akcích, například zahájením výstavy valašských betlémů v roce 1968. Otcovy vazby k muzeu myslím nezeslábly ani v době, kdy část svých výstavnických aktivit přenesl do kulturního střediska na valašskomeziříčském nádraží. Muzeum uspořádalo ještě krátce před jeho náhlým úmrtím v roce 1970 výstavu Sběratelství je můj hobby aneb minimuzeum pana Richarda Jeřábka (květen - červen 1969). Většina otcových akcí se dočkala živého ohlasu v tisku i v rozhlasu, ale to šlo jen o tu nejhmatatelnější stránku jeho činorodosti v muzeu i mimo ně. Snad z dochovaných diářů a z bohaté korespondence by bylo lze vyčíst, jak pestrá byla paleta jeho veřejného působení v oblasti historie města a kraje, v numismatice apod., která se promítala mimo jiné do bezpočtu přednášek pro různé okruhy posluchačů, školní mládež nevyjímajíc.

Otec měl mimořádně vyvinutý smysl pro rodinný život, byl ochoten všechno obětovat pro své děti a vnoučata a nacházel v tom oporu i u naší maminky. Největším svátkem pro něho byla rodinná shromáždění o vánocích nebo o prázdninách. Když jsem odcházel studovat do Brna, nelehko se smiřoval s tím, že se mohu jen nepravidelně a nakrátko vracet domů. Tehdy jsme však oba žili v představě, že se snad při troše štěstí po promoci uplatním jako pracovník valašskomeziříčského muzea. Brzy tento předpoklad zvrátil fakt, že jsem se stal od třetího ročníku studia asistentem, po jeho ukončení jsem pojal za ženu svoji mladší kolegyni a vlastně i první posluchačku a můj osud byl zpečetěn. Zůstal jsem Brnu věrný a rodiče jsem mohl uspokojit jen tím, že jsem se uplatnil na fakultě i v odborném světě a že jsem za nimi přijížděl se svojí rodinou. Za pobytu u rodičů na Podhoří v roce 1968 nás však postihly dvě rány. Sotva odezněla první, která spočívala v zásahu našeho domku kulovým bleskem a ve zničení notné části jeho interiéru, přišla druhá s následky mnohem pronikavějšími: bratrská pomoc spřátelených armád. Zakrátko jsem byl obviněn z toho, že jsem nečelil pravicovým tendencím na fakultě v roce 1968 a 1969, zbaven vedení katedry, kterou se mi podařilo zřídit v roce 1963 a která byla po zrušení včleněna jako pouhé oddělení do jedné z kateder historických. Nadto mi byla vnucována nová pracovní smlouva na dva roky a hrozil nedobrovolný odchod z univerzity. Na otce tyto postihy mne i mého pracoviště tíživě doléhaly a byly jistě jednou z hlavních příčin náhlého zhoršení jeho zdravotního stavu, které vedlo k úmrtí v listopadu 1970. Měsíc před tím - přesně na den - jsem ho vezl z brněnské návštěvy přes Křtiny, Senetářov, Prostějov a Dub domů na Valašsko; jako v nějaké předtuše poznamenal nad skrovným hrobem Jiřího Wolkera, jak málo místa člověk po smrti potřebuje. Mezi oběma osudnými infarkty jsem ho stačil navštívit ve valašskomeziříčské nemocnici. Na jeho dotazy, jak to vyhlíží s mým postavením na fakultě, jsem reagoval malou svatou lží: tvrdil jsem, že se tlaky zmírňují a že nemusí mít obavy. Snad potom trochu klidněji odcházel ze světa, když mu bylo souzeno opustit největší lásky - rodinu a muzeum. Na majetku nikdy nelpěl. Zdůrazňoval, že si člověk s sebou nic do hrobu nevezme.

Pro mne se stala bezmála půlstoletá zkušenost s valašskomeziříčským muzeem častým zdrojem inspirace. Mám za to, že zvláště ve společenských vědách, především těch, které jsou nějak spjaty se studiem dějin, jazyka, kultury a umění, stává se rodný kraj odrazovým můstkem a jeho znalost jistým kritériem celoživotní badatelské a vědecké práce. Pokouším-li se o analytické a komparatistické studie, nemohu se vyhnout poměřování předmětu svého zájmu - pochází-li ze srovnatelného kulturního prostředí - s tím, co jsem měl možnost důvěrně poznat na samém počátku celoživotní odborné dráhy. Z toho plyne poměrně vysoký počet mých studií, v nichž vycházím ze zcela konkrétních pramenů chovaných ve valašskomeziříčském muzeu. Ovšemže je podřizuji pronikavému rozboru a co nejširšímu, nejednou i mezinárodnímu srovnávání; v nejednom případě to vede k překvapivým výsledkům a k popření regionálních mýtů, které jsou produktem amatérského nebo diletantského nakládání s národopisnými fakty, a to nejen na Valašsku. Pominu-li několik bibliografických soupisů, které měly spíš přípravnou funkci (např. Soupis etnografických a folkloristických příspěvků ve Sborníku Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 1964; Soupis národopisných příspěvků

v regionálních časopisech Moravského Valašska, 1966) a vyšší počet edic rukopisných materiálů, referátů a zpráv, náležejí do této sféry mého letitého zájmu některé historiografické otázky (např. Osobnost a dílo Eduarda Domluvila, 1984, s výběrovou bibliografií), rozličná témata materiální kultury, zejména doprava a obchod (Karpatské vorařství v 19. století, 1961; Rekonstrukce tzv. valašského typu plti, 1964; Plavení polenového dříví v Beskydech, 1961), obživa (Příspěvek ke studiu přežitků v zemědělském hospodářství na Valašsku, 1958; Zaniklé způsoby rozněcování ohně a osvětlování obydlí na Valašsku, 1957; K studiu rybářství v oblasti moravskoslezských Beskyd a Javorníků, 1963; aj.), oděv (Tři příspěvky k ikonografickému studiu lidových krojů, 1969, spolu s Alenou Jeřábkovou), další práce jsou věnovány společenské a duchovní kultuře, především lidové výtvarné kultuře a její ikonografii (O mytologizaci v lidovém umění, 1964; Dvě zbojnické bagately, 1965; Motiv "jízdy na kohoutu" v mezinárodní tradici, 1973), ale též jednotlivým odvětvím tradičního lidového umění (např. Moravské malované betlémy jako etnoorganologický pramen, 1966; Valašské malované betlémy, 1967; Pastýřské motivy v malovaných betlémech z Moravského Valašska, 1972; atp.). To jsou ovšem jen ty publikované práce, v nichž jsem se přímo opíral o valašskomeziříčské muzejní sbírky a pokoušel se na jejich interpretaci uplatňovat nové metodické postupy, pokud běží o výtvarnou kulturu, pak především ty, které jsem si osvojil studiem teorie, metodologie a historie výtvarného umění u svých univerzitních profesorů Alberta Kutala a Václava Richtera a které v českém národopisu zatím nezdomácněly. Reagoval jsem jimi též na stav národopisného bádání na Valašsku, které bylo dlouho v rukou obětavých amatérů, ale někdy i povrchních fantastů. Přinášelo sice množství poznatků o regionální kultuře, často však neutříděných, neověřených a leckdy též zavádějících. Je na čase, aby úsilí o zvědečťování studia regionální lidové kultury nacházelo větší odezvu a podněcovalo k následování. Sám jsem přesvědčen o tom, že jsem nemohl národopisnému fondu valašskomeziříčského muzea prospět účelněji, než svými analyticko-kritickými studiemi, když už jsem neměl možnost být s tímto svým "mateřským" muzeem v tak častém a důvěrném styku, jak si to představoval můj otec a jak on sám činil.

Ředitelství muzeí ve Vsetíně i ve Valašském Meziříčí děkuji za pozvání, jakož i za to, že mne nenutili do nějaké strohé historiografické přednášky k 110. výročí založení muzea, nýbrž si přímo vyžádali memoárový příspěvek, v němž bych mimo jiné připomenul roli, jakou v historii muzea sehrál můj otec. Pokusil jsem se tedy vydolovat z paměti to, co mi v ní s dosti velkým časovým odstupem utkvělo, a omlouvám se za případné nepřesnosti i za nesoustavnost. Neměl jsem a posud nemám dost času na to, abych šel ad fontes, a spoléhal jsem jen na své vzpomínky. Jenže lidská paměť je - jak obecně známo - krátká a nespolehlivá. Pokud selhává jen v takových případech, jakým je moje vcelku neškodné povídání, není to snad taková pohroma, na jakou si naše generace musela zvykat po celá desítiletí a jakou musí snášet v mnoha ohledech i dnes, když paměť ztráceli a ztrácejí ti, kdož nesou odpovědnost za osudy celého národa a státu, v menším měřítku i ti, kdož orientovali společenské vědy, národopis nevyjímajíc, od buka k buku či spíš od čerta k ďáblu. Protože jsem představitelem oboru, který čerpá informace mimo jiné z ústní tradice, začasté je bere až příliš vážně a někteří si na tom zakládají dobré živobytí, lze brát moje vystoupení jako žánr, jemuž říkáme vzpomínkové vyprávění a který se pěstuje i v cizině jako "erzählte Geschichte" či "oral history".

(Předneseno ve valašskomeziříčském muzeu u příležitosti jeho 110. výročí dne 8. března 1994.)

Richard Jeřábek st. obeznamuje žáky učňovské školy s historií Valašska. 60. léta

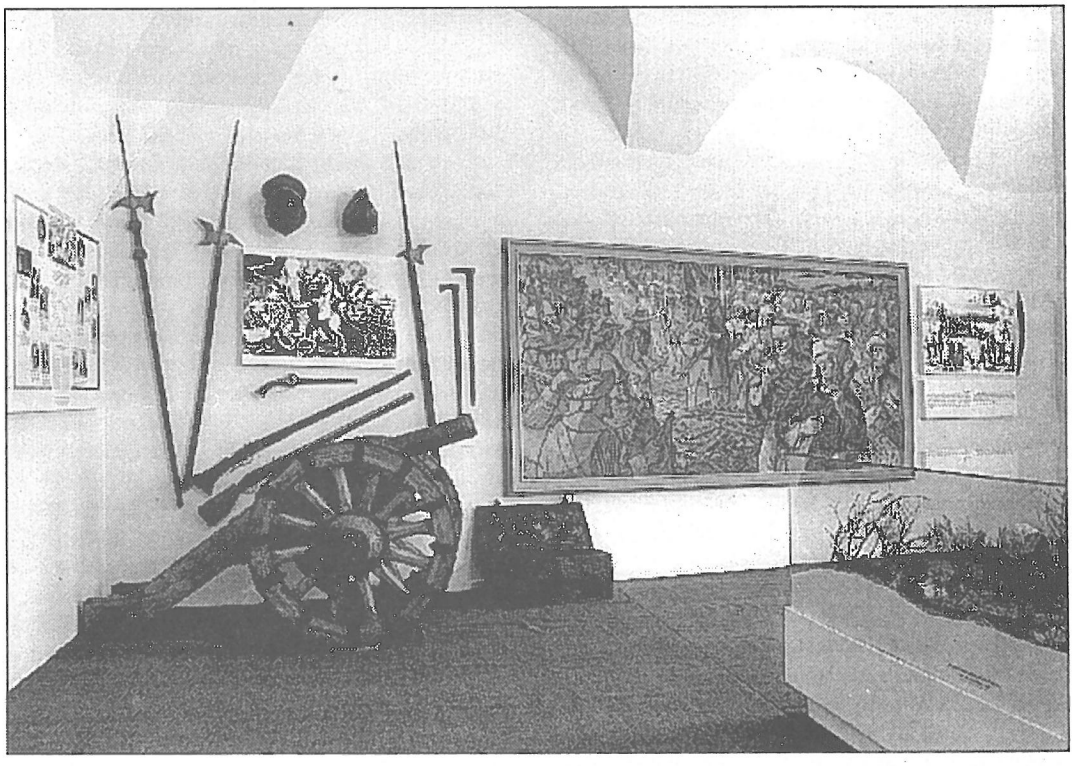

Z expozice "Pod jménem Valachů"

VALAŠSKÉ POVSTÁNÍ V LETECH 1642-1644

MARIE MIKULCOVÁ

V období třicetileté války vstoupil východomoravský lid do popředí českých i mezinárodních dějin svými bojovými projevy v protihabsburském táboře. Přinášel oběti na životech i statcích.

V červnu 1642 se Švédové dostali na moravskou půdu. Morava byla v letech 1642 - 1643 rozdělena do dvou částí: střed a sever země kontrolovali z Olomouce Švédové, jih drželi císařští, opírající se o Brno, Hradiště, Kroměříž a Přerov.

Už v zimě 1642 - 1643 navázali Valaši spojení se švédskými posádkami. Obstarávali vojsku potraviny a umožňovali mu spojení s Uhrami a sedmihradským knížetem Jiřím Rákóczim, chystajícím se k otevřenému boji proti císaři. Když Dánové vstoupili do války na straně habsburské, bylo švédské velení donuceno povolat některé vojenské síly k obraně švédských zájmů na Baltickém moři. Švédské vysunuté posádky na Moravě byly povážlivě oslabeny. Od konce srpna začali Švédové stahovat svá vojska. V září vyklidili Přerov a Tovačov, když už předtím zničili opevnění Plumlova a Prostějova. 1.září byly strženy hradby Lukova a hrad byl vypálen. V polovině září byl vyklizen také Holešov. Císařské velení získalo dlouho očekávanou možnost, aby uskutečnilo navrhovaný úder proti povstalcům, zvláště na vsetínském panství. Osudná nekoordinovanost švédských vojsk opouštějících Moravu a opožděný příchod Jiřího Rákócziho způsobily na nedlouhou dobu izolaci povstalců. Této situace využili císařští k radikálnímu náporu do středu povstalecké vsetínské oblasti s úmyslem likvidovat povstání dříve, než se mohl Rákóczi objevit v blízkosti Moravy a vsetínského centra proticísařského odboje.

Hlavním řídícím činitelem výpravy byl Jan hrabě z Rottalu, člen zemské rady, pán na Napajedlích a majitel jiných velkostatků na Moravě. Pro řízení vojenských operací byl přidělen Adolf Kryštof hrabě z Buchheimu. Od počátku ledna 1644 bylo

císařské vojsko soustřeďováno v Holešově, Hradišti a ve Valašském Meziříčí. Generálovi byly přiděleny značné vojenské síly. Měl k dispozici kyrysníky, dragouny, oddíly polských vojáků, pěší jednotky, moravské zemské dragouny, mušketýry z brněnského Špilberku, městskou brněnskou posádku a oddíl plukovníka Wellische. Celkový stav vojska však nelze přesně určit. Snad nasadili císařští do boje čtyři až pět tisíc mužů včetně dělostřelectva. Mimoto měli k dispozici asi 300 hajduků z hukvaldského panství, vyzbrojených puškami. K této vojenské síle pod přímým generálovým velením byly přiděleny i tzv. hotovosti z pohraničních panství - útvary poddaných, vojensky málo účinné pro podřadnou výzbroj, nepevnou kázeň a nezajištěné zásobování. Tito poddaní pocházeli především z brumovského panství hraběte Forgáče a do rozhodujících bojů nezasáhli.

Proti této přesile stálo několik stovek ozbrojených Valachů a hrstka švédských mušketýrů, poslaná pod velením nějakého kapitána do Vsetína, kam dorazily také jisté posily Slováků z panství J.Rákócziho. Rottalovi vyzvědači sice přinesli zprávu, že ve Vsetíně je 250 ozbrojených Valachů, které poslal kníže Rákóczi, ale toto číslo neudává přesný počet povstalců.

V polovině ledna 1644 odmítli povstalci poslední nabídku odpuštění. Výpravu bylo třeba urychlit. Plán trestního tažení proti vsetínským poddaným byl ještě projednán na schůzce Rottala s Buchheimem dne 14.ledna v Kroměříži. Vycházel ze správné zásady odděleného pochodu tří bojových proudů; plukovník Wellisch měl za úkol vyrazit z Valašského Meziříčí, proud generála Buchheima postupoval z východní základny v Prostějově přes Holešov a přes panství zlínské, vizovické a lukovské ke stejnému cíli. Hrabě Rottal pak z Uherského Brodu přes Valašské Klobouky ve směru na Hovězí u Vsetína. Podle plánu měl být Vsetín napaden ze tří stran: ze severu plukovníkem Wellischem, z jihozápadu Buchheimem a z jihu pro zabránění příchodu vojenské pomoci z Uher Rottalem.

Promyšleně připravený plán nemohl být přesně proveden. Selhalo spojení mezi postupujícími proudy. Rottalův a Buchheimův proud, odzbrojující cestou povstalce a lámající případný odpor, se opozdil. Plukovník Wellisch postupoval rychleji a nedržel se zcela plánu. Vyrazil se svým proudem, vyzbrojeným také děly, směrem na Vsetín.

Povstalci mohli ubránit vsetínský zámek i horské dědiny za předpokladu, že se jim dostane rychlé pomoci. Je pravdou, že již 4.ledna 1644 bylo švédskému vojenskému velitelství v Olomouci známo, že generál Buchheim byl poslán se svým sborem proti Valachům. Švédové však své spojence opustili a ponechali je jejich osudu. Tak se stalo, že plukovník Wellisch narazil již 26.ledna, t.j. o jeden den dříve než bylo dohodnuto, na soustředěný odpor povstalců, patrně v údolí Horní Bečvy.

K jedinému rozhodujícímu setkání císařských s povstalci došlo 26.ledna 1644. Po nešťastném výsledku boje se povstalci stáhli a bránili na neopevněném vsetínském zámku, který byl dobyt. Při obraně zámku padlo asi 25 Valachů. Na bojišti zůstali padlí: vůdcové povstalců, velitel sedmihradské pomoci, dva švédští praporečníci s většinou švédských vojáků a velký, ale neuvedený počet povstalců. O zajatcích se ve zprávě nemluví. Buchheim i Rottal dorazili se svými útvary do Vsetína, nalézajícího se již v moci císařského plukovníka Wellische. Ještě dnes nelze vysvětlit, proč povstalecké velení ve Vsetíně nevolilo obdobnou taktiku jako roku 1638, kdy si povstalci v dobře zvoleném terénu a promyšlenou taktikou vynutili u Rokytnice úplnou a ponižující kapitulaci nezajištěných a bez obavy postupujících protipovstaleckých sil. Konečný cíl tažení roku 1638 i 1644 byl totožný a měl realizovat v obou případech plány vídeňské dvorské válečné rady: využít momentu překvapení, vůdce pro odstrašující příklad potrestat smrtí. V roce 1638 skončila výprava císařských katastrofálním neúspěchem a složením zbraní, kterých se zmocnili povstalci. Ze střetnutí v r.1638 se více poučili císařští než povstalci. Snad proto plukovník Wellisch volil raději opatrný a promyšlený postup směrem z Valašského Meziříčí na Vsetín, aby byl moment překvapení zcela vyloučen.

Smutnou bitvou u Vsetína vývoj událostí na Valašsku nekončí. Vítězství nad vsetínskými rebely se jevilo ve velkém měřítku třicetileté války jako jedna z méně významných válečných epizod - jako trestní exekuce.

Prohraný boj znamenal těžkou pohromu proticísařského a protikatolického hnutí na Valašsku. I když povstání nebylo zcela udušeno, jeho hlavní síly vyhasly. Doznívalo však ještě ve valašském zbojnictví.

Rottal konečně dosáhl svého cíle, o který usiloval po řadu let. Odbojné Valašsko, vzdorující císařským slibům a hrozbám, podle právního cítění velezrádně spojené se švédskými silami, bylo poraženo a nemělo již sil k dalšímu odporu. Císařští generálové, popuzeni drobnými, ale velmi škodlivými akcemi povstalců v posledních letech, zbavili se houževnatého a nezničitelného nepřítele ve svém týlu.

S povstalci jednali krutě, proti zásadám platné křesťanské morálky.
Rottal, usídlený na vsetínském zámku, využil vítané příležitosti k tomu, aby jednou provždy skoncoval s povstaleckými Valachy, zejména vsetínskými. Likvidace povstání měla být úplná. Rottal usiloval především o to, aby se zmocnil vůdců povstání. Jejich situace byla velmi těžká. Na odpor nebylo již pomyšlení. Povstalci, pokud se zachránili, skrývali se na nesnadno přístupných horských samotách - pasekách. Rottal stanovil nejprve vydání sta nejaktivnějších povstalců, ostatní chtěl vzít na milost, aby tak narušil jednotu poražených.
S jednou skupinou povstalců se Rottal vypořádal ještě na Valašsku. Druhou skupinu, asi dvacítku mužů, poslal do Brna k soudu. Při trestání se mohl Rottal opírat o znění reversu z 28. října 1627. Nesplněné body tohoto reversu dávaly nepochybně Rottalovi právní možnost postupovat podle nich, ačkoliv závazky podepsali příslušníci předcházející generace. Povstalci byli odváděni ke vsetínskému soudu a popravováni na nedalekých místech Dílů a Brdek.
Mezi popravenými byli povstalci ze zlínského, lukovského a vsetínského panství. Valaši z panství meziříčského vyvázli pro katolickou a prohabsburskou politiku svého pána Baltazara z Žerotína, i když přepadli u Jablůnky císařského plukovníka Jana z Wintze a zmocnili se bohaté kořisti, která byla později podle soupisů ztracených věcí oceněna na 10 000 dukátů v hotovosti a celkových 159 893 zlatých. Plukovník odvážel majetek před blížícími se Švédy.
Nejhůře bylo potrestáno vsetínské panství. Přes třicet poddaných padlo v boji, skoro padesát bylo popraveno, panství ztratilo téměř pětinu obyvatelstva. Ještě hůře pochodilo panství vizovické, které ztratilo téměř čtvrtinu obyvatelstva. Z lukovského panství uteklo asi devadesát provinilců. Zlínské panství vyvázlo poměrně nejlépe. Nebyla tu vypálena žádná vesnice a ztráty nepřesáhly deset procent.
Počet popravených a uprchlíků je uveden v "Soupisech Valachů". Tento historický pramen uvádí na 148 obětí, ale to jen držitele jednotlivých usedlostí a hlavy rodin. "Soupisy" neuvádějí ztráty valašské mládeže, která se velmi horlivě povstání účastnila. Proto starší odhady popravených jsou značně vyšší. J. Schmidl, jezuitský historik, uvádí, že na vse-

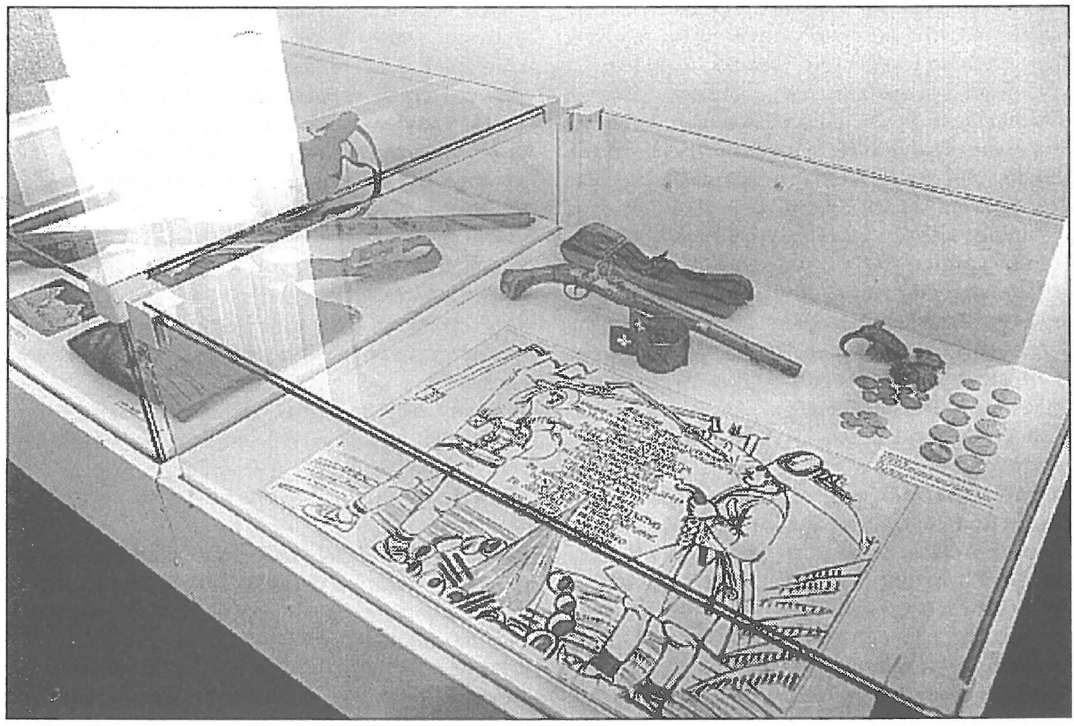

Z expozice "Pod jménem Valachů"

tínském panství bylo k smrti odsouzeno 103, na jiných panstvích na 200 povstalců, tedy celkem nejméně přes 300 osob. Kronikář Jiří Přemský uvádí počet obětí nad 200 osob.
Rottal trestal povstalce krutě a nelítostně. Pět vesnických fojtů položilo život za to, že vedli lid proti vrchnosti. Oběšeni byli: Daněk Chovánek, fojt z Lůžkovic na zlínském panství, fojt Klečůvky, za živa byl čtvrcen Martin, fojt z Johanové na vsetínském panství, a dva fojti Gabriel z Neobuze a Martin z Hrobic, oba z lukovského panství, byli lámáni na kole. Za živa bylo čtvrceno celkem 15 povstalců.
Poraženým povstalcům bylo odebráno nejméně 550 zjistitelných pušek. Z toho bylo císařskému vojsku odevzdáno 400 zbraní. Některé zbraně byly ponechány hajným. V "Soupisech" nejsou uvedeny zbraně valašské mládeže. Proto počet střelných zbraní je jen minimální.
Rottalův hněv se obracel i proti rodinám povstalců a lidem na povstání přímo nezúčastněným. Horské vsi a samoty oddíly Buchheimovy nejen drancovaly, ale i vypalovaly. Některé lehly popelem zcela: Janová, Ústí, Seninka a Liptál, jiné byly vypáleny zčásti: Zděchov, Lhota, Pržno, Jablůnka. Mnoho lidí emigrovalo do pohraničních oblastí sousedních Uher. Poddaní, kteří unikli popravám a zůstali, byli přinuceni opouštět rodné hory a osídlit opuštěné usedlosti.
V druhé polovině 17. století se přesídlili Valaši od Vsetína do některých vesnic na rozhraní Hané a Slovácka. K násilnému odchodu z Valašska byli donuceni Janem hrabětem z Rottalu. Na jeho kvasickém panství byla tímto způsobem založena vesnice Nová Dědina. Po celá staletí si její obyvatelé zachovali své kmenové znaky.
V únoru 1644 byly na Valašsku obnoveny zásady feudálního řádu a práva. Valašsko muselo opět přijmout poddanské povinnosti, jak byly nadiktovány v nových obšírných reverzech a přísahách, v nichž slibovali přemožení povstalci vrchnostem a císaři pokání a nápravu. Dále slibovali, že vydají všechny nekatolické kazatele, původce všeho zlého, že si nebudou opatřovat zbraně, že budou včas plnit kontribuce, že do šesti neděl vydají hlavní viníky a že se nebudou mstít portášům, kteří je pomáhali podrobit.
Středověká přísnost feudálů vůči poraženým se projevila v plné míře tak, aby valašský lid nikdy nepovstal proti společenskému řádu, který byl prohlašován za věčný a neměnný.

POUŽITÁ LITERATURA:

Václavek, M.: Dějiny města Vsetína, Vsetín 1901.
Okres vsetínský, Vsetín 1938.
Fialová, V.: Jan Adam z Víckova, moravský emigrant a vůdce Valachů v letech 1620 - 1638, Brno 1935.
Dostál, F.: Valašská povstání za třicetileté války, Praha 1956.
Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ, Praha 1960.
Dostál, F.: O příčinách lidových bouří a o původu zbojnictví na Valašsku. Naše Valašsko, roč. XIV., 1951, s.129 - 152.

SEZNAM POPRAVENÝCH A PADLÝCH Z R.1644

BRATŘEJOV:
Filek, zabit u Martinic
Jan Galetík, oběšen
Jušelička, zabit u Martinic
Mikuláš Kotrš, oběšen
Machálek, zabit u Martinic
Jan Přibyla, oběšen
Mikuláš Pytlák, čtvrcen
Daněk Vykrůtil, oběšen
Pavel Zháňalů, oběšen
Jura Zurků, oběšen

BŘEZNICE:
Adamec, oběšen

DEŠNÁ:
Václav Kocourek, oběšen
Daněk Kyselo, za živa čtvrcen

FRYŠTÁK - Dolní ves:
Matouš Černava, oběšen
Václav Ostrčil, sťat

FRYŠTÁK - Horní ves:
Mikula Holejch, oběšen
Jan Hradil, oběšen

HOŠŤÁLKOVÁ:
Jan Drozdek, padl
Martin Drozdek, padl

HOVĚZÍ:
Jan Blahů, popraven
Jan Hněška, popraven
Jura Knéblík, padl
Jíra Kočuřík, popraven
Jan Krňa, popraven
Mika Lištačík, popraven
Jan Mozol, popraven

Jíra Ondrků, padl
Václav Špalek, padl
Jan Švestík, popraven
Jíra Trlica, padl
Jan Václavík, popraven
Jan Vlha, padl

HROBICE:
Martin Fojt, na kolo dán
Jan Martík, sťat
Mažík, oběšen
Daněk Přešivka, sťat a čtvrcen
Václav Zezulka, na kolo dán

JABLŮNKA:
Jiří Rozler, popraven
Mikula Tomášů, popraven

JANOVÁ:
Martin Fojt, za živa čtvrcen
Martin Konůpčík, popraven
Jan Pavlínů, popraven
Mika Sýkořík, padl
Mikuláš Škrhů, popraven
Václav Vrablců, popraven

JAROSLAVICE:
Daněk Klabalík, oběšen
Jura Sklenář, čtvrcen

JASENNÁ:
Jura Jarošů, oběšen
Martin Karásek, oběšen
Jan Malaštů, čtvrcen za živa
Daněk Mikulík, čtvrcen za živa
Jan Slíva, čtvrcen za živa
Matúš Urubků, oběšen
Vítek, oběšen

KAŠAVA:
Jan Prník, čtvrcen
Mikláš Král, čtvrcen

KATEŘINICE:
Jan Koženík, popraven
David Skála, padl

KLEČŮVKA:
Martin Fojt, oběšen

KOSTELEC u Zlína:
Matěj Předložil, čtvrcen

KUDLOV:
Václav Kotvica, oběšen

LHOTA u Vsetína:
Václav Černý, popraven
Viktor Dobšů, padl
Viktorin Hiclů, popraven
Mikuláš Jozefík, padl
Jan Polach, padl

LHOTSKO:
Daněk Fojtů, oběšen

LÍPA:
Daněk Mastných, oběšen
Mikuláščík, jazyk vytržen a za živa čtvrcen
Martin Šťasťa, oběšen
Utínek, zabit u Fryštáku

LUKOVEČEK:
Václav Paštík, oběšen
Václav Rojek, za živa čtvrcen

LUTONINA:
Vítek Hajný, oběšen
Jura Hoferek, oběšen
Václav Hotárek, oběšen
Jan Hudec, oběšen
Jura Jachořík, za živa čtvrcen
Jura Jakubík, oběšen
Vašek Lidin, oběšen
Daněk Mikulců, oběšen
Jura Železník, za živa čtvrcen

LŮŽKOVICE:
Daněk Chovánek, oběšen
Pavel Křivečka, čtvrcen

NEOBUZ:
Gabriel Fojt, na kolo dán
Jurka Slovák, oběšen

PODKOPNÁ LHOTA:
Macek Lysý, oběšen na Vsetíně
Martin Žouželík, oběšen na Vsetíně

POZDĚCHOV:
Jurka Brtka, oběšen
Mikuláš Čedidlík, oběšen
Daněk Hajný, oběšen
Matějek Slovák, oběšen
Jan Vítků, oběšen

PRLOV:
Matěj Dodajčík, oběšen
Jan Malčík, oběšen
Mikula Škarníků, oběšen

PRŽNO:
Martin Fojt, popraven
Jura Guba, popraven
Jan Kunčický, popraven
Jan Martošek, padl
Tomáš Staníček, padl

RATIBOŘ:
Adamec, popraven v Brně
Adamíček, popraven v Brně
Jan Bísků, popraven
Jan Klečka, padl
Lukáš Pumpa, popraven
RŮŽĎKA:
Kozimel, popraven
Jíra Mačalů, padl
Jan Papežík, popraven
Jiřík Urbanů, popraven
Matúš Videcký, popraven
SENINKA:
Jan Chovánek, padl
Václav Juřenů, padl
Jíra Kovář, padl
SLUŠOVICE:
Václav Sušil, sťat
TRNAVA u Zlína:
Jíra Petřík, oběšen
Vacula Rýhánek-Drha, na kolo dán
Toman, oběšen
Jan Vaculů, oběšen
UBLO:
Vávra Benešů, oběšen
Daněk Hniliců, oběšen
Martin Hniliců, oběšen
Jan Chlastík, oběšen
Martin Švenda, oběšen
VELIKOVÁ:
Jan Cygánek, oběšen
Martin Novosad, sťat a dán na kolo
Jan Tchoř, oběšen
VIZOVICE:
Hamšička, zabit u Martinic
Jura Hrnčiřík, oběšen
Jan Kozoubek, oběšen
Martin Palacík, oběšen
Zourek, zabit u Martinic
VLČKOVÁ:
Vašek Chromý, oběšen
Jan Vrátný, na rožeň dán
VSETÍN:
Mika Bazalá, padl
Jan Buda, padl
Byčanský, popraven
Martin Člunků, popraven
Jakub Galda, za živa čtvrcen
Jura Maňák, padl
Jiřík Pasečík, padl
Mička Pašků, padl
Vítek Tuříků, padl
Jan Valášek, padl
Martin Vrba, popraven
VSETÍN - Jasenka:
Mikula Adamců, popraven
Václav Bodal, padl
Jan Krátký, popraven
Mikula Tomášů, popraven
VSETÍN - Rokytnice:
Martin Čaluka, popraven
Martin Čmelařík, padl
Jiřík Filů, padl
Vávra Chmelařík, padl
Jan Kovář, popraven
Jan Kovářů, popraven
Jura Pavlínů, popraven
Václav Štěpáník, popraven
Václav Viktorin, popraven
VŠEMINA:
Jan Vlčík, oběšen na Vsetíně
ZÁDVEŘICE:
Mikuláš Duda, oběšen
Jan Soudný, čtvrcen
Jan Surovík, oběšen
Martin Vlk, oběšen
ZDĚCHOV:
Václav Hnátek, padl
Blažek Polach, popraven
Vojtěch Polach, popraven
Vašek Polášků, padl
Kašpar Slovák, popraven
Václav Šarmánek, popraven
Jura Vlček, popraven
Vojtek, popraven
ZLÍN - Příluky:
Macek Gavenda, oběšen
Pavel Máčal, čtvrcen
ZLÍN:
Jan Beráník, oběšen
Jakub Kozlů, oběšen
Jan Skřidlík, oběšen
Jan Soukup, čtvrcen
Valhyřík, čtvrcen
ŽELECHOVICE n. Dřevnicí:
Jan Batík, oběšen
Jura Hrčka, oběšen
Pavel Ležatků, oběšen
Jan Třabelka, oběšen

Hopkaný v závěru Valaského

LIDOVÝ TANEC NA VALAŠSKU

ZDENKA JELÍNKOVÁ

III. TANCE FIGURÁLNÍ A KOLOVÉ

Valašsko je oblastí která se vyznačovala velkým bohatstvím lidových tanců. K nejcharakterističtějším valašským tancům, které nejúžeji souvisejí s valašským etnikem, patří mužský skočný tanec *odzemek a obuškový* a starší typ párového tance - tance *točivé*. Jak již název napovídá, je to především 3/4 *valaský* /t též *starodávný*/ ze severního Valašska a 2/4 *valaská* ze středního Valašska. Tento tanec se objevuje i pod dalšími, někdy čistě lokálními názvy /*gúlaná - kúlaná*/ nebo pod paralelním označením *valaská - točená* /střední a jižní Valašsko/. Tyto tance doprovázela gajdošská muzika, později muzika hudecká, doplněná malým nebo velkým cimbálem, nebo malá hudecká muzika ve složení dvojích až trojích houslí a basy /dříve malé, velikosti čela/.

O obou druzích valašských tanců jsme pojednali ve Zpravodaji OVM v roce 1990 /Odzemek/ a 1992 /Tance točivé/.

Tyto tance začaly zanikat již koncem minulého století. V některých případech se udržely až do třicátých let tohoto století, někdy i déle. Především s párovými tanci byl spojen velký počet tanečních písní, které si tanečníci sami předzpěvovali. Hudba je pak přehrávala k tanci. Je proto nabíledni, že životnost těchto tanečních druhů závisela na životnosti příslušné muziky. Starší druhy tanců většinou zanikly s nástupem dechové hudby a pokud se ještě i při ní tančily, změnila se podstatně jejich hudební a taneční forma včetně celé taneční organizace a praxe. /Odpadl např. zpěv, počet tanečních písní se zredukoval pouze na několik málo nejznámějších, rytmus a tím i krok tanců se zjednodušil a celkově ztratily improvizační ráz/. Valašský taneční repertoár se začínal postupně měnit. Tato změna souvisela s rozšířením valčíku, polky, třasáku, polky na šest, šlapáku /t.j. vlastně obkročáku-šviháku/, šotyšek, mazurek a tanců, vzniklých kombinací různých tanečních kroků v rámci určitého tanečního nápěvu. Mnohé tance měly sdělovací, popisný ráz, mnohdy až ilustračního charakteru /kovářský, ševcovský, tkalčovský atp./. Obecně tyto tance, sestavené z jednotlivých figur, nazýváme tanci *figurálními*.

Jádro valašského tanečního projevu se tedy se zánikem cimbálových a hudeckých kapel přenášelo postupně na soudobé tance společenské, na valčík, polku, třasák, mazurku, a na tance mladšího původu. Byly to tance s jediným nápěvem a s pevně fixovanou taneční kompozicí na daný taneční nápěv: úhrnně je zahrnujeme pod *tance figurální*. 1/

I když nebyly v některých případech výjimkou ani dříve /požehnaný, dvoják, troják, pilky, trnka, bystřický, Černá vlna/, přeneslo se na ně postupně téměř zcela těžiště tanečního a hudebního myšlení valašského.

Valašské figurální tance překypují neobyčejnou pestrostí námětovou, figurální i žánrovou. Jejich překvapující počet zvláště v některých částech Valašska dovoluje vyslovit myšlenku, že "téměř každá píseň se nějak tančila" /viz např. Trojanovice, Rusava/. Počet figurálních tanců v jednotlivých oblastech a obcích se pohybuje přibližně mezi třiceti /jižní Valašsko/ až stodvaceti /Trojanovice/. Jsou zastoupeny téměř všechny druhy: tance skupinové /křižáky/, tance trojicové, tance dvojic, tance řadové, křížové, tance tančené volně v rozptylu nebo po kruhové dráze. Až na několik výjimek /Černá vlna, požehnaný, kohut, dráteníček/, jež i po pohybové stránce nesou určité rysy valašské, nesou vesměs stopy obrozenecké české taneční mentality, a to nejen z hlediska hudebního, ale i pohybového. Jejich neobyčejně pestrá pohybová paleta i prostorová ornamentika, pramenící z tanců českých,

západomoravských a středomoravských, však přesto nevylučuje možnost vytváření četných místních odchylek a variant a určité pohybové a výrazové valašské specifičnosti.
Mezi figurálními tanci valašskými možno vyčlenit několik tematických skupin. Jednak jsou to tance napodobivé nebo ilustrativní nebo dokreslující pohybově děj taneční písně. Sem patří tzv.tance "řemeslnické", jako je řeznická, ševcovská, krajčovská, tkalcovský, a tance se zvířecí tematikou /kohut, zajíček/.
Další skupiny tvoří tance lyrické, satirické a parodické a konečně velká skupina tanců bez konkrétní tematiky, plných však pohybového vzruchu, vitální živelnosti a spontánního veselí. 2/
Z hlediska pohybového buď se střídají ve figurálních tancích jedna až dvě taneční figury nebo kroky po dobu celého tance /cigánský, kalamajka, pilky, šubry, šindelový, šotyška/. Mohou to být i figury nebo kroky různého rytmu, jako je tomu u tanců se střídavým taktem, z nichž se na Valašsku tančí dvoják s trojákem, štverák a paterák. Nebo figurální tance tvoří ucelenou kompozici, sestavenou z nejrůznějších tanečních kroků a prvků /Černá vlna, bystřický, vlaštovička, šantavý, Čí je děvče - troják II - zemákovica, požehnaný/. Některé figurální tance jsou vícedílné. Každému hudebnímu dílu odpovídá obvykle určitá pohybová část. U tanců dvojdílných druhý díl tvořívá obyčejně stále se opakující určitá figura: polka, sousedská, obkročák

Trnka

Kovářský

/tance řemeslnické, špacírpolka, raušnická, rusavský holáň/. Krok valčíku, sousedské, polky, třasáku, případně obkročáku tvoří nezřídka i jednu z tanečních figur v kombinaci s jinými figurami /pilky, šubry, tragač, pacholeček/.
Z tanečních kroků, které na Valašsku zdomácněly a tvořily jednak součást jednotlivých tanců a jednak byly rozšířeny jako samostatné tance kolové, dlužno jmenovat *obkročák*, nazývaný na Valašsku *šlapák* nebo *švihák*. Obojí označení zahrnuje v sobě bližší charakteristiku kroku či tance, i když v běžném označení se dnes tento rozdíl často stírá. /Šlapák se tančí přešlapováním z nohy na nohu, švihák s větším švihem a "zvrtnutím" na ploše každého chodidla/. Šlapák i švihák se tančí obvykle na píseň Sekera, motyka, pilka, válec, ale i Hop, holka, svlékaj kabát, dáme si švihák zahrát /Horní Bečva/ nebo Hej, Kačo, svlékaj kabát - kožuch /Zubří/.3/ Vedle šlapáku a šviháku /t.j. vedle obkročáku obyčejného i houpavého/ se tančí na Valašsku i obkročák poskočný /český vrták/, tančený v Hošťálkové v kombinaci 2 kroky obkročáku houpavého, 2 obkročáku poskočného rovněž na píseň Macek Fucek oves seče, nápěvově shodnou s českou vrtákovou melodií Svlíkej, holka, svlíkej kabát. Tentýž tanec s písní Náš Macek oves seče tančili v Zubří podle Marie Schobrové pod názvem *vrták* /viz seznam tanců ze Zubří v archivu ÚEF ČSAV v Brně/.
Obkročák poskočný se objevuje v obměnách v *trnce a v husárovi*. V prvním případě není vždy prováděn s obratem o půl kola při každém kroku, jak toho obkročák vyžaduje. Druhá noha se pak při poskoku mírně ohýbá a přitahuje ke kotníku nohy poskakující. Ve druhém případě jde jednak o osmitaktovou pasáž obkročáku poskočného, který je výslednicí předcházejícího kroku, prováděného se stupňo-

vaným ruchem až do mohutných poskoků v závěru prvního osmitaktí /Hutisko/. V jiných variantách z okolí Rožnova, kde se jedině tento tanec tančí, je obkročák poskočný buď v kombinaci s kroky přeměnnými /Kněhyně/, s obyčejnými kroky vpřed /Horní Bečva/ nebo s poskoky v různých formacích a držení /Kyvňačky, Solanec, Malá Bystřice/. V Bečvici konečně jde o obkročák poskočný, prováděný vysokými skoky.

K tancům na Valašsku méně obvyklým náleží *špicpolka* /Pržno, Rusava/, *ruská polka* /Hutisko, Prostřední a Horní Bečva/, *krúpová* /Pržno/, *Já su Hanák rozený* /Hošťálková/ a *Naša Marýna* /Zubří/. Rovněž zřídka se tančí *šindelový* /Hutisko/ nebo *kolkový* /Rožnov/, při němž chlapci přeskakují šindel a děvčata před nimi ustupují. Nápěvem i pohybovými prvky se podobá tanci Hdě ju maš, tu, tu, tu... ze Štramberka /viz sb. tanců Cyrila Hykla/.

Mnohé tance figurální konečně vznikly, jak již bylo připomenuto dříve, z některých figur *valaského* jejich pevnou aplikací na jedinou taneční píseň z okruhu písní valaského /Rostú, rostú, rostú konopě - konopě, zbojnický, Hořela lípa, hořela/.

Některé tance, které mají dnes tvářnost figurálního tance, vznikly také ze starších forem tanců částečným přizpůsobením formy původní a záměnou některých tanečních prvků za prvky novější. K takovým tancům možno počítat novohrozenkovského *zajíčka* /Na zelenéj lúce sedí zajíc/. Tento tanec, tančený dvojicemi smíšenými v řadách /chlapci v jedné řadě, dívky ve druhé čelem proti nim/, se skládá jednak ze střídavého vtáčení a vytáčení špiček chodidel v uvolněném postoji, jednak z podupů a poskoků se střídavým přednožováním pravé i levé nohy dovnitř. Na Slovensku a na jižní Moravě má "zajíček" melodický i textový protějšek v tanci *slámkový* a *palicový* /viz rkp. Z. Jelínkové z Lanžhota, Hovoran, Kyjova, Šardic, Vyškovce a Horní Závrské, a Pohronské tance Cyrila Zálešáka, Martin 1953, s. 156 - tanec zajačí z Dobré Nivy. Podobně též u J. Kovalčíkové - F. Poloczeka v publikaci Slovenské ľudové tance, Bratislava 1955, s. 76 - zajačí tanec z Litavy/.

Z tanců figurálních je třeba uvést ještě *křižáky*, kterých je na Valašsku několik druhů a pohybových skupin: *křižák hrubý - vytáčaný, křižák malý - tkalčovský* nebo též *frenštátský, bukovinka, podvlékačka, kotolión, kamizolka* 4/, *alexandr, kožuch* atd.

IV. TANEČNÍ HRY A TANCE ZVLÁŠTNÍ OBRATNOSTI

Taneční repertoár doplňují na Valašsku taneční hry a tance obratnosti a zvláštní dovednosti.

Z tanečních her 5/

dosáhl všeobecného rozšíření *kyjový - palicový - metlový - na palicu* s přebytečným tanečníkem uvnitř kruhu, založený na obratnosti, *hubičkový - šátečkový - zástěrková - plakaná - holúbek,* a *stoličková* a *špíglová* s výběrem partnera nebo partnerky a s tancem dvojice uvnitř kruhu, *kočička* /Naše kočička brnavá/, řadový tanec s honěním jed-né dvojice, upomínající na dětskou hru na kočku a na myš. 6/

Kyjový a jeho varianty jsou založeny na obratnosti a postřehu středního tanečníka, který po odhození hole se snaží uchytit některou přebíhající tanečnici. *Kočička* je rovněž hrou, při níž se klade nárok na rychlost a hbitost. Vedle toho *hubičková, legátková* a *špíglová* jsou erotického rázu a hrávaly se také především na svatbách. Obvyklá píseň k těmto hrám je Spadl z pece holúbek. Tuto píseň, která patřila původně k hubičkovému, zapsal již J.H.A. Gallaš (viz Časopis Mor. muzea zem., roč. IX, Brno 1909 v článku Jos. Válka: Poznámky k mapě Mor. Valašska, str. 198).

Metlový se vedle kolektivní formy s lichým tanečníkem uvnitř kruhu tančících dvojic objevuje ještě jako tanec obratnosti ve trojí formě. Jednak jako řetězový tanec chlapců ve vázaném zástupu v čele s chlapcem s koštětem v ruce, který vede celý zástup za sebou po různých drahách polkovým krokem, naznačuje zametání.

Ve druhé části se pak snaží uhodit koštětem posledního, který uhýbá a s ním kličkuje i celý zástup. Vedle tohoto druhu existuje ještě jiný druh

Kole našich oken

metlového, zapsaného Pernickým-Janáčkem v Jasenici, kdy chlapci stojí v zástupu v širokém stoji rozkročném tak, že vytvoří komín, kterým podlézá zadní chlapec a další s metlou v ruce jej pohání. V Hutisku i Rožnově aj. konečně se tančil jednotlivě nebo i ve dvojici o závod třetí druh metlového, zvaného i *kominářský* podle taneční písně Já sem dobrý řemeslník, kumštu svého kominík. V této variantě chlapec v kleku na koleně ťuká v rytmu písně nejprv metlou střídavě dovnitř a zevnitř před sebou, pak si položí koště na dlaň levé ruky a úderem pravé ruky na rukojeť vyhodí metlu tak, aby se ve výšce otočila a opět dopadla do jeho rukou. Tempo se zrychluje. M.Kašlík popisuje metlový jako bohatou, rozvinutou formu, kdy tanečník v tanci s koštětem volně improvizuje, pohazuje různě koštětem, přeskakuje je a točí jím nad hlavou, podobně jako při obuškovém. 7/

Tanec *ježový, mynářský* a trojicová hra na *medvědy* čerpají ve svém pohybovém provedení z konkrétních představ a pozorování z přírody a života. V mynářském osm mužů napodobuje točení mlýnského kola (Vsacko, Rožnovsko, Meziříčsko). Na Valašskokloboucku a na Zlínsku tentýž tanec nazývají *kolový,* na Rusavě a ve Vlčkové *hvězda.* V ježovém se koulí muž v sedu skrčmo, uchopiv palce nohou rukama skřižmo, (jako ježek), v rytmu písně (Hutisko, Trojanovice). V medvědech se snaží prostřední srazit levému nebo pravému krajnímu nepozorovaně klobouk z hlavy, odvraceje jejich pozornost houkáním do dlaní přiložených k ústům (jako medvěd). 8/

Tímto jsme již přešli od her a zábav k tancům a kouskům obratnosti a zvláštní dovednosti. Hudebně jsou podloženy písní příslušného textu i rytmického charakteru. Ve výjimečných případech se provádějí vlastním rytmem a tempem bez hudebního doprovodu (húkaná - medvědí ze Vsacka).

K tancům obratnosti náleží i *cepový* z Fryštácka. Byl to tanec, tančený na mlatě o přestávce mezi mlácením - vlastně jen pouhé přeskakování roztočeného cepu za doprovodu písně Na to sem si kacabajku kúpila. Jde celkem o ojedinělý případ. 9/

V souvislosti s tanci hravého nebo akrobatického charakteru se zvířecí tematikou je nutno se zmínit o *žabském,* který se tančil v každé obci, a to buď pouze dva muži nebo smíšené dvojice (viz archiv ÚEF ČSAV v Brně). Nápěv žabského většinou imituje kvákání žab nebo se tančí na písně Šla děvečka krávu dójit či Lézl kocúr mezi desky. Jde o tanec s plodnostní symbolikou, tančený o svatbách, ale i ostatcích, který jeho zaměřením lze však spíš řadit ke starým tancům kultovním nežli k tancům zábavného charakteru.

V některých případech i některé tance kolové nebo i figurální dostávaly ráz hry nebo soutěživý charakter (mašinová, polka nazpátek - zpáteční, tančená proti směru tance, tanec s tuplákem piva na hlavě - např. valčík, osmina, při níž 4-8 párů tančících valčík, někdy i polku, do půdorysu ve tvaru osmičky, kdy musely jednotlivé dvojice dohlížet k přesnému protínání průsečíku obou polovin prostorové křivky.

Zvláštností je i sklenicový tanec z Trojanovic, při kterém tanečník nejprve přelézal "čtyřnožky" postavenou sklenici s pivem ze sedu oporem rukou vedle sebe o zem a s překulením se nad sklenicí opět do sedu jako na začátku. Pak teprve tančí s tanečnicí kolem sklenky.

Taneční hry, hry a tance obratnosti stejně jako kolové tance zaujímaly u tanečních zábav důležité místo. Pro svůj veselý ráz se dlouho udržovaly v povědomí, i když už ostatní taneční druhy zanikly a vymizely z tanečních zábav beze zbytku.

Taneční hry i tance obratnosti a zvláštní dovednosti patří ke staré taneční a pohybové vrstvě valašských tanců. Taneční hry tvoří nepříliš početnou skupinu několika vyhraněných druhů, které se liší v jednotlivých lokalitách nebo regionech buď doprovodnou písní nebo některými dalšími detaily. U jednotlivých her se také setkáváme s tím, že se nahrazují starší taneční prvky a kroky mladšími.

Metlový **Kresby Aleše Černého**

Tance obratnosti mají blízko k některým pohybovým hrám, např. pastevců, které budeme sledovat v závěrečné části pojednání o valašských lidových tancích.

POZNÁMKY

1/ Srov. Vlastivěda československá, díl III. Lidová kultura, Praha 1968, oddíl Lidový tanec, str. 379n. Rovněž Lidové písně a tance z Valašskokloboucka II, str. 378.

2/ Pojednání o jednotlivých skupinách figurálních tanců viz ve studii Z.Jelínkové: Tance figurální a taneční hry v Lidových písních a tancích z Valašskokloboucka II, str. 378n.

3/ Pod názvem "švihák masopustový" se tančí např. ve Valašské Polance tanec Já su malý pacholíček, tančený jako jeden variant pilek z Velkých Karlovic /viz i tanec pacholeček v Hošťálkové/. V Lužné se tančí stejně na text Tancuj se mňú, dám ti koblih s nápěvem jako u předešlého tance.

4/ Srov. Z.Jelínková: Rusavské křižáky, Valašsko VII, 1958, s. 121n., táž: Lidové tance z Rusavy, KOS Brno 1967, str. 56n, táž: Lidové písně a tance z Valašskokloboucka II, s.309n.

5/ Srov. Z.Jelínková - pojednání o tanečních hrách na Valašsku ve II. díle Lidových písní a tanců z Valašskokloboucka, s.384 n. Taneční hry otiskuje i Joža Országh Vranecký v publ. A měl sem já píšťalenku, Ostrava 1963, s. 109 n.

6/ Srov. Sušilův záznam Myšího tance z Brumova (H.Laudová: Nevyužité rkp. záznamy sběratelské Fr. Sušila, ČL 1968, s. 324n. Na s. 348 pod č. 29 je publikován Sušilův záznam provedení tohoto tance. I když je popis nepříliš jasný, zdá se, že je zde určitá příbuznost alespoň v sólové akci jednotlivých dvojic. V druhé části Sušilova zápisu se zdá, že jde o prvek příbuzný s honivou hrou dvojice v kruhu - shodné s hrou kočička z Valašskokloboucka až na útvar. Pokud jde o zmíněnou sólovou akci dvojic, nyní tančí na Valašskokloboucku valčík: viz Kočička, Lid. písně a tance z Valašskokloboucka II, s.350. Podle popisu Sušilova to byla točená, tedy tanec točivý.

7/ Srov. Miloš Kašlík: Metlový, Naše Valašsko V, 1939, s. 29-32.

8/ Srov. horňácká "trefa" (Z. Jelínková:Lidové tance na Slovácku, Praha 1954, s.88), slovenský "medvedí"(C. Zálešák: Pohronské tance, Martin 1953, s. 135 - pohronský medvedí, též Kovalčíková - Poloczek: Slovenské ľudové tance, Bratislava 1955, s.55-58).

9/Viz Z. Jelínková: Lidové tance z Ostraty (Dolní Vsi u Fryštáku), Podřevnicko II, 1968, s.30.

MOTTO:
Věta je vždy odlišná od toho, kdo ji napsal.
Elias Canetti

STŘEDOVĚKÝ KACHEL JAKO INFORMACE?

LADISLAV ŠTĚPÁNEK

V našem a zlínském muzeu se "shodou okolností" podařilo shromáždit soubor kachlů pocházejících z rožnovského hradu, jejich prezentace se snad zanedlouho dočkáme. Probouzí - bohužel často už pouze dětskou vlastnost - evokuje zvědavost. Otázek - problémů - je celé spektrum, badatel často s námahou a v rozpacích hledá, kudy vejít do toku času, událostí, jež rekonstruuje, zpředmětňuje - jímž znovu dává život. Výchozím - ale také

závěrečným - bodem každého poznání by měl být člověk sám. Zkusme tedy začít výrobcem, autorem do jisté doby bezejmenným - kromě jeho rukopisu - hrnčířem, neboť ten ve středověku byl i kamnářem. V životě, každodenní práci hrnčíře, měla výroba kachlů poněkud výjimečné postavení: dobře provedený kachel byl součástí tzv. mistrovského kusu;[1] práce na něm byla mnohem náročnější než vytáčení nádob na hrnčířském kruhu, byla tím, co bychom dnes označili za umělecké řemeslo.[2] Možné úhly zkoumání zrcadlí tu či onu významovou rovinu hrnčířova díla jako historického pramene a úkolem historika je vytvořit a sladit z posbíraných střípků nestejného informačního náboje mozaiku, jež by vypovídala o životě... Lze analyzovat technologii výroby, můžeme studovat použitý materiál - nábrusy keramické hmoty a srovnávat je mezi jednotlivými dílnami, morfologii kachlů; je možné se zabývat finálním výrobkem - kamny sestavěnými z kachlů, které napodobovaly architekturu tehdejších budov a vytvářely tak s interiérem harmonický celek; ve výčtu by bylo možné pokračovat. Zcela samostatnou kapitolou je ikonografie čelní stěny kachlů. Reliéfní výzdoba předvádí celou škálu motivů: náboženské - převážně biblické (za těmito motivy se může skrývat zcela odlišná symbolika - např. Adam a Eva byli patrony hrnčířů), heraldické, válečnické, lovecké výjevy, náměty z ezopských bajek, scény z manželského života - muž, kterého žena bije metlou... Kachlová pec byla malou galerií.

Ikonografie kachlů jako neverbální historický pramen má v procesu poznání svá specifika. Písemné prameny jsou často tendenční, popisovanou skutečnost mnohdy zkreslují, teprve jejich vnitřní kritika může - ale také nemusí - vykreslit reálněji zaznamenané. Pro středověk navíc platí poznatek J. Le Goffa: "Feudalismus je svět gest, nepsaného slova."[3] Výzdoba kachle, kachlových kamen, nám nabízí možnost proniknout "přímo" do světa dobové masové kultury - máme vzácnou příležitost postihnout vnímání skutečnosti tehdejšího člověka. Vstupujeme tak do roviny sociálně psychologické - sféry pociťování světa. Jde o vymezení základních univerzálních kategorií kultury, jež prostupují všechny její výtvory.[4] Bylo sice řečeno, že se nám nabízí přímé nezkreslené poselství, což ale neznamená, že je jednoduše čitelné. Za prostým popisem výzdoby kachle je často utajena dosti složitá symbolika, mnohdy ve více významově spjatých vrstvách s vnitřní hierarchií mající svá esoterika.[5]

Slovní převod ikonografie kachlů je - někdy šťastnou více, jindy méně - ale vždy interpretací.[6] Srovnáváme-li originál s jeho přetlumočením do jiného jazyka (slovního pojmového systému), výsledkem je často pocit (ten je možné při znalosti "jistých nástrojů" analýzou identifikovat - pojmenovat), že něco podstatného schází. Zatřpytivší se zlatý prach mezi hlušinou na propírací pánvi je moment, kdy se badateli podaří za významovou rovinu slov rozprostřít umělecký prožitek - např. strukturou sdělení; proces poznávání probíhá prostřednictvím netušených kanálů vnímání. V těchto mimořádných okamžicích tvůrčího činu se věda ztotožňuje s uměním, stává se hrou.[7] Setkání s tímto jevem vypovídá o velikosti badatele - umělce, který nás dokáže vtáhnout do děje, kdy čas ztrácí svá obvyklá měřítka, a umožňuje nám spolu s ním prožít dobrodružství poznání.

Při studiu výzdoby kachlů se problém postupně otevírá z mnoha směrů. Povšimněme si jednoho opomíjeného aspektu: některé dokonale vypracované kachle ztvárňující člověka umožňují pohlédnout mu do tváře - vnímat výraz jeho tváře.[8] Není třeba

být přímo psychoanalytikem (neoanalytikem, hlubinným psychologem), každý den přece pohlížíme lidem do očí, mimika je také jazykem - sdělením, jež vypovídá o tom, co je za slovy, s nimiž může a nemusí souhlasit.[9] Často podvědomě chápeme, ale vědomě si nejsme schopni rozporné informace ujasnit. Ti vnímavější z nás "naslouchají přímo" a o slova se příliš nestarají: "Tehdy jsem nedovedl nic pochopit. Měl jsem ji posuzovat podle jednání, ne podle slov. Obklopovala mě vůní a jasem. Neměl jsem, myslím, nikdy utéci. Měl jsem pod jejími chabými lstmi vytušit něžnost. Květiny si tak odporují. Ale byl jsem příliš mladý, abych ji dovedl mít rád."[10]

Při všech těchto pohledech je nutné neustále mít na paměti, že jde o dílo hrnčířovy uvědomělé ruky, která vtiskla výraz lidské tváři - pokračujeme v nesnadném dialogu se samotným hrnčířem; co v jeho díle je odrazem dobového kánonu a co výsledkem individuálního nazírání?[11] Stojíme ovšem před problémem, zda je možné přenášet figury neverbálního vnímání současného člověka do středověku. Je nepochybné, že se jedná o "stejného" člověka: čteme Villonovy verše, dojímají nás milostné dopisy Abélarda a Heloisy, uchvacuje nás středověké umění, učení Mistra Eckharta,[12] smějeme se středověkým fraškám - zde stojí za poznámku, že Jacques Le Goff se svým přítelem Umbertem Ecem se v současné době věnují výzkumu smíchové kultury středověku, můžeme se tedy těšit. Z této poznámky nevyjádřeně vyplývá, že zdaleka není vše vyřešeno a jednoznačně zodpovězeno. Nikoliv. Nicméně v tom spočívá kouzlo hledání; kdyby hranice poznání byly provždy uzavřenou kapitolou, nebylo by to především nudné? Bylo by možné uvádět další pro a proti, popsat "nejeden strom", ale cílem tohoto střípku není všeobsáhlá odpověď - není ani možná, spíš - pokud se ovšem tento záměr podaří - nastínění problematiky.

Při těchto výpravách za poznáním nenavazujeme "pouze" obtížný dialog s lidmi jiných epoch, badatel se může - samozřejmě nemusí - dozvědět něco o sobě samém: "K historickému zkoumání kultury je nutno přistupovat tak, aby "překážky, které tkvějí v nástroji", to je badatelovy vlastní hodnotové představy, pramenící ze současnosti, byly podle možnosti zredukovány na minimum nebo alespoň - v každém případě - předem zakalkulovány; úplně se od nich oprostit není možné. Kromě toho je ještě otázka, jsou-li to pouze "překážky" na cestě poznání a neslouží-li zároveň jako stimulus k pochopení kultury minulých dob."[13]

Poctivé bádání nesledující představu předem

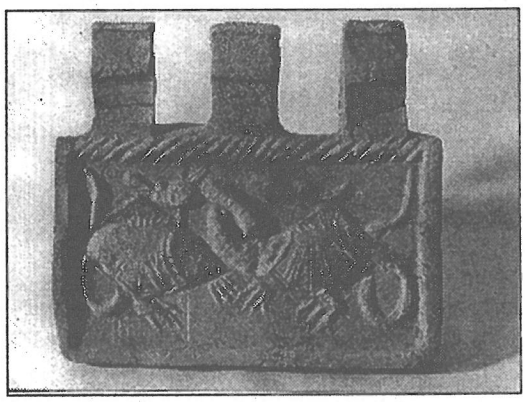

vytvořenou nebo - což je totéž - sebeuplatňování promítáním svého já do předmětu zkoumání, se stává sebereflexí.[14] Dávat věcem (prošlému času) jejich rozměr - dívat se na ně tak, jak věci vidí samy sebe - je úkolem nejen pro historii, ale především pro dnešek.[15] Výsledky bádání jsou - z jednoho pohledu - narůstající skutečností, jež mohou narušovat, rozbíjet nebo naopak doplňovat naši představu o realitě - o nás samých.[16] Nejedná se tedy o sice zajímavé, ale přece jen zahledění do vzdálené minulosti, nad níž se badatel nezaujatě sklání, o kterém nám podá popularizující formou zprávu, aniž by se nás získaná mapa nových pochodů nějakým způsobem dotkla.

Na závěr území, o kterém se často domníváme, že důvěrně známe jeho cestičky; kolem čeho jsme doposud pouze nesměle kroužili: síla estetického působení ikonografie kachlů - architektury kachlové pece jako celku. K tomuto aspektu by jistě šlo přistupovat s celou řadou různých hodnotících měřítek, srovnání, "škatulek, chlívečků..." Znám ale jeden přístup (nikomu není vnucován, je pouze nabídnut k vyzkoušení), co v podstatě přístupem není a který snad nejlépe vyjadřuje následující zenový kóan.

Šálek čaje

Nan-in, japonský mistr Zenu období Meidži (1868 - 1912), přijal návštěvu universitního profesora, který se přišel informovat o Zenu. Nan-in podával čaj, nalil návštěvníkův šálek až po okraj, ale naléval dále. Profesor pozoroval přetékající šálek, až se nedokázal ovládnout: "Je přeplněný! Víc se tam nevejde!"

"Jako tento šálek", odpověděl Nan-in, "jste plný vlastních názorů a úvah. Jak vám mohu ukázat Zen, pokud nejprve nevyprázdníte svůj šálek?"[17]

POZNÁMKY

1/Nekuda,V. - Reichertová,K.: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno 1968, s.27.
2/ Holčík,Š.: Stredoveké kachliarstvo. Bratislava 1978, s.10.
3/ Cituji podle: Gurevič,A.J.: Kategorie středověké kultury. Praha 1978, s.34.
4/ Gurevič,A.J.: Kategorie středověké kultury. Praha 1978, s.16-23.
5/ Je nemožné na tak omezeném prostoru poskytnout byť jen omezený vhled do této problematiky. V tomto směru jsou velmi inspirující:
Fulcanelli: Tajemství katedrál. Praha 1992.
Gurevič,A.J.: citovaná práce
Le Goff,J.: Kultura středověké Evropy. Praha 1991.
6/ Čím jsou podmíněny interpretace? Na tuto otázku podnětným způsobem odpovídají:
Foucault,M.: Slová a veci. Bratislava 1987.
Fromm,E.: Člověk a psychoanalýza. Praha 1967.
7/ Srv. Fink,E.: Oáza štěstí. Praha 1992.
Hughes,S.W.: Historie jako umění a jako věda. Praha 1970.
8/ Dobře provedený kachel jistě není jedinou možností pohlédnout středověkému člověku do tváře. V tuto chvíli nejde ani tak o "vysoké umění" (i když jeho kontext držíme neustále v pozadí), ale o fakt, že máme možnost sledovat figurální ztvárnění výzdoby kachlů z ruky člověka patřícího do sociálního prostředí chudších řemesel; studujeme a srovnáváme umělecké projevy z různých prostředí stratifikované společnosti.
9/ Jistý přehled a kritiku uplatnění psychoanalytické metody v umění přináší:
Hauser,A.: Filosofie dějin umění. Praha 1975, s. 35 - 88. Nedostatkem jeho práce je, že opomíjí všestrannou osobnost C.G.Junga, který sám byl umělecky činný (např. dřevoryty, architektura).
10/ Pokud by některý dospělý nevěděl, odkud pochází uvedená citace, ať se zeptá nějakého dítěte.
11/ Srv. Gurevič,A.J.: Kategorie středověké kultury. Praha 1978, s. 34.
12/ Učení Mistra Eckharta z jednoho aspektu uvádí a cituje další literaturu:
Fromm,E.: Mít nebo být? Praha 1992, s. 51 - 56.
13/ Gurevič,A.J.: Kategorie středověké kultury, Praha 1978, s. 18.
14/ Srv. Russell,B.: Problémy filozofie. Bratislava 1992, s.103-105.
15/ Srv. Gurevič,A.J.: Kategorie středověké kultury. Praha 1978, s. 7-23.
Russell,B.: Problémy filozofie. Bratislava 1992, s. 100 - 105.
Wai-Lim Jip: Proti podrobení (Gary Snyder jako zastánce přírody). Světová literatura XXXVII, 1992, č. 3, s. 124 - 125.
Je nejen pozoruhodné, ale současně velmi poučné pozorovat, jak autoři pocházející z odlišných kulturních a myšlenkových proudů shodně - pouze různými slovy - formulují své závěry.
16/ Srv. Canetti,E.: Realismus a nová skutečnost. In: týž: Svědomí slov. Praha 1992, s. 72 - 75.
17/ Zen 3. Sborník, edice Světové duchovní proudy, 9. sv., Cad press, Bratislava 1989, s. 235.

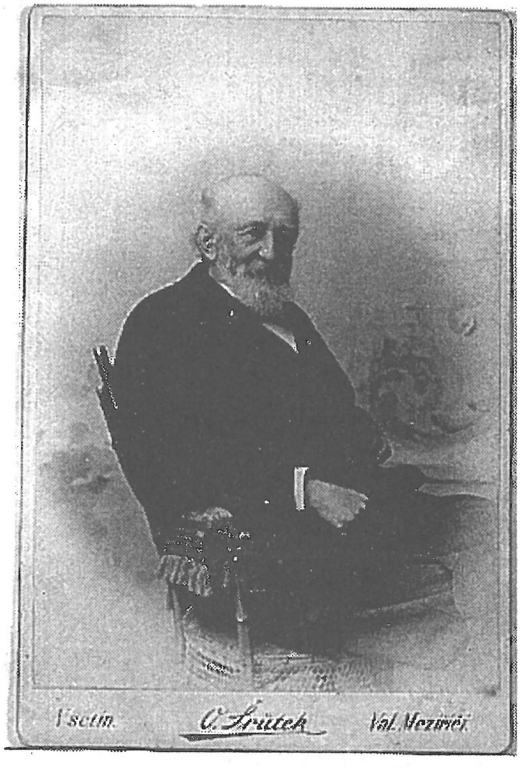

JUDr. Alois Mikyška

SOKOL VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ A JUDR. ALOIS MIKYŠKA

JIŘÍ DEMEL

Při prohlížení dokumentů k historii valašskomeziříčského Sokola jsem našel příspěvek Františka Chrastiny o krachu Občanské záložny (tzv. Mikyškovy) ve Valašském Meziříčí a o tom, jak byl Sokolem koupen hostinec U Kašlíků. Je pozoruhodným dokladem pro dějiny Sokola, města Valašského Meziříčí a širokého okolí, které bylo pádem záložny hospodářsky velmi postiženo. K Chrastinovu textu považuji za potřebné uvést několik údajů.

TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL

ve Valašském Meziříčí vznikla před 130 lety v roce 1864. Za zakladatele je nutno považovat karlovického rodáka JUDr. Františka Barviče, který se stal v jednotě prvním náčelníkem. V čele nového spolku stanul JUDr. Josef Sobotka, který se stal vladykou. Oba byli koncipienty v akvokátní kanceláři dr. Aloise Mikyšky, kterého je třeba pokládat rovněž za iniciátora vzniku Sokola ve Valašském Meziříčí. Byl sice členem, nikdy se však na činnosti Sokola aktivně nepodílel. Valašskomeziříčský Sokol byl první tělovýchovnou a sportovní organizací na Valašsku a přinejmenším druhou na Moravě. Jeho členové dosahovali výborných výsledků tělocvičných. Zúčastnili se všech sokolských sletů. 1898 pořádal k 100. výročí narození Fr. Palackého sokolský slet, na kterém na cvičišti v Poličné cvičilo 960 mužů, Sokolů z Čech, Moravy, Slezska, Polska. Členové jednoty S.Indruch, B.Mořkovský, J. Pagáč reprezentovali Československo na olympiádě a Mořkovský přivezl bronzovou medaili. Bohatá byla rovněž kulturní činnost. Valašskomeziříčský Sokol měl veřejnou knihovnu, pořádal přednášky, pěstoval hudbu a zpěv. Jeho ochotnická družina svou úrovní a bohatostí činnosti neměla široko daleko sobě rovné. Až do roku 1904 tato jednota neměla své vlastní hnízdo. Činnost vyvíjela v hostinci U Kašlíků, v pivovaře (dnes kino), cvičilo se na půdě záloženského domu (obchod A.Cimaly), v gymnáziu, ve škole v Komenského ulici. Na stavbu sokolovny pomýšleli od roku 1897, kdy založili stavební fond. Dr. Mikyška slíbil, že zaplatí dvě třetiny nákladů na stavbu tělocvičny. K hostinci U Kašlíků, který koupili 1904, přistavěli tělocvičný a divadelní sál, ale tato první sokolovna v roce 1909 vyhořela. Již za půldruhého roku stála nová sokolovna, postavená podle návrhu arch. Grubra za peníze získané z dobrovolných akcí a sbírek členů.

JUDR. ALOIS MIKYŠKA

se narodil 10. března 1831 v Olbramovicích na Moravě. Vystudoval práva ve Štýrském Hradci, Olomouci, Praze. Po krátkém působení ve Vídni a Brně se stal advokátem ve Valašském Meziříčí (1863). Účastnil se společenského života ve městě. V roce 1874 byl zvolen poslancem zemského sněmu za venkovské obce soudních okresů Rožnov p.R., Valašské Meziříčí, Vsetín. O pět let později byl i poslancem říšského sněmu. Sehrál důležitou roli při založení Sokola, hasičské jednoty, gymnázia, odborné školy pro zpracování dřeva, košíkářské školy, bruslařského spolku, okrašlovacího spolku. Dal podnět k založení valašskomeziříčského muzea v roce 1884, druhého nejstaršího českého muzea na Moravě. Do čela těchto organizací stavěl lidi sobě oddané, ale sám se vedoucím funkcím vyhýbal. Stál v čele jen Občanské záložny, kterou založil v polovině 60. let, a Měšťanské besedy (1889). Brzo po svém příchodu do Valašského Meziříčí byl zvolen členem městské rady, ale starostou se stal až v roku 1889, když mezi svými přívrženci neměl vhodného kandidáta. Měl ovšem ve městě i okolí hodně nepřátel. Osudným se mu stal notář Hůlka. Zprvu byl jeho přívržencem, ale když Mikyška nesplnil jeho touhu stát se starostou, začal tažení proti němu. V roce 1903 se Občanská záložna dostala do tísnivé situace, která se změnila v její krach. Dr. Alois Mikyška se v důsledku toho 4. září 1903 zastřelil. Okolnosti jeho smrti i pádu záložny nejsou dodnes zcela objasněny a jsou opředeny řadou nezaručených pověstí. Zdá se, že asi nejvíce dr. Mikyškovi uškodila důvěra k hraběti Kinskému, který ji zneužíval.

FRANTIŠEK CHRASTINA

se narodil v roce 1868. Do Valašského Meziříčí se přistěhoval v roce 1896 a koupil se svým bratrem Jaroslavem Vaňkovu tiskárnu. Byl nadšeným pracovníkem Sokola. V letech 1902-4 byl vladykou jednoty. Byl dlouholetým náčelníkem sokolské župy Valašské F.Palackého. V letech 1907 a 1911 se aktivně podílel na zvolení T. G. Masaryka poslancem za valašská města. Dal pro volební kampaň k dispozici Valašské noviny a později Palackého, které ve své tiskárně tiskl. Byl pak zvolen starostou města. Po první světové válce z Valašského Meziříčí odešel a podnikal v jiných místech. Na sklonku života se do Meziříčí vrátil a v roce 1944 tu zemřel.

Následující stať napsal pro připravovaný památník valašskomeziříčského Sokola asi v roce 1938 nebo 1939, tedy s velkým časovým odstupem. Proto mohou být některé údaje poněkud zkresleny. V památníku Sokola se na příklad dovídáme, že dr. Mikyška 6. července 1903 žádal po Sokolu za hostinec U Kašlíků 60.000 K, Chrastina uvádí 80.000 K. Tento hostinec pak v roce 1904 v konkursním řízení Sokol koupil za 30.000 K, Chrastina uvádí jen 15.000 K. Přes tyto nepřesnosti stať dokresluje situaci po pádu Mikyškovy záložny. Je ovšem zajímavé, že o Chrastinovi se nepíše v žádném novinovém článku o pádu záložny a o jeho důsledcích.

KRACH OBČANSKÉ ZÁLOŽNY. JAK JSME NABYLI NA SOKOLOVNU HOSTINEC "U KAŠLÍKŮ."

Velký význam pro Valašské Meziříčí a tím samozřejmě pro Sokola měl pád Občanské záložny ve Valašském Meziříčí roku 1903 a 1904. Občanská záložna byla doménou dr. Mikyšky, advokáta a starosty města. Jeho moc a vliv byly tak velké, že se mu říkalo "valašský pánbíček" nebo "valašský paša".

V Občanské záložně jako předseda byl neobmezeným pánem. Vždyť účetním byl jeho synovec Fr. Mikyška, jednatelem úředník jeho kanceláře Jan Juříček, členy ředitelstva a výboru další jeho úředníci. Jediný pokladník byl kostelník Josef Místecký, který byl jistě člověk poctivý, ale o vedení záloženských knih neměl ani ponětí.

O Mikyškovi panovalo různé mínění. Jedni ho považovali za velkého boháče, vždyť byl majitelem statku Brňov. Jeho syn vlastnil velkostatek Loučku. Jiní zase tvrdili, že v Občanské záložně, kterou ovládal, jsou nepořádky a že se brzo celá vláda a sláva dr. Mikyšky zhroutí.

Sokol měl v Občanské záložně uloženy své dlouholeté úspory, asi 12 000,- K, kterých nabyl úmornou prací mnoha obětavých členů. Několik nás, těch nejoddanějších bratří, mělo poradu před valnou hromadou Sokola r.1902 a pověřili jsme bra.Aloise Vilímka, aby na valné hromadě podal návrh, aby se vklad z Občanské záložny /:říkalo se Mikyškovy:/ vyzvedl a uložil v některé spořitelně. Proti návrhu vystoupil koncipient dr. Mikyšky, dr. Drahoňovský. Odsoudil návrh jako nesmyslný, nehospodárný, neboť který peněžní ústav prý nám bude platit 6 % úrok a ještě dávat každý rok dar 50.- K jako Občanská záložna? Návrh padl.

Toho roku 1902 byl jsem zvolen za vladyku Sokola a první mojí péčí bylo, dostat vklad Sokola z Mikyškovy záložny. Aby moje snaha nebyla nápadná a nenarazila na odpor - neboť i v Sokole měl dr. Mikyška vliv, třeba sám v Sokole jinak nepracoval, - začal jsem hledat pozemky, které tu byly na prodej a o nichž se mohlo míti za to, že by mohly býti stavebním místem na Sokolovnu. Tak koupil jsem pozemek za vilou Kratzlovou za 2.600.- K až dolů za vilou Zahnovou od sester Hanákových a zaplatil jsem kupní cenu vkladní knížkou Občanské záložny a upozornili jsme je, aby si peníze vyzvedly. Kupoval jsem i hostinec u Kašlíků /:nynější Sokolovna:/, který patřil Občanské záložně. Ale jednání nevedlo k cíli, třebas jsme nabízeli vysokou cenu 45.000.- K. Dr. Mikyška žádal 80.000.- K.

Roku 1903 jednou v neděli časně ráno asi o 5 hod. přišel ke mně dr.Sedník, advokát v Bystřici p/H, náměstek starosty Sokolské župy Palackého a zeť dr. Mikyšky, a prosil mne, abych provedl likvidaci Občanské záložny. On a mladý dr. Mikyška že přinutí dr. Mikyšku staršího, aby mi dal k dispozici k tomu účelu nejen veškerý majetek záložny, ale i svůj.

Já jsem byl mladý, teprve as 35 let, v Meziříčí nedávno usedlý, a proto přirozeně jsem takový těžký úkol převzíti odpíral. Ale na domluvy a prosby dr. bratra Sedníka byl jsem ochoten za určitých podmínek úkolu se podjati. Smluvili jsme si schůzku v kanceláři dr. Mikyšky na 9 hod. Na schůzi žádal jsem, aby mi bylo především dovoleno nahlédnouti do knih záložny. Dr. Mikyška st. delší dobu odporoval, ale na nátlak syna a dr. Sedníka nakonec povolil.

V pondělí odpoledne bylo mi nahlédnutí do knih povoleno. Prohlídka netrvala dlouho. Spočetl jsem vklady a seznal jsem, že jich bylo asi dva a půl milionu korun, a žádal jsem, aby mi vykázali zápůjčky. Těch bylo asi za 300.000 K, všechny kryté směnkami a všechny byly u jiných finančních ústavů v reeskontu. Tedy zde nebylo žádných aktiv. Ale nejen to! Ve zvláštním zápisníčku, který měl jen účetní Fr. Mikyška, našel jsem, že za několik milionů korun bylo eskontováno ze směnek hraběte Kinského, které nebyly ničím kryty.

Našel jsem aktiva jen několik realit: hostinec u Kašlíků, hostinec Měšťanská beseda /:dnes Moravská banka:/, okresní hejtmanství /: dnes pp. Majer, Jungvirt, mag. Arnošt :/ a nějaké lesní parcely. Bylo zřejmo, že v záložně je schodek nejméně dva a půl milionu. V kanceláři dr. Mikyšky mne netrpělivě očekávali dr. Mikyška st., ml. a dr. Sedník. Když jsem večer přišel a můj nález jim sdělil, zdálo se, že se dr. Mikyška st. zblázní a i násilím mne ohrožoval. Dlouho trvalo, než ho dr. Sedník a dr. Mikyška ml. přesvědčili, že je konec jeho vlády, jeho slávy a jen když mi dá k disposici veškerý svůj majetek, podaří se snad likvidace na 25-30 % a on se vyhne kriminálu. Slíbil jsem, že přijdu příští den a sdělím podmínky, za kterých o likvidaci byl bych ochoten se pokusiti.

Moje podmínky byly :

1.- Postoupení veškerého majetku nejen záložny, ale i dr. Mikyšky st. movitého i nemovitého.

2.- Ustavení širokého likvidačního výboru, do nějž členy jsem navrhl. Jelikož mezi navrženými byli i osobní nepřátelé dr. Mikyšky, notář Hůlka a okr. soudce rada Kalda /:Katz:/, nechtěl dr. Mikyška tuto podmínku přijati a až po dlouhém jednání

a naléhání dr. Mikyšky ml.a dr. Sedníka ji přijal, když jsem i já projevil souhlas, že rozšířím výbor o jeho důvěrníka Jana Martina, obchodníka.
Dr. Mikyška byl pořád uzamčen ve své kanceláři a zaslechl-li v sousední kanceláři rozhovor, spěchal ku dveřím a dírkou v náplni dveří zjišťoval, kdo je ve vedlejší místnosti. Z kanceláře v přízemí měl tajné schody do poschodí a jistě, kdyby byl zpozoroval něco podezřelého, byl by chtěl po tajných schodech prchnout. Jeho kancelář byla v jeho domě /:nyní měšťanská škola:/.
Po několik dní připravoval jsem likvidaci, informoval jsem totiž všechny, které do likvidačního výboru jsem chtěl přijati. Celkem nálada se zdála příznivá, a proto jsem svolal navržené členy k ustavující schůzi.
Na schůzi přednesl jsem stav, který jsem v záložně zjistil, a žádal jsem, aby přítomní pomohli - v zájmu kraje - v klidu likvidovat Občanskou záložnu, společnost s neobmezeným ručením.
K slovu se přihlásil přednosta okresního soudu rada Kalda/:dříve Katz:/. Prohlásil:" Nepochybuji, že stav záložny je takový, jak nám byl vylíčen. Ale záložna byla vykradena a my nemůžeme napomáhat k beztrestnosti tohoto zločinu. Záložna je pasivní, ale jmění, které nám dává dr. Mikyška k disposici k provedení likvidace, není zdaleka veškeré jeho jmění, ba je to jen nepatrný zlomek. Mám zaručené zprávy, že dr. Mikyška ml. jel z jara do Egypta jen proto, aby v Kairu uložil v Anglické bance milionové hotovosti a ty nám musí býti vydány."
Pak se již nejednalo o likvidaci záložny, nýbrž jak jít na rodinu dr. Mikyšky, aby vklady u Anglické banky vydala. Zvolena byla komise, sestávající ze mne, notáře Hůlky, rady Kaldy/:Katze:/ a revisora záložen Hajdy, která ještě týž den měla jeti za dr. Mikyškou na Brňov a donutiti ho, aby po dobrém nebo zlém vklady vydal.
Na Brňov jsme přijeli dosti pozdě večer. Rozhovor byl velmi pohnutý. Rada Kalda a notář Hůlka byli osobní nepřátelé dr. Mikyšky a vyřizovali si s ním více staré osobní účty než záležitosti záložny. Dr. Mikyška odpovídal jen :"Nemám nic více, než co jsem postoupil, a nemohu proto více postoupiti". Rozhovor byl několikrát přerušen pohrůžkou rady Kaldy, že nechá dr. Mikyšku zatknout, a když tato pohrůžka byla několikráte opakována, prohlásil dr. Mikyška :"Ukončeme tuto pohnutou debatu. Přijďte opět zítra ráno do 9 hod. a budete míti ode mne konečnou odpověď připravenou."
Rada Kalda mu řekl :"Uvědomte si, pane starosto, že možnosti jsou jen dvě :buď peníze nebo kriminál". S tím jsme odjeli a cestou jsme se radili, zda máme dr. Mikyšku dát hlídat, aby neutekl, nebo ne.
Na druhý den časně ráno dostal jsem z Brňova zprávu , že při východu slunce vypil dr. Mikyška cyankáli a střelil se z revolveru. Byl mrtev! Byl pochován na hřbitově ve Veselé.
Valašský lid však dlouho nevěřil, že by dr. Mikyška - "Valašský Pámbíček"- mohl umřít, a tak např. zedník Šobr třikrát otevřel hrob, aby se přesvědčil, zda je to opravdu pochován dr. Mikyška a ne jen nějaká figurina, jak pověst hlásala. Teprve když po třetí hrob otevřel, dr. Mikyšku za palec na noze držel a ponožku mu stáhl, uvěřil, že je opravdu pochován. Byl za to odsouzen na 14 dní do vězení.
Jsem přesvědčen, že kdyby se prováděla likvidace záložny v klidu, bylo by se mnoho zachránilo. Mladý dr. Mikyška vložil do záložny asi 14 dní před akcí o likvidaci obnos 70.000.- K, který utržil za dřevo z velkostatku Loučky, a nepochybuji, že by i celý velkostatek na likvidaci byl postoupil, kdyby byl mohl otce zachrániti.
Že milionové vklady u Anglické banky v Kairu byly výmysl rady Kaldy, jen aby se mohl dr. Mikyškovi pomstíti, soudím z toho, že dr. Mikyška ml. zemřel ve Vídni úplně nemajetný a dcera dr. Mikyšky, provdaná za dr. Sedníka, zemřela v chudobinci v Bystřici p/H. Po smrti dr. Mikyšky se sešel výbor záložny, doplnil předsednictvo. Předsedou ředitelstva byl zvolen Štorkán st. a ten hned se usnesl ohlásit konkurs. Přemluvil jsem je však, aby mi poskytli dříve možnost pokusiti se o likvidaci. Souhlasili.- Svolal jsem schůzi členů záložny. Vylíčil jsem jim stav a co to znamená být členem záložny s neobmezeným ručením, kde je určitě ztráta dva a půl milionu. Žádal jsem je, aby přispěli co možná nejvíce ze svých sil, aby katastrofa se odvrátila. Když jsem skončil, bylo viděti, že jsou ustrašeni a že jsou ochotni na likvidaci přispěti.
K slovu přihlásil se notář a zemský poslanec Hůlka, ukázal na mne a řekl: "Podívejte se na něho! Vždyť je to mladík bez zkušeností, nevěřte mu! Nebudete platit nic. Já a pan soudní rada Kalda /:seděl vedle něho:/ pracujeme a budeme pracovati ve dne v noci pro Vás. Přijděte ke mně do kanceláře a tam dostane se Vám zdarma rady. Budu pro Vás zdarma úřadovat každý den od 8 do 9 hodin."
Toť se rozumí, že to byl konec ochoty něčím přispět na likvidaci. Příští den nejen kancelář, ale i chodba notářství byly plny členů záložny a notářova rada zdarma byla : " Jděte k řediteli kanceláře, ten ví již, co zařídit." A pan ředitel notářské kanceláře /:Krmela:/ přepisoval majetky z členů záložny na manželky, děti a jiné příbuzné. Nebylo to nic platné. Neboť ředitelstvo záložny podávalo proti postupům

protest a byly soudně prohlašovány za neplatné. Ale notářské kanceláři vynesly tisíce.

Konkurs byl vyhlášen. - K volbě konkursního výboru se utvořily dvě strany. Strana peněžních ústavů, kterou organisoval notář Hůlka a která za předsedu konkursního výboru kandidovala dr. Žáčka z Olomouce, kterého měl zastupovat jeho koncipient dr. Smrčka, a strana drobných vkladatelů, kterou jsem organisoval já a za předsedu jsem navrhoval Jana Veselého, poštmistra a starostu města Valaš. Meziříčí. Před volbou mně poslali vkladatelé za víc jak jeden a půl milionu K plných mocí a převedl na mne ještě asi za půl milionu plných mocí Josef Ježíšek, barvíř. Měl jsem tudíž volbu svých kandidátů zaručenu. Odpoledne den před volbou požádala mne druhá strana, abych přišel do hotelu "Modrá hvězda"/:Půst:/, a tam mi udělali nabídku, že zvolí mne za náměstka předsedy, kterýž úřad bude honorován odměnou 25.000.- K, jestli budu volit jejich kandidátku. Odmítl jsem a na druhý den jsem zvolil bez boje - neboť druhá skupina opustila volební místnost, když jsem předložil a nechal zapsati své plné moci, - za předsedu p. Jana Veselého, Horáka, statkáře ze Střítežíka, Dobše, rolníka ze Stříteže, Martina z Valaš. Meziříčí, Kolera, řezníka ze Vsetína, a sebe do výboru konkursního.

Práce konkursního výboru byla těžká. Reality nebylo možno zpeněžit, neboť každý byl přesvědčen, že kraj, kde upadla do konkursu záložna s neobmezeným ručením, je na dlouhá léta hospodářsky zabit. Proto k vyhlášeným dražbám na reality nikdo se nedostavoval a tak jsem prosadil, že z volné ruky, se souhlasem krajského soudu, byl prodán hostinec u Kašlíků Sokolu za 15.000.- K, za který nedávno dávali jsme 45.000.- K a dr. Mikyška nám ho neprodal. Tak nahradili jsme si, co jsme na vkladu ztratili.

To nám však zároveň ukázalo, že nesmíme hnát věci s členy záložny do krajnosti, neboť čím víc se bude realit prodávati, tím méně se za ně utrží a tržba nebude ani stačit k úhradě dluhů a útrat. - Proto jsme jednali s členy po dobrém o vyrovnání. Dohodli jsme se s každým členem, jakým obnosem je ochoten z členství záložny se vykoupiti, pak jsme ho zažalovali, a když dohodnutý obnos zaplatil, nechali jsme ho u soudu vyhrát a členství byl zproštěn.

Byla to práce ohromná. Veškeré právní práce konali nám místní právníci dr. Heller a dr. Spina za předem dohodnutý paušál 30.000.- K. Prováděl je vlastně br.dr. Tippman, dříve koncipient u dr. Mikyšky, a br. Weisshammer, úředník dr. Spiny.

Když bylo vše realisováno, jednalo se o odměnu členům výboru konkursního. Na můj dotaz, kolik žádá předseda Jan Veselý, odpověděl tento : " Nic. Kdybych vzal haléř z peněz těch ožebračených chudáků, pálil by mne do smrti na svědomí. Doufám, že téhož mínění jste i Vy a nebude z Vás nikdo nic požadovat !"

Tak vše vykonáno bylo zdarma a přece věřitelé nedostali víc než 8% svých vkladů. Já jsem při této aféře udělal ještě jinou zkušenost. Aby se zachránil majetek dr. Mikyšky pro Občanskou záložnu, nechal jsem se jmenovat opatrovníkem pozůstalosti dr. Mikyšky. Občanská záložna podala na dr. Mikyšku žalobu o 400.000.- K a já dle dohody jako opatrovník dal jsem souhlas, aby týž den, kdy byla podána žaloba, konalo se stání u okresního soudu ve Valaš. Meziříčí /:místo u krajského soudu v Novém Jičíně:/ a po rozsudku provedla se hned exekuce, takže po 14 dnech byl tento zájem pravoplatný a tak jmění dr. Mikyšky bylo pro záložnu zachráněno.

Tím však nebyla záležitost ukončena. Velkým věřitelem dr. Mikyšky a záložny byl vídeňský bankéř Josef Polacsek a ten mne žaloval o náhradu milionové škody, kterou prý jsem mu způsobil tím, že jsem neohlásil na pozůstalost dr. Mikyšky konkurs a připustil jsem zajištění jmění dr. Mikyšky pro jediného věřitele Občanskou záložnu, ač jsem jistě věděl, že je věřitelů více. Situace byla pro mne velice nebezpečná. Ale obrátila se, když jsem ve stole dr. Mikyšky našel odpočty za proplacení směnek hraběte Kinského a dr. Mikyšky, dle kterých bankéř Polacsek za směnky ty vyplácel pouze 30% obnosu a 70% účtoval na úroky a provisi. Vyložené lichvářství, a když před stáním jsem odpočty předložil právnímu zástupci Polacska doktoru Löwymu a pohrozil trestním oznámením, vzal žalobu proti mně zpět.

Sokolský dům ve Valašském Meziříčí

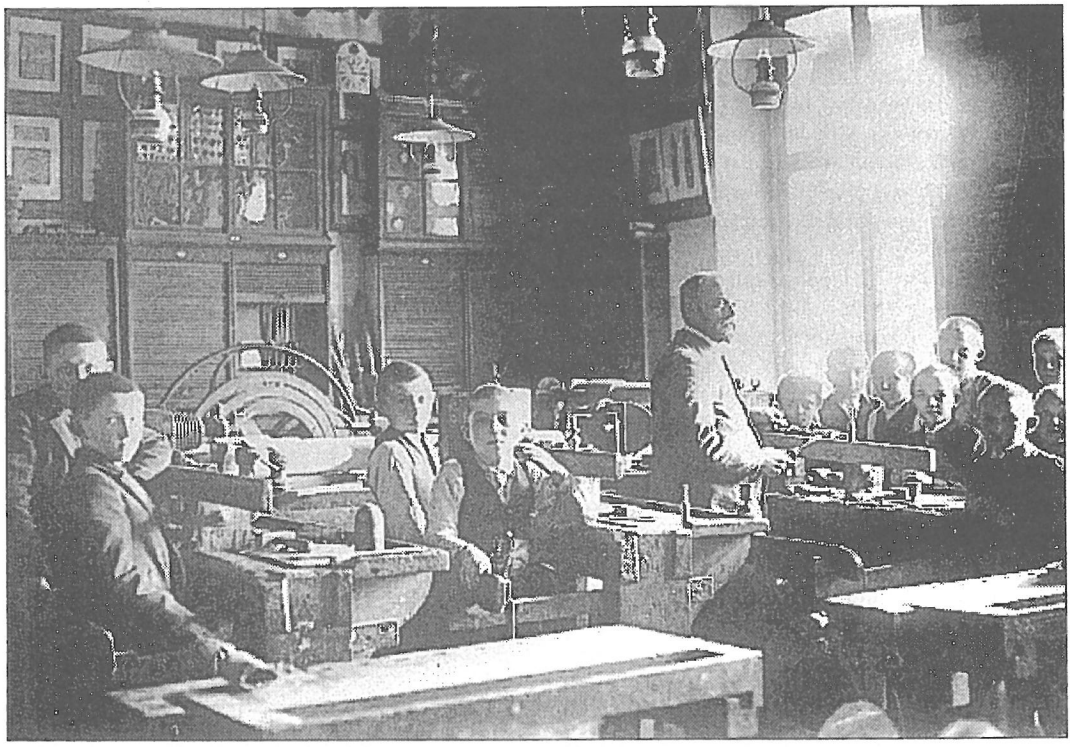

120 LET OD VZNIKU ODBORNÉ ŠKOLY PRO ZPRACOVÁNÍ DŘEVA VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ

JIŘÍ DEMEL

13. října 1874 bylo zahájeno vyučování na odborné škole pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí. Byla tehdy jednou z prvních odborných škol na Moravě. Její žáci výrazně přispěli k rozvoji řemesla a průmyslu svého oboru. O jejím významu svědčí i to, že ji navštěvovali synové rodiny Thonetovy. Název školy se několikrát měnil. Jedním z prvních byl " Odborná škola pro umělecký průmysl ve dřevě". Tento název naznačuje, že škola vychovávala své žáky v uměleckém směru. Vznik novodobého výtvarného umění na Valašsku je úzce spjat s činností valašskomeziříčské odborné školy. Jako učitelé na ní působili umělecky vzdělaní pedagogové, sochaři, malíři, architekti. Na své žáky v duchu tehdy ovládající neorenesance působil druhý ředitel školy František Rosmael a sochař prof. Alois Balán st. Ovlivňováni ovšem byli také rostoucím zájmem o lidové umění. Tomuto názoru zůstal věren především jeden z prvních výtvarných umělců na Valašsku, malíř a sochař Jan Knebl. Jeho spolužáci z odborné školy Bohumír Jaroněk a Franta Úprka již obdivovali impresionisty a ve vlastní tvorbě se blížili secesi. Není divu, že absolventi odborné školy bratři Jaroňkové, sochař František Hrachovec, Franta Úprka byli iniciátory druhé výstavy moravských výtvarných umělců v roce 1907 v prostorách školy. Při této příležitosti byl také založen první výtvarný spolek na Moravě SVUM,který pak měl sídlo v Hodoníně.

Tuto počáteční éru odborné školy pro zpracování dřeva dobře dokumentuje expozice ve valašskomeziříčském muzeu, o níž psal v muzejním Zpravodaji 1992 J. Sztefek.

Je však třeba připomenout, že škola sehrála i v dalších letech významnou úlohu ve vývoji českého umění. Zasloužili se o to především dva Kotěrovi žáci, architekti Emanuel Pelant a Josef Místecký, kteří do Valašského Meziříčí přišli, když při škole vznikla mistrovská škola. Jejich působení vede žáky od secese dále k pracím v duchu kubismu a funkcionalismu. Mezi žáky nacházíme umělce zvučných jmen, malíře A. Mervarta, J. Barucha, J. Brože, sochaře J. Antka, L. Píchu, M. Bublíka, a zejména početnou skupinu architektů R. Podzemného, V. Hilského, A. Tenzra, J. Hlaváče, B. Kupku, J. Kadlece,J. Lasovského, L. Vrátníka. Když byla odborná škola v roce 1952 nešťastně přeměněna ve stavební průmyslovou školu, přešla řada výborných profesorů na tuto školu, aby pokračovala v dobré tradici valašskomeziříčské odborné školy. Proto se Střední průmyslová škola stavební ve Valašském Meziříčí považuje za její pokračovatelku. Připravuje na říjen sjezd abiturientů obou škol, chystá výstavu a památník.

Vzorník lišt

VZPOMÍNKY NA TOMÁŠE BAŤU ST. A MÁ CHLAPECKÁ LÉTA V LOUČCE

ARNOŠT KUBEŠA

Ve svém oboru byl Baťa jedinečný. Baťova obuv udělala svými cenami hotovou revoluci ve prospěch lidu. Za 99 Kč byly pěkné pánské zimní diplomatky a různé druhy ženských střevíčků byly oblíbené nejen doma, ale i v cizině.

Baťa přál školám. Otec byl v Loučce řídícím učitelem a znal se dobře s Baťou. Dvě třídy obecné školy byly umístěny ve staré části zámku. O vánocích dostávaly všechny školní děti pěknou nadílku - kromě cukroví a šatstva i boty.

S Baťou jsme se měli rádi. Jednou byl u nás na besedě. Otec vzpomněl, že matku tlačí střevíc. Baťa si jej vyžádal a napsal poukaz na jiný pár obuvi. Z Loučky jezdilo mnoho dělnictva do Zlína k Baťovi na práci. Tam si lidé vydělali. Můj bratranec pracoval v koželužnách a pochvaloval si pěkný výdělek.

Ovšem všechno se Baťovi nedařilo. Koupil panství Loučku a Lázy. V Loučce byl starý zámek, který po staletí střídal svého majitele. Bylo tu vzácné zařízení starého vykládaného nábytku, koberců, porcelánu, skla, zrcadel, hodin aj. Tu udělal Baťa velkou chybu, že nechal bývalou majitelku, vdovu po přerovské advokátu Lipčíkovi, zámek vyrabovat, takže koupil jen holé zdi. Viděl jsem, jak lidé z dědiny, pokud tomu trochu rozuměli, kupovali lacino, co se dalo. Potom paní Baťová musela pracně za drahé peníze kupovat do zámku zařízení, což nebylo tak snadné.

Ze zámku v Loučce vedly tajné chodby až na hrad na Hradišti nad Loučkou, z něhož zbyly jen hromady kamení, hradní příkop a val. Kamení odváželi lidé na stavbu podezdívek dřevěných chalup a "ogaři" kouleli kamení z hradu do doliny. Z hradu je překrásný pohled na Kelecké Záhoří. Pod hradem na jihovýchodní straně je studna, která byla vždy plná dobré vody. Odtud tekla voda dřevěným potrubím do zámku, kde na kraji parku stále chrlila "z huby" kamenné sochy. Celé okolí z dolní dědiny chodilo sem na vodu s putnami na vážkách. Nejživěji tu bývalo o velikonočním pondělí, kdy mládenci čekali

schovaní "v kříbí" na děvčata. Nejprve "očváchali" děvčata vodou a pak je honili s velkým křikem po parku a vypláceli je tatary. Za to si potom přišli pro "malované vajca" a koláče. Cukroví se tehdy ještě na dědinách nepeklo.

O hradě i zámku se vykládaly v dědině různé historky, zvláště o zbojnících. Při zpracovávání "Zbojnictví na Valašsku v 17. a 18. století" jsem se z archivních pramenů dověděl, že Loučka patřila v 17. století pánům z Deblína a proto se dědině říkalo "Deblínova Lúčka". Páni z Deblína udržovali se zbojníky čilé styky, protože od nich levně kupovali, a nejednou zbojníky hostili a "nocovali". Proti zbojníkům byli sice zřízeni portáši - valašští četníci, ale zpočátku nebyli spolehliví. Vždyť měli mezi zbojníky své příbuzné. Ale přesto přivedli portáši mnoho zbojníků na šibenici. Jeden zbojník z Loučky byl prý pod šibenicí v Olomouci. Pod Šibeničním vrchem byly davy lidu. Zbojník zvolal: "Je tu negdo z Lúčky od Mezříča? Pamatujte:

Nad Lúčkú pod hradem
u studně pod hrabem
pivovarská paňva peněz
zakopaná je".

Ale dosud nikdo nic nenašel.

V Loučce býval také panský pivovar. Proto se praví části dědiny "Na pivovárce". V dědině byla "V Kútoch" studna zvaná "Smrďoška". Vodu v ní bylo cítit sírou.

V potoku u Podolí je veliký balvan, z kterého vytéká na třech místech "sirková" voda. Tu sedával Baťa rád na balvanu a díval se na zarůstající rybníky. V potoku bylo mnoho pěkných pstruhů. Chodívali jsme tam s otcem na ryby.

Všimněme si, jak Baťa na panství hospodařil. V Loučce byly velké lány luk. K sečení bývalo najato dvacet sekáčů. Aby Baťa zjistil výši mzdy sekáčů, nejhorší kosou, kterou mu dali, posekl kousek louky. Pak zkontroloval , jak dlouho sekl, změřil posečený kousek louky a vypočítal mzdu. Samozřejmě, že byla slušná.

Seno sušilo obyčejně přes dvacet děvčat, která si při práci zpívala táhlé písně. Pěkně se to daleko neslo. Pravilo se: "Aha, panština suší". Také byl pěkný pohled, když děvčata přecházela na další louky a nesla hrábě "hore", ale ne zuby, to by prý pršelo. Seno se skládalo do kop nebo "paramítů" (tři kůly nahoře spojené drátem). Seno odváželi panští pacholci na žebřiňácích tažených voly. U dědiny část shazovali z fůr a přičinlivé ženy vázaly seno do "noší" a odnášely domů.

Při zámku byl dvůr a ve chlévech výstavní dobytek. Nejlepší dojnice byly po otelení odváženy do Zlína, aby dělnictvo mělo dost dobrého mléka. V dalším roce byly bližší louky ohrazeny, zřízena napajedla a dobytek se pásl v ohradách. Když vypásl v jedné ohradě, šel do další a tak to šlo dále. Když přišla zima, dobytek musel do dvora.

Protože ve Zlíně vyráběli také plátěnky, lehkou obuv, bylo třeba na výrobu plátna lnu. Proto byl chov dobytka omezen a louky byly na zimu zorány. Ohrady si lidé rozebrali. Na jaře byly všechny louky osety lněným semenem. Když louky bleděmodře kvetly, bylo to nádherné. Také v zámeckém parku byl každý záhon oset lnem. Když len uzrál, trhal se, prostíral, obracel a vázal do "otépek", dával se na hromady a vozil do dvora pod kůlny. Panští pacholci vozili len na fůrách s voly a zase pamatovali na sebe. Jejich ženy i jiné čekaly u dědiny a shozené vrchy fůr vázaly do nůší a odnášely domů.

Tehdy se v dědině zpracovával len v každé chalupě. Na hůrách starých chalup a na selských gruntech bylo ještě dost nářadí na zpracování lnu. Len se lámal na lámkách, potíral na potírkách, předl na vřetenech a kolovratech. Niti se donesly tkalci a na stavech se tkalo plátno. Ve Zlíně se všechno dělalo strojově.

Když přišel Baťa poprvé na Lázy do lesa, spráskl ruce, když uviděl smrky a jedle, silné "co by dvá chlapi objali". Prohlásil, že přijdou americké stroje, které budou rvát stromy i s kořeny a budou je zpracovávat. Starý lesní správce Vadas, který byl pyšný na pěkný les, šel raději hned do důchodu, aby neviděl tu spoušť.

V zámeckém parku v Loučce byl svého času chov hlemýžďů pro pochoutku panstva a vývoz do Francie. Hlemýždi se hodně množili a po dešti jich bývalo na chodnících plno. Měl jsem dovoleno, abych sbíral "šneky" a nosil je ve džbáně kačenám. Ty měly roztlučené šneky velice rády a dobře rostly.

To jsou mé vzpomínky z chlapeckých let z Loučky, kde otec byl na škole řídícím učitelem patnáct let.

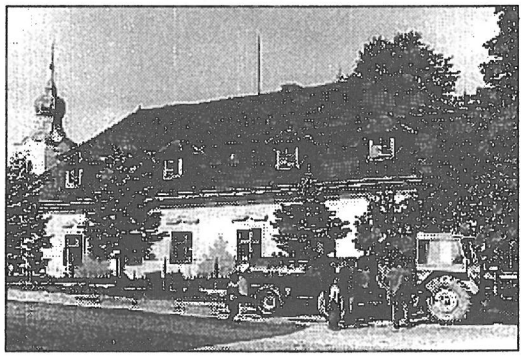

Zámek v Loučce

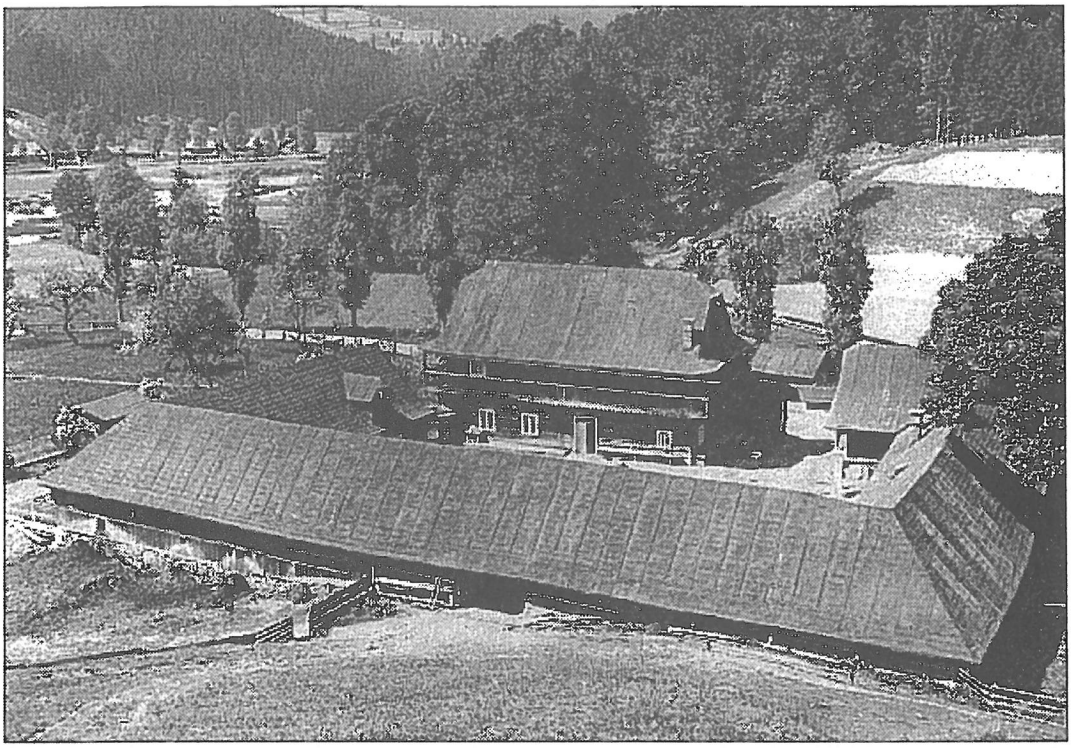

ROD BARVIČŮ

Z FOJTSTVÍ

VE VELKÝCH KARLOVICÍCH

HELENA BARVIČOVÁ

Když jsme jezdívali jako děti ke stařence do Karlovic, ukazoval nám tatínek z vlaku fojtství :" Co jsem se tam naskákal po pavlači ", přitom jeho modré oči vždy radostně zazářily vzpomínkami na dětství, na návštěvy u staříčka fojta. Takové vzpomínky z dětství, hlavně z návštěv příbuzných, potěší člověka v tíži života.

Karlovské fojtství leží mezi Karolinkou a Velkými Karlovicemi při vstupu do údolí Bzové, pod kopcem Medvědí. Je to důkladné dřevěné stavení s pavlačí, uzavřené hospodářskými budovami jako zemanský dvorec. Je zařazeno do seznamu památkově chráněných objektů.

Fojti se lišívali od ostatních osadníků obydlím, ošacením a stravováním. Byli osvobozeni od roboty. Fojt musel umět číst a psát. Proto bývaly v rodině knihy i náboženské tisky a různé písemné památky. Fojt byl zástupce vrchnosti. Svolával na roboty, byl soudcem při jednodušších sporech. Vybíral pro vrchnost činži z pozemků, z pasek a z dobytka, naturálie. Udílel pokuty a tresty. Každý týden docházel na zámek pro rozkazy a podával zprávy o své vsi.

Vnějším odznakem moci fojta bylo t. zv. "právo" - ozdobně vyřezávaná, asi loket dlouhá dřevěná palice s poutkem, a úřední pečeť. Karlovské fojtství bylo dědičné. Za 134 let se v něm vystřídaly čtyři rody: Hudečků, Billů, Zrůnků a Barvičů. Posledním fojtem byl /do r. 1848/ Karel Barvič.

Právě o něm a jeho rodině se pokusím napsat jen to, co si pamatuji jako jeho pravnučka z vyprávění svého otce, tety Hermíny /vnuk a vnučka fojta/ a Boženy Koňaříkové /dcera fojta/.

Fojt **Karel Barvič** /1797-1878/ se narodil v zámku na Vsetíně. Znal německy. Byl třikrát ženat. Z prvních dvou manželství bylo 7 synů a 2 dcery, z třetího syn Ivan /brzy zemřel/ a dcera Božena. Druhorozený syn **dr. František Barvič** /1837-

1922/ byl advokátem v Holešově a ve Vizovicích. Byl známý osvětový pracovník. Založil Sokol ve Valašském Meziříčí a ve Vizovicích, ve Val. Meziříčí též hasičský sbor. Po studiích v Krakově nastoupil první místo jako koncipient u prvního moravskoslezského českého advokáta dr. Aloise Mikyšky ve Valašském Meziříčí. Když se přijel představit, měl ve studentském kufru svazky občanského zákoníku a doktorský diplom, na sobě červenou košili, režné kalhoty a kabát, na hlavě černý kulatý klobouček s pírkem. Když se v tom poprvé objevil, mysleli lidé, že je to Srb či Charvát. Barvič byl Sokol !

Dr. František Barvič byl strýc mého otce. Navštívil nás na Vsetíně už jako stařičký. Otec si ho velmi vážil a dle jeho příkladu se též rozhodl pro advokacii. Oba, když se sešli, rádi zpívali, aby si aspoň na chvilku oddechli od šedi paragrafů. Nejraději dvojhlasně píseň "Vrť sa děvča ..."

Dr. Barvič byl prvním sběratelem lidových písní ve Velkých Karlovicích. Poslal 26 lidových písní Františku Bartošovi, dialektologovi a největšímu sběrateli lidových písní na Moravě. Ten mu poděkoval v předmluvě svého nejobsáhlejšího díla "Národní písně moravské vnově nasbírané" /z r. 1889/. Sbírka obsahuje 1017 moravských písní. U Barviče se projevovaly silné mírové snahy, jež by se hodily i do dnešní doby. Založil spolek " Mír " a jako nadšený rusofil také " Ruský kroužek ". Vyučovali v něm rodilí Rusové. Dr. Barvič sám ruský jazyk dobře ovládal.

Jakub Barvič /1832-1905/, otec mého otce, byl nejstarší syn fojta. Usadil se ve Velkých Karlovicích " u kostela ". Zpočátku měl obchod /kupectví/, mlýn a pilu, později jen kupectví. Jako vážený občan byl zvolen předsedou živnostníků. Když část jeho obytného domu /dnešní Karlovské muzeum/ lehla od blesku popelem, znovu ji vybudoval zděnou, s klenutými stropy, což dává dnešnímu muzeu zajímavý architektonický ráz. Budova je z poloviny zděná a z poloviny původní dřevěná. Celé stavení je možno označit jako valašské baroko, stejně jako blízký dřevěný kostel.

Karel Barvič žil v Polsku jako lesní odborník. Později byl lesníkem na Slovensku v Pruském. Jeho paní byla z Prahy a hrála pěkně na klavír.

Jan Barvič byl lesníkem v Pluskovci ve Velkých Karlovicích.

Antonín Barvič byl správcem Thonetovy pily na Vsetíně.

Jindřich Barvič hospodařil na fojtství. Miloval hony a psy, ale práce v zemědělství ho nebavila. Proto prodal fojtství Borákům, kteří tam žijí dodnes. Odešel do Brna a zařídil si velkoobchod uhlím. Po celém Brně jezdily dřevěné vozy tažené koňmi a označené zdálky čitelným, bílým vápnem napsaným nápisem : "Jindřich Barvič, uhlí". Já jsem je ještě v Brně zažila, to už vedl podnik jeho syn Igor.

Ze tří dcer byla nejstarší **Anna.** Zemřela mladičká. Trpěla melancholií. Byla velmi nadaná. Jemný asthenický zjev.

Druhá dcera byla **Marie.** Drobná, štíhlá, černých vlasů i očí, s milým pohledem. Zamiloval se do ní majitel skláren a starosta ve Velkých Karlovicích, Žid Šalomoun Reich, u obyvatel velmi oblíbený. Postavil v obci školu v Podťatém a na Miloňově a byty pro učitele. Marii a Reicha pojilo věrné a trvalé přátelství. Marie žila na samotě na Kalincově v malebném domku, který jí připravil Reich a kde také trávil všechny volné chvíle. Marie tam žila se svou služkou a společnicí v jedné osobě. Držely si krávu a slepice a prateta Marie pěstovala s láskou včely. V celém rodě byla velmi oblíbená pro svou milou povahu. Říkali jí "teta Máry". Byla slovansky pohostinná. Náš otec jako student k ní rád chodíval na "kapucína" /zrnková káva s nešlehanou smetanou/, k tomu chléb s máslem a medem, a na výborné dvojctihodné koláče. Takových prý už nikdy v životě nejedl. Darovala mu jako studentu truhlici na knihy. Byl to umělecký kus nábytku, vzácný jednak materiálem /cizokrajné dřevo/, jednak řezbářským uměním. Škoda, že byla jednou příbuznou otci odňata. Dnes bych ji darovala Karlovskému muzeu.

Uprostřed fojt s třetí manželkou. Synové fojta Karla Barviče: zleva sedící Jakub, Karel. Stojící Jan, František, Antonín, Jindřich a nejmladší Josef

Sídlo na Kalincově zapadá do valašské krajiny a interiér byl zařízen s vybraným vkusem, doplněný Reichovými dary hlavně z Vídně, a smyslem pro oddych. Viděla jsem z pozůstalosti tety Máry u tet vzácné památky - Reichovy dary : benátské zrcadlo, skleník vykládaný perleťovou intarzií, uvnitř dýchající křehkou krásou sklářských výrobků vyrobených pro milostpána. Nejdéle se dochoval porcelánový jídelní myslivecký servis, ověnčený vesele zelenými dubovými listy. Na pozvání Reicha navštívila teta Máry Vídeň a Budapešť. Byla věřící římská katolička. Z lásky k ní daroval pan Reich do karlovského kostela dva benátské lustry. Visí tam dodnes. V neděli, pokud byl pan Reich v Karlovicích, jezdíval v kočáře s Máry na mši. Vozil je kočí Martinec. Jeho dceru, paní Tadlíkovou, jsem poznala po letech jako starou paní, vdovu po skláři na Vsetíně. Ona mi vyprávěla, jak sedávala jako cérečka vedle tatínka na kozlíku a těšila se, co jí milostslečna dá. Tak se totiž říkalo Máry, protože nebyla paní.

Zatímco se Máry modlila na mši, pan Reich jezdil po dědině a pozoroval, jak lidé žijí. Po mši ji odvezl domů a občas zůstal u ní na oběd. Abych nezapomněla na její sociální cítění. Máry posílala všem šestinedělkám v okolí na posilnění "do kúta" hrnec polévky s uvařenou slepicí a s "lokšemi" /nudlemi/. Fotografie pratety Máry nám představuje opravdovou dámu v elegantních šatech a s jemnými skvosty, nenápadnými sice, ale tak půvabné krásy, vyrobenými tehdejšími mistry zlatníky.

Pan Šalomoun Reich si koupil od císaře pána Františka Josefa rytířský řád. Je pochován mezi břízami na kraji Miloňovek v Leskovém ve Velkých Karlovicích v rodinné hrobce. Milostslečna Máry přežila svého přítele.

Měla pohřeb v karlovském kostele. Přesto, že byla třeskutá zima, přišli pohřební hosté i z dalekých ráztok. Když bylo po pohřbu, gazděny si vykládaly: " Věřte, na pohřbu mezi rodinú vpředu seděli aj dva rabíňé". Tito dva rabíni byli rodní bratři zesnulé: jeden dr. Barvič, advokát ve Vizovicích, druhý Joža Barvič, knihkupec v Brně. Jejich barvičovské větší orlí nosy, huňaté obočí, brady s plnovousem mohly dobře představovat i rabíny.

Nejmladší syn fojta, **Josef**, se narodil 14. srpna 1853. Tento Joža Barvič byl první český knihkupec v německém Brně. Musel ostře bojovat s německým živlem, zvláště s výbojnými buršáky. Jeho obchod byl často demolován. Jednou ráno přišel podomek s hlášením : " Pane Barvič, ti darebáci Němci nám přilepili na výkladní skříň kus h...na ! Už to letím očistit". "Nechoďte", pravil pan Barvič, sám šel

Marie Barvičová

a přilepil vedle nápis: "Ejhle, toť odznak vysoké kultury germánské !" České Brno četlo a smálo se. Němci zuřili.

Na jeho a přátel pozvání zpívala v Brně v Besedním domě světová česká pěvkyně Ema Destinnová. Zpívala, majíc přehozenou trojbarevnou stuhu v národních barvách přes rameno, jak si přáli.

V Barvičově knihkupectví v Brně na České /dříve Rudolfově/ ulici bývalo dostaveníčko české inteligence, spisovatelů a umělců. Do krámu chodili na besedu spisovatelé Bartoš, Kosmák, Šťastný, Vymazal, Holeček. Hostem zde byl i Vrchlický, Jirásek, Svatopluk Čech. Také mladší generace literátů a umělců sem zavítala : Janáček, Mahen, Halas, Těsnohlídek, bratří Mrštíkové. I první díla valašského umělce ze Soláně, Františka Podešvy, bývala u Barviče ve výloze. Joža Barvič se zasloužil o oživení českého jazyka v celém Brně. Jako nadšený slavjanofil poslal mému otci sbírku lidových chorvatských písní "Album hrvatskych napjeva". Šířil ruský jazyk a ruskou literaturu. Prodával ruské knihy a vyďal Babičku Boženy Němcové v ruském jazyce /Babuška/. Sám ruský jazyk dobře ovládal. Po vyzvání německého magistrátu, aby označil svůj

obchod dvojjazyčným nápisem (německo-českým), uposlechl a k nápisu českému přidal nápis ruský. Rád se věnoval pěší turistice. Přišel k nám z Vizovic pěšky a od nás ze Vsetína došel přes hory do rodných Karlovic. Byl veselý, plný optimismu. Zemřel v Brně v nemocnici u sv. Anny r. 1924 v 71 letech. Úhledná ulice v Brně v Masarykově čtvrti nese dodnes jeho jméno.

Nejmladší dcera fojta a nejmladší z dětí byla ze třetího manželství - **Božena**. Poznala jsem ji jako starou bystrou,řečnou a milou pratetinku. Chodívala k tetě Hermíně Jarošové jednou týdně na svačinu. Občas zavítala k nám na Vsetín a my děti jsme se na ni vždy těšily. Starší ze dvou jejích dcer Ludmila si vzala pana Majera, vdovce, majitele výstavného hostince u cesty mezi Karlovicemi a Karolinkou. Hospodařila tam a pro její krásu se tam říkalo "hostinec U krásné paní ". Dříve to byl hostinec "U košatého stromu ". Tyto názvy nejsou úřední.

Co jsem si zapamatovala, to jsem napsala. Škoda jen, že můj otec, dr. Barvič, a jeho sestra, teta Hermína Jarošová, už nežijí. Oba by jistě mnoho zajímavého doplnili.

Při vzpomínce na prastaříčka fojta, protože všichni Barvičové rádi zpívali, uvádím písničky o fojtovi. Jimi se loučím, ale vzpomínat nepřestanu.

1/ U našeho fojta vysoká záporka.
Hej cum,cum,hej cum,cum, vysoká záporka.
Dejte si vy pozor na pacholka Borka.
Hej ....
Nech vám nevyvede koníčků
ze dvorka. Hej ....

2/ Špačku, špačku, chceš sýra ?
Nechcu, nechcu, má milá,
najed sem sa řeřuchy
u fojtovej děvuchy.

3/ Ej fojte, fojte, nic sa nebojte,
na panském poli pán nám dovolí.
Ej toč sa, toč sa, má galánečko,
šak až budu měť, zaplatím všecko.

VZPOMÍNÁME

MILOŠ KAŠLÍK

(1894 - 1974)

LADISLAV ŠTĚPÁNEK

Miloš (Bohumil) Kašlík se narodil 25. 11. 1894 ve Vidči u Rožnova deset let po založení Muzejní společnosti, jejíž byl posledním předsedou. Vliv otce, který své celoživotní učitelské působení věnoval Valašsku, je určující pro zaměření Miloše i jeho sourozenců.

Studia: V roce 1913 maturoval na gymnáziu ve Val. Meziříčí a o rok později složil učitelské zkoušky v Kroměříži. Do dalších událostí zasáhla válka. Patřil k prvním odvedencům - při odvodu odmítl přísahu věrnosti Jeho Veličenstvu císaři pánu. Jestliže bojišti prošel téměř bez úhony, pak to - spolu s urážkou trůnu - jej mělo stát život, který mu zachránila pouze náhoda. Po válce v roce 1924/25 dostal jednoroční dovolenou ke studiu na umělecko průmyslové škole v Praze - u prof. V. H. Brunnera. V soutěži na pařížskou světovou výstavu získal 1. cenu za dětské hračky a 3. cenu za upomínkové předměty. Na Masarykově universitě v Brně studoval dějiny umění v letech 1933 -38 u prof. Dostála - ukončení studií zabránila válka. V roce 1934 vydal a 30 dřevoryty vyzdobil "Valašské povědačky".

Miloš Kašlík učitel: "Vždyť ta má vysokoškolská studia neměla jiný účel než cestu za poznáním, toho pak využíti ve vyučování hluchoněmých." Jeho vlastní slova snad nejlépe charakterizují jeho školské působení - poslání - na Zemském ústavu pro výuku hluchoněmých ve Val. Meziříčí. Výborně teoreticky připraven rozvinul svou vlastní metodu výuky - k uvolnění duševní činnosti, a tím i řeči, používal volného kreslení různých příhod. Jeho žáci dosáhli projevů umělecké úrovně. O své metodě přednášel na Světovém kreslířském kongresu v Praze v r. 1928. Pozornost účastníků si vyžádala podrobnosti a jejich prostřednictvím Kašlíkova metoda obešla svět. Pro sluchově postižené děti vytvořil i řadu vyučovacích pomůcek.

Miloš Kašlík národopisec: Postihnout jeho činnost v tomto směru je nemožné. Jeho národopisné

působení pomohlo překlenout období po odchodu starších regionálních pracovníků, kdy doznívalo národně probuzenské úsilí - v tomto směru reprezentované na svém vrcholu velkou Národopisnou výstavou československou v Praze 1895. Jako školený kreslíř a hudebník zachytil lidové tance valašského lidu , které již téměř vymizely: "valaský", "metlový", "obuškový" i "zbojnický odzemek". Těsně po II. světové válce, kdy byl členem Zemské osvětové rady, spolu s děkanem Úlehlou a dr. Václavíkem založili Strážnické slavnosti. Jeho úkolem bylo připravit Valašsko . Zorganizoval 75 valašských kroužků, instruoval jejich vedoucí, i jednotlivě dojížděl na zkoušky, aby je seznámil s jejich vlastní kulturou domácího prostředí a nekopírovali cizí. V letech 1953 -54 externě vyučoval valašským tancům na Vyšší hudebně pedagogické škole v Ostravě. Školili se u něj pracovníci Státního souboru, pozdější profesoři na pražské konzervatoři a další.

Miloš Kašlík a divadlo: V čilém kulturním ruchu Valašského Meziříčí nezůstal stranou - jak jinak - ani Miloš Kašlík. Oživení přinesl - spolu se Strnadlem - především v sokolském divadle. Vytvořil celou řadu moderních scén, vedl dobrý orchestr, nacvičil balety na vysoké úrovni - J. N. Poláška Juliánu, krásnou pannu; o nastudování Prodané nevěsty se velmi pochvalně vyjádřili slavní hosté z Národního divadla - Mařák, Pollert, Horáková. Díky svému komediálnímu nadání se podílel i herecky. K novému rozkvětu přivedl loutkové divadlo pro děti. Byl nejen autorem dekorací ke každé hře, ale také tvůrcem loutek: vymodeloval jednotlivé části těl, zhotovil formy a odléval díly loutek hmotou, jež byla jeho výrobním tajemstvím. Ochotné ruce meziříčských dam ušily obleky většinou podle Kašlíkových návrhů přímo na míru. Osobité reakce dětí, které hry tak prožívaly, že zasahovaly do děje, a nutily tím často improvizovat, byly radostnou odměnou za všechen ten čas a práci věnované divadlu. Válka přerušila jejich práci a po ní se loutkové divadlo dostalo do rukou, které neměly o loutkovou hru zájem.

Miloš Kašlík muzejník , vydavatel Našeho Valašska a II. světová válka: Do práce Muzejní společnosti se Kašlík vážně zapojuje koncem dvacátých let, kdy zejména jeho zásluhou dochází k opětnému zpřístupnění sbírek pro veřejnost na radnici. Během nacistické okupace je muzeum - od r. 1932 v nové budově městské spořitelny - institucí, kde se soustřeďuje vlastenecká, kulturní i odbojová činnost, což dokládá i zvýšená návštěvnost

Miloš Kašlík

ve srovnání s předválečnými lety. Kašlík působí v Obraně národa, kterou vedl okr. hejtman Růžička. Po jeho zatčení v r. 1941 přebírá Kašlík řízení muzea. Organizuje se finanční podpora perzekuovaných, ochrana památek ze Sudet, podpora partyzánů, prodejní výstavy valašských výtvarníků pro ulehčení jejich životních podmínek v těžkých dobách, atd., atd. Kašlík patří i mezi zakladatelské osobnosti Našeho Valašska. Po třech ročnících, kdy neutěšená situace vedla k zastavení vydávání časopisu, se Kašlík ujímá vydavatelství - i finančně - a za války nese politickou odpovědnost. Je především jeho zásluhou, že časopis si nezadal s kolaborací, proplul úskalími cenzury, nezveřejnil ani písmenko z nacistické ideologie, a přitom posiloval vlastenecké cítění. Ministerstvo kultury toto po válce zhodnotilo tím, že postavilo časopis Naše Valašsko na první místo mezi časopisy téhož druhu.

Ostatní? Ještě se střílelo a Miloš Kašlík už organizoval a sháněl prostředky pro výstavbu školy v Poličné, jejíž obyvatelé ani nevěděli, kdo se o ni zasloužil. Dlouholetá práce předsedy Osvětové besedy - zajišťování koncertů, přednášejících, vlastní přednášková činnost... Jak své bohaté životní působení, které se uzavřelo 2.3.1974, viděl on sám? "No - nezbohatl jsem z té práce - ale těší mne, že jsem něco udělal - třebas zadarmo."

Foto Milan Macík

ZA ARNOŠTEM KUBEŠOU

JIŘÍ DEMEL

Před vánocemi se rozletěla po Valašském Meziříčí zpráva, že zemřel doktor valašských věd, mladší pěsničkový profesor. 15. prosince 1993 zesnul PhDr. Arnošt Kubeša. S ním odešla jedna ze zakladatelských osobností národopisu na Valašsku.

Dr. Arnošt Kubeša se narodil 26. ledna 1905 ve Vidči, kde jeho otec učil spolu s otcem bratří Kašlíků. Vidče byla tehdy dědinou, kde civilizace ještě nenarušila ráz obce, krajiny, ani vztahy lidí. Svatbu si uchoval dr. Kubeša v paměti takto :

" V hrubé jizbě na starém fojtství stála velká pec, na které jsem seděl s ostatními dětmi. Tančilo se a zpívalo při cimbálové muzice, nosily se celé mísy vdolečků. Tehdy byla dědina jedna rodina, a tak na svatbě byl kde kdo i s dětmi. Mnohá matka byla u muziky i s děckem v peřince a seděla s ostatními tetkami na lavách kolem stěn. Když měla jít tancovat, šupla s děckem na pec, kde je ostatní děti pohlídaly, a po tanci si ho zase vzala. "

Z Vidče se Kubešova rodina stěhovala do Loučky u Valašského Meziříčí, tam se Arnoštův otec stal nadučitelem. Svého synka učil lásce k přírodě, práci na zahradě a poli. Nezapomenutelné byly návštěvy staříčků, rodičů otce :

"Chodili jsme pěšky z Loučky až do Milotic, přes Bečvu se brodili, abychom opět spatřili milou chalupu, zastíněnou ze všech stran stromovím, se starodávnou jizbou s pecí. Pec byla až na ozdobné kachle obílena vápnem a ze strany z ní vyčnívala oblina kotle na ohřívání vody - kamnovec. V peci se topilo z černé kuchyně a na otevřeném ohništi pod komínem stařenka vařívala. Na peci se příjemně sedělo i pěkné poležení bylo; dobře se odtud poslouchaly pohádky. Kus jizby zabíral tkalcovský stav. Staříček za ním celý den sedával a tkal. Za zády měl okno, takže dobře viděl na útek. Pokaždé, když potáhl za táhlo, zdvihlo se jedno brdo, osnova se rozevřela a člunek s nití proletěl z jedné strany na druhou. Pak druhou rukou přirazil bidlem nit k útku a utkané plátno se pomalu navinulo na válec. Dobře si vzpomínám, jak stařenka sela len, přadla na kolovrátku - ale to by bylo dlouhé vyprávění.

Také v Uherském Hradišti, rodišti matky, mi učarovaly při národopisné slavnosti slovácké písně, tance i kroje. Tak jsem se do nich zahleděl, že jsem nedbal odchodu rodičů a na chvíli se ztratil. "

Ve válečném roce 1915 se Arnošt Kubeša stal žákem gymnázia ve Valašském Meziříčí. Budova školy byla zabrána vojáky a žáčci se chodili učit do kasina, kde sedávali na vyřezávaných židlích se znakem města. Byla to pro dědinského ogara velká změna.

" Protože jsme seděli u druhého stolu s kamarádem z dětských let Hynkem Kašlíkem - oba rodáci z vi-

decké školy, kde jsme prožívali do čtyř let vesele mládí - bylo mně přece volněji v novém prostředí, zvláště když jsem už předtím rád chodíval na besedu ke Kašlíkům do Poličné. "

Na gymnáziu se Arnošt Kubeša setkal s profesorem hudební výchovy Janem Nepomukem Poláškem, který dovedl své žáky získat pro svůj obor, naučil je chápat hudbu a přivedl je k lásce k lidovým písním. Jako student se mladý Kubeša rád účastnil lidových zábav, často chodil v kroji za mládence na dědinské svatby. Tehdy si začíná zapisovat písně.

"Profesor Konvička, jinak Konva, dovedl nás nadchnout pro dějepis, že nás potom pět studovalo historii. Vzpomínám si, že se jediný dotkl v zeměpise valašského národopisu otázkou, které jsou části valašského kroje. A neměl jsem štěstí na národopis ani v Brně na fakultě, kde se přednášelo jen něco ze všeobecného národopisu při historickém zeměpisu. Roku 1923 po maturitě vydali jsme se tři, Táborský, Tomášek a já, na Slovensko přes Těšín na Žilinu, Oravu, Turčanský Svatý Martin, Kremnici, Bystrici, Dobšinou vzhůru k Popradu a na Štrbské pleso. Tenkrát jsme poprvé viděli presidenta Masaryka při návštěvě Banské Bystrice a přitom obdivovali záplavu slovenských krojů. Byli jsme Slovenskem nadšeni."

Pro studium na filosofické fakultě Masarykovy university v Brně si zvolil obor dějepis a zeměpis. K rodnému Valašsku se neustále vracel i při studiích. Jeho první seminární práce měla téma: Politické a náboženské bouře na Valašsku v 17. a 18. století. V roce 1925 se zúčastnil prvního Valašského roku v Rožnově pod Radhoštěm.

" V době svých studií v Brně jsem prostudoval Bartošovy a Sušilovy sbírky a poznal jsem, že je v nich málo písní z Valašska. Proto jsem si umínil, že po skončení studia budu pokračovat tam, kde započal můj bývalý profesor J. N. Polášek, rodák z Frenštátu pod Radhoštěm, který sbíral nejprve lidové písně se svým učitelem Leošem Janáčkem v Trojanovicích a okolí. Později na žádost Janáčkovu sbíral Polášek sám v Zubří, ve Vidči, na Solanci, Hutisku a Rusavě pod Hostýnem. Sám jsem se s Leošem Janáčkem setkal v roce 1925, když mu byl udělen čestný doktorát brněnské university a já jsem mu při této příležitosti blahopřál. Mistr se mne ptal, co studuji a odkud jsem. Řekl jsem mu, že mám zájem o národopis a zvlášť o lidové písně. Když uslyšel, že jsem už začal písně sbírat s profesorem Poláškem, řekl: Toho se držte a hodně sbírejte !"

Vysokoškolská studia ukončil Arnošt Kubeša státní prací "Kunovice - národopisný obraz valašské dědiny", v níž si všímal a popsal písně, tance, zvyky, obyčeje, nářečí, kroje své domovské obce.

V roce 1928 se stal profesorem dějepisu a zeměpisu a byl ustanoven učitelem na měšťanské škole v Kunovicích u Uherského Hradiště. Rázovitost a pestrost Slovácka ho zaujaly a s prof. Jilíkem z gymnázia v Uherském Hradišti připravili majáles na téma Slovácká svaďba. Kubeša dělal družbu a nacvičil se studenty Moravskou besedu.

Další školní rok učil v Praze, ale tam se ve velkoměstském prostředí necítil dobře. V roce 1930 působil na gymnáziu v Hranicích na Moravě a v roce 1931 byl ustanoven na gymnáziu v Banské Bystrici.

"S prof. K. Plickou jsem se poprvé setkal v roce 1932 v Banské Bystrici na jeho přednášce o sbírání slovenských lidových písní, doplněné promítáním světelných obrazů lidových zvyků a poslechem nahrávek lidových písní. Tehdy po přednášce jsem se Plickovi zmínil : " Ale z toho by byl pěkný film." Plicka na to : " Máte pravdu. " A v příštím roce byl film Zem spieva na světě."

V roce 1932 přišel Kubeša do Košic. Založil tam národopisný kroužek, se kterým nacvičil pro majáles slovenské i valašské písně a tance.

Na Valašsko se dostal v roce 1933 jako profesor vsetínského gymnázia. Založil studentský valašský kroužek. Spolupracoval s vlastivědnými pracovníky muzea dr. Sovou a jeho paní, A. Koluchovou, Pokornou.

Za rok přechází na gymnázium ve Valašském Meziříčí, kde si jeho rodina staví rodinný dům. Organizuje tu studentský valašský kroužek. Společně se studenty ve Vsetíně připravil jako majáles Den valašských písní a tanců, který proběhl v obou městech. Pro výstavu práce a kultury ve Valašském Meziříčí připravil do katalogu stať Z historie Valašska a zorganizoval valašsko-slovenské slavnosti, kterých se zúčastnilo 70 Slováků z Velké Kubry. S národopisným souborem valašskomeziříčských studentů jezdil na slavnosti do Přerova, Uherského Hradiště, Hranic a v roce 1938 dokonce do Jugoslávie a Rumunska. V roce 1939 se svým kroužkem vystoupil v pražské Lucerně a měli velký úspěch. Rok na to připravuje společně se soubory z Rožnova a Frenštátu zájezd Valachů do Hradce Králové, pro který nastudoval kácení máje. Oba tyto zájezdy měly v době nacistické okupace velký povzbuzující význam.

Od příchodu do Valašského Meziříčí se intenzivně rozvíjí Kubešova spolupráce s Janem N. Poláškem při sbírání lidových písní. Sebrali společně na 5000 písní, ale tiskem vyšla v pěti sbornících Valaských pěsniček /1939-1946/ jen asi pětina.

Profesor J.N. Polášek zapisoval melodii, Kubeša slova.

" Nejstarší zpěváky jsme nenašli u muziky. Za těmi jsme šli na besedu. Vzpomínka na staré časy a "huteček téj sladkéj gořalky " rozvázal nejedné stařence jazyk, i když " sa spříkala vzpomínať také zmaty." Stalo se někdy, že zpěvákům nebylo právě do zpěvu nebo dělali drahoty. Když jsme však sami zanotili nějakou valašskou písničku, tu hned začali opravovat nebo doplňovat : " Á, to sa tu ináč spíve. Tak je to." A už byli ve svém živlu.

V Nedašově u Brumova sešlo se nám za letního večera všedního dne devět zpěváků, pozvaných místním farářem Půčkem, třebaže celý den sušili seno "na vršných lúkách". Nedbali únavy. Zpívali tehdy v hostinci U Ivánků hodně přes půlnoc a byli by vydrželi do rána. Některou chvíli jeden přes druhého a každý tu svou. Po celou dobu seděl tiše v rohu místnosti 77-letý bača Jan Solař. Před půlnocí však rázně vstal, udeřil pěstí do stolu a jadrně se přihlásil ke slovu: "Sakra, tož nač ste ňa volali? Včil budu já spívať. Moju pšete ! A ty robska toť vyžeňte dom. Co budú tu helekať." Začal pak zpívat jednu pěknější jak druhou.

V Kateřinicích u Vsetína jsme se jednou ptali na zpěváky. Řídící učitel poslal pro staříčka Malučkého z pasek. Přišel za dvě hodiny a hned spustil : " Tož si ňa pozvú, abych spíval. To sa řekne, ale gde sú noty?" Hned jsme pochopili, poslali ogara do hospody pro čtvrťák posily. Staříček si "hutnúl" a už byla nota.

Šťudlovská škola, což byla vlastně větší kuchyň, se zaplnila starými ženami. Mezi nimi vévodila tetička Vypušťáková, v té době pětaosmdesátiletá, jedna z nejlepších zpěvaček Valašskokloboucka. Rozruch vnesla mezi sousedy, když začala zpívat jednu ze svých "darebnic":

Co to, děvča, co to máš,
co fjertúškem přikrýváš?
Čili hrušky, či jabka,
či pro chlapce zahrádka?

Co to , děvča, co to máš,
co fjertúškem přikrýváš?
Já mám takú leluju,
přijdi večer, dám ti ju.

Babky do sebe požduchovaly, stařenku šeptem napomínaly: "Ále tetko, co to spívete. Co si páni pomyslá. Že sa, stařenko, nehaňbíte!" Tetička se však bránila : "No bóže, to je cosi. Dyť prv si to synek v šenku na sóli zaspíval před celú hospodú a žádný sa neškéřil !"

Stařenka Kučerová ze Všeminy byla nade všechny. Nejprve nechtěla zpívat a bránila se slovy : " Nejakú svatú, to ešče, ale takové darebnice už po mně nežádejte. Dyť už mám sto roků. Co by si o mně Pánbu pomyslél !" Ale když jsme poseděli a zavzpomínali na staré časy, stařenka se rozebrala a k několika písničkám pověděla texty. Ale zpívat že nebude. Ani se nechtěla dát vyfotografovat. Že už dva razy páni ze Zlína ju "vyrážali" a potřetí sa nedá. "Dyť to síly ubíře." Ale při zpívání ji učitel přece "vyrazil". Když přišli mladí z pole, hned na stařenku: "A tož co byste nespívali ? Dyť večer si zavždy pod pecú notíte a ani vás nikdo nepočúvá." Stařenka se přece dala do zpěvu. Byla to její píseň labutí. Za dva měsíce zemřela."

Za okupace byl Arnošt Kubeša překládán do Vysokého Mýta, Prahy, Nové Paky a nakonec v roce 1944 byl nasazen jako dělník k železnici ve Valašském Meziříčí.

Po osvobození v roce 1945 se vrátil na valašskomeziříčské gymnázium; po školské reformě učil na měšťanské škole tamtéž a později v Zašové. Spolupracoval při vzniku řady valašských kroužků doma, na Vsetíně, ve Valašských Kloboukách, Loučce, Zašové, Zubří, s dr. V. Fialovou v Brně a s prof. K. Mošovou v Praze. V roce 1947 spolu s Milošem Kašlíkem pořádali třetí Valašský rok v Rožnově p. R. a založili Sdružení valašských kroužků.

V roce 1953 dosáhl Arnošt Kubeša doktorátu filosofie na brněnské univerzitě. Jako disertační práci předložil rozšířenou variantu své státní práce o Kunovicích. Téhož roku odešel ze školských služeb a stal se pracovníkem krajského muzea v tehdejším Gottwaldově a správcem Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, které bylo od roku 1948 pobočkou gottwaldovského muzea. Když toto muzeum přešlo v roce 1960 do správy města Rožnova, stal se dr. Arnošt Kubeša jeho ředitelem. V tomto období se začalo pracovat na rozšíření Valašského muzea v přírodě o dědinskou část ve Stráni. Dr. Kubeša jezdí po celém Valašsku a shání zachovalé typické chalupy, sbírá i další pamětihodnosti valašského života. Stýká se se svými žáky dr. R. Jeřábkem, dr. J. Štikou, dr. J. Vařekou, vede bohatou korespodenci s řadou odborníků, Bímem, Úlehlou, Černíkem, Jindřichem, na něhož má pěknou vzpomínku :

"Řadu let jsme si dopisovali, vyměnili si Valaské pěsničky a Chodský zpěvník, psávali si k svátku, vzájemně se zvali. Ovšem čím byl Jindřich Jindřich starší, tím více se omlouval, a tak byla řada na mně. Proto jsem se rozhodl rozjet se za ním a blahopřát mu k jeho devadesátce. S Jindřichem jsme se pěkně přivítali na chodbě, kde bylo plno vavřínových věnců z koncertů. I když mne přivítal Jindřich

srdečně, přece jsem cítil, že si nemůže na mne dobře vzpomenout. Uvedl mne do dvou pokojů, kde měl obrazů a fotografií plné stěny. V pokoji vedle ložnice měl na zemi otevřený kufřík, v něm bílou košili a boty. Povídám: "To máte na cestu?" Jindřich na to: "Ano, to mám připraveno, až někam pojedu". Při prohlídce jsem uviděl skleničky, a protože jsem měl v kapse slivovici, pravím: "Mohli bysme si připiť kapečku na zdraví." Jindřich ochotně souhlasil. Nalil jsem, zazpíval valašskou "Na zdraví vaše, na zdraví naše", Jindřich trochu upil a jakoby se mu rozbřesklo, začal mne objímat: "Ja, to jste vy, Kubeša z Meziříčí, z Valašska! Vždyť se známe jako sběratelé lidových pokladů." Ta kapečka pomohla. Jindřich sedl ke klavíru a zpívali jsme chodské i valašské opravdu od srdce. Návštěva se protáhla do oběda. Byla to moje první návštěva u Jindřicha Jindřicha, a také poslední."

Ani po odchodu do důchodu v roce 1968 dr. Kubeša neustal v práci. Vrátil se k tématům zbojnictví na Valašsku, valašský lidový kroj, lidové zvyky na Valašsku, lidové umění v našem kraji. Ochotně jezdil přednášet o národopisu, o svých cestách, o zahrádkářství. Znovu se vracel k pásmům: Vánoce, vánoce, skoro-i budete, Veselo na vesno bývalo aj bude, Ze starého Mezříča, Jak se na Valašsku strašívalo, v rukopisu je i Valaská svaďba od Mezříče. Články dr. Kubeši najdeme v mnoha časopisech a novinách, zejména v Našem Valašsku, Valašsku, Novém Valašsku, Literárních novinách, Lidové demokracii.

K pěti dílům Valaských pěsniček přibyl v roce 1958 šestý svazek " Valaské pěsničky. Tance, povědačky, přísloví, dětské hry. " Ve zpěvníku Za lidovou písní Valašskokloboucka /JZD Valašsko, Vlachovice 1988 / editor dr. Petr Vašíček v tiráži opomněl uvést, že písně jsou ze sběru J.N. Poláška a dr. A. Kubeši. V roce 1989 vydalo Středisko kulturních služeb Zlín první část dalšího zpěvníku J. N. Poláška a A. Kubeši "Písně z doby roboty, zbojnické a vojenské " se statí dr. Kubeši Poddanské poměry na Valašsku v 17. a 18. století. Druhou část sedmého dílu Valaských pěsniček - "Písně zbojnické" - vydalo letos Okresní vlastivědné muzeum ve Vsetíně.

V podstatě jsou připraveny i díly další.

Práci dr. Arnošta Kubeši zhodnotí jistě odborníci, etnografové. Ale již dnes můžeme právem říci, že pro Valašsko vykonal práci obrovskou. Zachránil mnoho pamětihodností svého rodného kraje. Učil lidi lásce a úctě k odkazu našich předků. Ukazoval, že obnovení starých valašských zvyků nám může pomáhat překonávat nástrahy života dnes.

Za to mu patří náš dík a vzpomínka.

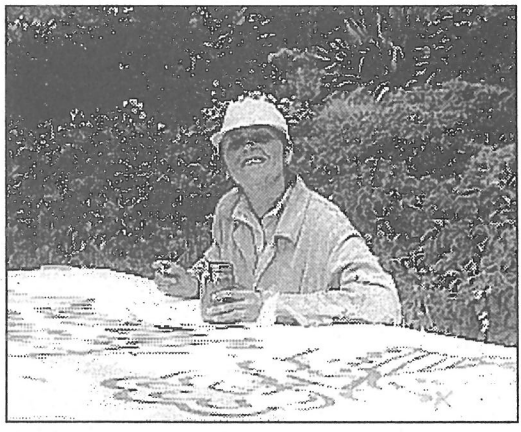

VZPOMÍNKA

NA MOU ŽENU BOŽENU

BŘETISLAV DADÁK

Člověk se formuje v dětství. Proto, abyste se stali umělci, musíte prý mít to dětství co nejtěžší. Když si vzpomínám na vyprávění své ženy a přemýšlím, odkud se v ní vzal všechen ten cit a schopnost znát míru věcí, které z ní udělaly výtvarnici vpravdě Bohem nadanou, věřím, že tak nějak to bude.

Malá Boženka se narodila 29. května 1941 ve Šlapanicích v domku rodiny svého otce Josefa Sedmíka. Tatínka si nezapamatovala, protože záhy byl zatčen při cestě do práce gestapem a zanedlouho přišly její mamince do Přílep, kam se s malou Boženkou odstěhovala, polobotky a potvrzení z koncentračního tábora Mauthausen, že zemřel na srdeční slabost. Pro její maminku začaly těžké časy. Malá Boža vyrůstala u dědečka a babičky, strýce a tet. Staříček, jak se tehdy říkávalo, byl dobrý a rozšafný muž, přes válku dělal starostu obce a Boža ho milovala ze všech nejvíce. U něho nacházela vždycky zastání a útočiště, když hrozila nějaká pohroma. Přílepy, které jsou doslova přilepeny na kopci - posledním výběžku Hostýnských hor - mají krásné okolí, zahrady plné ovocných stromů, louky a lesní zákoutí a velebný pohled do hanácké roviny. Není divu, že Boža často zapomínala "na navrátila" a maminka to pak řešívala rázně. Boža milovala lítačky a kolena nemívala nikdy pořádně zahojená. Její maminka se živila nejprve jako prodavačka, po válce dostala jako odškodné za manžela trafiku, pak se stala

vedoucí prodejny Jednota. Ráno odcházela v 5 z domu a večer přicházela v 7, v 8 hodin. V sobotu odpoledne se pak teprve uklízelo, pralo atd. a to musela Boženka samozřejmě pomáhat. V paměti z té doby jí utkvěla ta nepřetržitá práce matčina i její pedantská pečlivost při domácích pracích. Na nějaké možnosti či mazlení nezbýval čas. Boža si odnesla do života z té doby své pověstné pracovní nasazení a pečlivost. Ale i lásku k přírodě, ke kvetoucím loukám a stromům a lásku k lidem. Ač na své dětství vzpomínala ráda, bylo jasné, jak moc jí chyběl tatínek, který podle vyprávění byl veselý člověk, muzikant i náruživý fotograf, i konečně maminka, která by na ni měla čas. S Božou jsem se poprvé setkal v září 1955, kdy ji vzali do 1. ročníku uměleckoprůmyslové školy v Uherském Hradišti - obor dekorace a monumentální malby. Já už byl tehdy v maturitním ročníku na grafice a se zájmem jsem se přišel podívat k dívčímu internátu Pod radnicí, co nám to "přišlo". Sluncem zalitý dvůr a vpravo na schodku seděla se skrčenými koleny taková hubená copatá holka a klackem si čmárala cosi před sebou. Neuznala mne tehdy hodna pohledu, takže jsem si ji hned zapamatoval. Později v zimě, když jsme nacvičovali Mikulášskou, která bývala na Umprumce vždycky slavná, jsem ji potkal pro změnu na Franklovce, na chlapeckém internátě. To už byla docela šikovná holka a já měl potřebu jí předvádět jakousi nacvičenou líbací scénu. Tu zimu hráli do omrzení v rádiu šlágr - Proč připomínáš mi malou sedmikrásku.

A plynul čas. Já jsem po škole vzal technického redaktora v Bratislavě při časopise Rozhlas a televízia, kde jsem také debutoval s kreslenými pohádkami v televizi, pak jsem udělal jednu expozici pro Krajský vlastivědný ústav v tehdejším Gottwaldově a octl se v Olomouci v Dopravních stavbách. No - a jedu domů, v Přerově - při přesedání - Boža! - Kam jedeš? - Domů. - A kde děláš? - V Mohelnici v MEZu v propagaci. - Koupili jsme si třešně a cvrnkali, kdo dál, přes vagóny. (Boži to šlo víc jak dobře). - Musíš za mnou přijet! - A tak jsem jezdil, až nás jednou napadlo, že by bylo fajn, kdybychom se vzali a že jako na Sv. Kopečku. Ještě jsem navštívil zahradníka, který snad byl tamější starosta, protože ten mi slíbil, že nás oddá, jenomže... Boža to řekla doma! - A rázem to už nebyla naše věc. My jsme neměli svatbu - nám byla vystrojena. - Tak jsme to alespoň tehdy chápali. Oženili nás v Přílepích 11. srpna 1962 na úřadě a oddali v kostele v Holešově. Svatební pohoštění jsme měli v Moskvě - tedy na bývalém Společenském domě ve Zlíně, kde nám byl i zamluven pokoj, kde jsme se mohli vyspat. Boži se tehdy zadrhl zips, já se chtěl ukázat, jak dovedu řešit problém, a Boža pak mohla vykládat, že jsem jí ho urval. - Co chcete, říkávala, je to hulvát!... Společná škola, podobný osud otců, společné zájmy, tak tedy - společný život. Viděli jsme, co všechno dokážeme. Boža mně imponovala svou výtvarnou invencí, ale i pořádkem, protože já byl vždycky bordelář.

Často jsme vzpomínali na školu, protože pro oba hradišťská Umprumka, jak se ji tehdy říkalo, byla vším. Na ní se nám prostě otvíral svět. No a tak jsme probírali, co kdo kdy prožil, co kdy ten a ten kantor atak. Boža například ráda chodívala bosky. A Hradiště, to nebylo tehdy žádné velkoměsto, taková poklidná idyla, bylo ještě léto, tak kdo by se obouval! Na oběd šla bosky. A párkrát. A najednou přišla na školu stížnost, že studenti uměleckoprůmyslové školy chodí po městě bosky! I sešel se profesorský sbor a zjistil, že bosky chodí Boža Sedmíková. A tehdy na její obranu vystoupil pan profesor Hofman (řečený Kadela) a povídá: "Však je to zdravé! Třeba na ně nemá, tak jí je kupme!..."

Samozřejmě, že takových historek byla spousta. Ale abych popojel.

Dostali jsme byt v hotelovém domě v Olomouci. Boža začala "štrikovat" výbavičku. Jednou se jí povedly takové pěkné bačkůrky. - To bude mít Jitunka pěkné botičky! - a byl to kluk jako buk a my

Mateřství, malovaná batika

Valašské pěsničky - kresby k batikám

mu dali jméno Jan. A to byl rok 1963 a my se stěhovali do kraje mého zrození - na Valašsko, na Vsetín. Přijal mě tehdy do vzniknuvšího Vlastivědného ústavu, který sídlil ještě na staré radnici, pan dr. Peroutka jako výtvarníka a zanedlouho jsem si vydrhl po vojácích jednu místnost v přízemí zámku a my jsme byli od této chvíle "zámečtí" a ze Vsetína. A když se nám později narodila dcera Alička, tak ta už byla prin-cezna.

Boža začala nejprve v MEZu na poště. Až později, když se Eva Borková rozhodla, že se stane maminkou v SOS vesničce v Dubí, dostala místo na - jak se říkalo - Osvěťáku. A tam si ji už fůra lidí pamatuje. Měla na starosti výtvarníky amatéry, filmaře a fotografy, a také samotnou propagaci. Těžko bych vyjmenoval těch akcí za dvacetiletí. Co to bylo jen výstav, seminářů, besed, školení, stovky a stovky napsaných diplomů a mezi tím další směna - domácnost se dvěma dětmi (babičky byly daleko) a také myšlenky na vlastní tvorbu. Boža měla dlouho v hlavě batiku. Staré techniky a přírodní materiál. A jednou měla udělat jakési diplomy či pozvánky a tak ji napadlo, že to konečně zkusí. Protože byla vždycky přesná a pečlivá, vypůjčila si od paní Urbachové z muzea knížku o kraslicích a stránku po stránce, až přišla k valašským. Pak si ještě zajela ke své spolužačce Svatce Halové do Vizovic, která je dělá myslím doposud, a začala éra batikových pěsniček a říkadel Boženy Dadákové. První dvě výstavy jsme měli ještě společně - v Díle v Uherském Hradišti a ve Zlíně, ale pak už pokračovala sama - ve Valašském Meziříčí, v Karlovicích, dokonce v Havaně, v Praze a jinde. K té meziříčské výstavě se váže jedna vzpomínka.

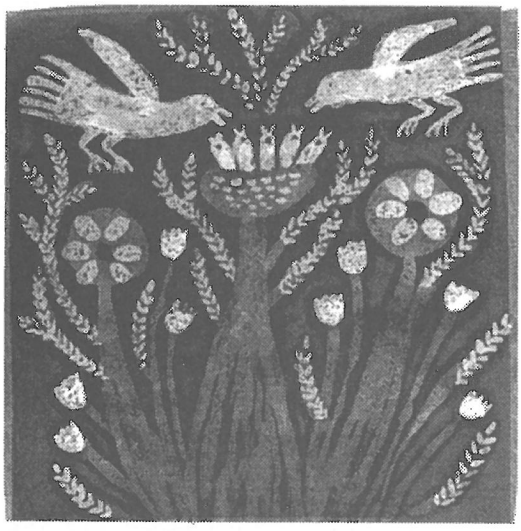

Malovaná batika

Tu navštívila i paní Šuláková, která tam pobyla celou hodinu, dokud si všechny ty písničky nepřezpívala. Přišly nabídky k výzdobě školek a jeslí. Boža žádnou nedovedla odmítnout, k tomu plné nasazení v práci a domácnost. Jednoho dne, to už jsme bydleli na Trávníkách, se objevil režisér z Ostravy, jestli by Boža nesvedla animovaný batikový film. Jmenoval se Balada o uherském králi a byl promítán párkrát v televizi a také na Arsfilmu v Kroměříži, kde měla Boža také výstavu - tentokráte společně s Karlem Svolinským. Film Balada o uherském králi neznamenal jen dosáhnutí určitého úspěchu, přinesl i stín. A to stín na plících. Boža ho dělala mnoho a mnoho hodin skloněná nad čoudícím horkým parafínem a voskem...

Nepomohly ani zájezdy do Vysokých Tater, kde Boža brzy znala každou dolinu. Ani naše několikahodinové procházky po kopcích Vsetínska. Kašel zůstal a začaly i občasné teploty. Lékaři usoudili, že to bude nejspíš přechod.

Boža se stala členkou různých porot, léta organizovala Interfotoklub, pracovala jako členka výběrové komise u rožnovského skanzenu. Konečně se uvolnilo místo v Irise. Byli jsme všichni rádi, protože jsme si říkali, že už se Boža dost nastarala o druhé, že by bylo načase se pustit i do něčeho svého. Ty batiky byly přece jen z volného času kradené. - Boža se stala návrhářkou výroby skleněných vánočních ozdob. A nastala její poslední éra, která ji plně pohltila. Všechno ostatní se odsouvalo až na důchod. Na nic už nebyl čas. Brzy vnikla do problematiky výroby, naučila se modelovat, odlévat ze sádry. Na nákupních přehlídkách v Jablonci začala Irisa excelovat. Přesto, že se předtím říkávalo, že západ miluje kýč, kultivované vánoční ozdoby táhly a Irisa by musela zněkolikanásobit výrobu, kdyby chtěla pokrýt všechny objednávky. Litoval jsem, že v Irise dávali exportu přednost před domácím trhem a že na Vsetíně v jejich vzorkové prodejně se objevovaly Božiny baňky jen ojediněle.

Boža milovala svou práci a měla ráda i kolektiv maléreček, kterým se snažila svou vrozenou logičností nachystat vzory, které byly pěkné, ale které se i dobře malovaly. Ještě stihla vytvořit několik návrhů hraček a skládaček (jedna se tuším po dvou letech připravuje k výrobě).

Před rokem v prosinci absolvovala ještě zájezd do Holandska, aby zjistila na místě, jaký je trend. To už se držela jen tak tak. Konečně v lednu loňského roku ji poslali po půl roce opět na rentgen. Bylo zle! Napřed ve Valašském Meziříčí, kde ji nejprve léčili na něco úplně jiného, pak v Kroměříži, kde jsem se dozvěděl pravdu. S typem její choroby se průměrně žilo 3 měsíce. I přesto se lékaři pokusili. Po ozáření se stav zlepšil. V půli srpna ji potkávali známí na Vsetíně na nákupech. Byla plná optimismu, že už to má za sebou, plánovala, že na podzim rozhodně stihne udělat kolekci na Ornex. Pak jela do Přílep zavařovat čalamádu. Za tři dny jsem v Muzeu Kroměřížska měl vzkaz, že Boža jaksi špatně dýchá. S kolegou jsme ji převezli do Kroměříže. To byla středa. V úterý ráno, když zvonili v Kroměříži na první mši o třičtvrti na šest - 31. srpna 1993, Boža odešla. Kam? - No přece malovat obrázky pro andělíčky! - Tak to aspoň budu říkat vnoučkovi, malému Michalovi, který měl babičku velice rád. A budu mít jistě pravdu, jak znám Božu, ta nikdy nikde nezahálela.

Poslední malované sklo

J U B I L A N T I

MILÝ PANE KRÁLÍK,

nějak mně ta Vaše sedmdesátka prošla pod rukama. Ale věřím, že jste ji měl, jednak se to povídá, před pěti lety jste slavil 65, to by souhlasilo, před třiceti lety, kdy jsem Vás poznal, jste měl kolem čtyřicítky - to by tedy štymovalo.
Mám pocit, že bychom Vám měli při této příležitosti poděkovat.
Před třiceti lety jsem, jak víte, přišel na Vsetín k dr. Peroutkovi a jako výtvarník jsem dostal na starost dělat v muzeu výstavy. Kdepak bych si poradil bez Vás. Ještě že jsem Vás potkal. Jezdil jste tenkrát na Vsetín za maminkou i za svými přáteli. My jsme se tuším potkali na Soláni u pana Hofmana. Zaujal jste mě jednak přenádherným imitováním pana V. V. Štecha a Mistra Maxe Švabinského a krásnými příběhy, neopakovatelně podávanými zkušenou vypravěčskou vytříbeností. Ostatně stejně jste mne celou tu dobu pak okouzloval svými příběhy ve svých grafikách a obrazech.
A tehdy jsme zasedli, jak jistě vzpomínáte, a dělal se plán na prvních pět let výstavní činnosti na zámku. Samozřejmě, že nezůstalo u řečí, ale že jste všechno i domluvil a už to jelo. Po českém malířství 19. století pan profesor Siblík s kolekcí světové grafiky, akvarely Augustina Mervarta a Františka Hlavici a další a další.
Že jsme začali správně a že se samozřejmě i správně pokračovalo - o tom svědčí dnešní návštěvnost na vernisážích, kterou by nám mohli kdekoliv závidět. Byl jste tehdy u toho, zasloužil jste se. Vaše zájezdy na rodné Valašsko ostatně nikdy nebyly plané. Vždy jste se snažil pomoct dobré věci, například co času jste věnoval pro přebudování zámku, i když ne všechno se podařilo.
Před pěti lety jsem měl možnost pomoci instalovat Vám výstavu v Chropyni, tam, kde je Památník Vašeho profesora Emila Filly. Vaše reprodukce k Vašemu plakátu visela 8 let na vrátnici Muzea Kroměřížska. Zvláštní - proč ten ušmudlaný plakát nesdělají? - říkal jsem si. "Vite, tam něco je, něco důvěrně známého a přitom ještě něco, co by chtěl člověk poznat, taková šifra a nám se to líbí." - mně řekla paní vrátná.
A já jsem věděl, že ho nesundám. Každý nemá možnost sdělovat a dávat pocit radosti. Vy ano, pane Králík, tak proto dík! A jak jste to říkával svým přátelům? - Tož do té stovky - a pak se ukáže! Tož hodně zdraví a ať se Vám daří.

Váš BŘETISLAV DADÁK

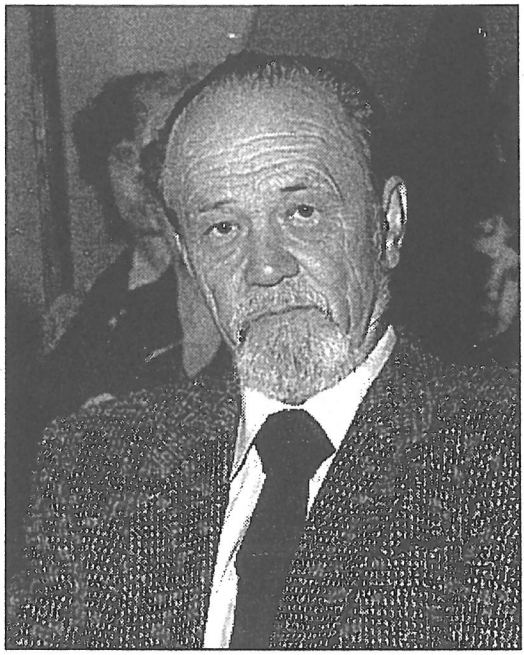

MALÍŘ JAROSLAV JAN KRÁLÍK

Jaroslav Jan Králík oslavil 22. května své životní jubileum (nar. 1924 v Rokytnici u Vsetína). Je žákem prof. Emila Filly a převzal od něho nejen úctu k tradici, ale i obdiv k abstraktnímu umění. Nositel Grand Prix, zlatých medailí, zastoupený svými díly ve významných galeriích a muzeích světa, patří k těm našim krajanům, na něž jsme právem pyšni, pro něž však ve vlastním rodišti poměrně dlouho platilo "nebýt ve své vlasti prorokem."
Pro ty, které myšlení bolí, bylo jednodušší říci: nerozumím mu. Obdivovatelé řemeslné zručnosti hlásali: ano, je to perfektní, a l e nejprve se musím přesvědčit, jak je to udělané (koláže: co z toho je nalepené - aha, tohle je kousek zažloutlé listiny psané švabachem, a co ta ohořelá sirka, je "skutečná" nebo namalovaná? to bych nedovedl, kdyby mi ruce ozlatil, ale proč potom nemaluje v š e c h n o tak, jak to vidíme? - Protože malíř není fotoaparát, aby bezmyšlenkovitě zobrazoval všechno, co vidí. Přemítá, filosofuje, přemýšlí. To dobrodružství objevování nečekaných souvislostí mu neberte, nabízí je i vám). Poměrně dlouho trvalo, než byl pochopen a uznán právě svými Vsacany.
Vsetínské muzejní sbírky obsahují cca 80 kreseb tužkou, které zobrazují mizející Valašsko padesátých let.
Meditativní koláže ze sklonku 70. a počátku 80. let zastupují romanticko-abstraktní stránku jeho tvorby.

VANDA KOLMAČKOVÁ

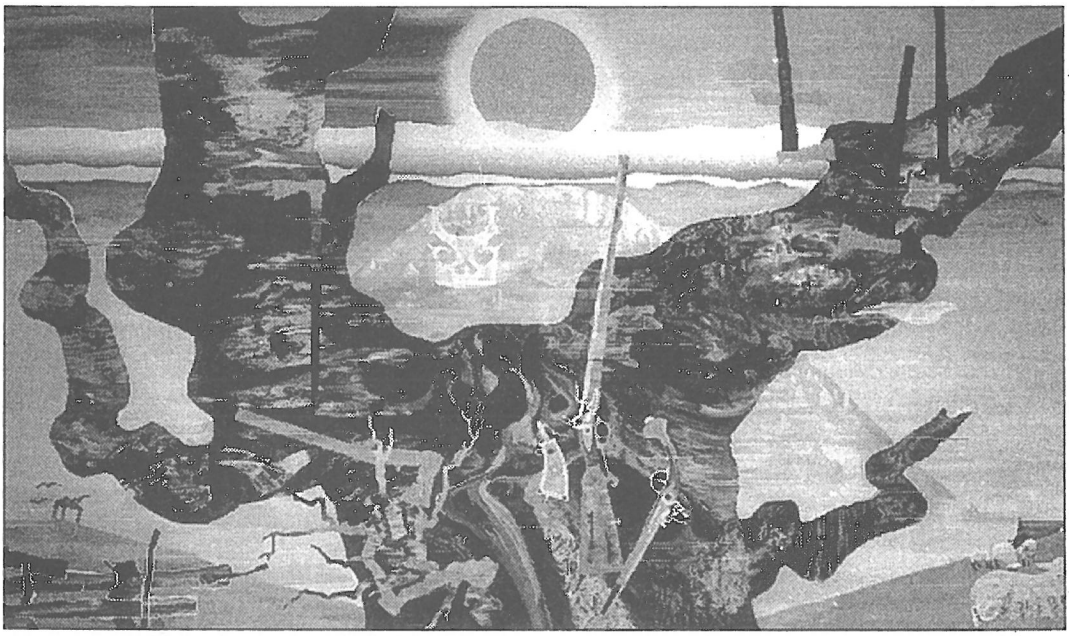

Jaroslav Králík: Valašsko bojující, gobelín, 1975

OLDŘICH ŠULEŘ

SEDMDESÁTNÍKEM

"Cyrilek byl z Bečev. Matku už neměl, otec pracoval v Ostravě ve Vítkovických železárnách a domů jezdíval jen na neděli, sestra se vdala na Slovensko. A tak ogar žil už za školních let volně jak ten boží pták. Byl to hodný chlapec, upřímný a bezelstný, ochotný. Nikdo mu jinak neřekl než Cyrilek. To s ním zůstalo, i když škole odrostl a vytáhl se do výšky. Po roku roboty v lomu ve Starých Hamrech ho pracovní úřad poslal na nucené práce do rajchu."

Těmito slovy začíná jedna z knih spisovatele Oldřicha Šuleře /1.6.1924 v Ostravě/ "Cyrilek" /1964/, novela, vypravující o zpravodajské skupině, která za druhé světové války operovala v oblasti Smrku.

Oldřich Šuleř patří k autorům, kteří si pro své slovesné dílo úmyslně vybírají motivy z Valašska, z Jesenicka nebo z Hlučínska. S Valašskem je spisovatel velmi úzce spjat : studoval gymnázium ve Valašském Meziříčí /maturita 1943/, byl redaktorem ostravského rozhlasu pro valašský národopis.

Erudicí je Oldřich Šuleř právník /doktorát 1950/, avšak již během svých pražských studií na právnické fakultě navštěvoval přednášky z literární vědy na filozofické fakultě KU.

Od roku 1957 pracoval v Ostravě v krajské lidové knihovně, v letech 1958-1961 jako ředitel krajského nakladatelství. Deset let byl tajemníkem ostravské pobočky Svazu čs.spisovatelů.

Knižně debutoval v roce 1957 generačním románem z Jesenicka "Letopisy v žule". Pozornost čtenářů upoutala i jeho novela "Stanice Sousedov" /1958/ a kniha lyrických próz "Zpěvník léta" /1960/. Dětského čtenáře oslovil Oldřich Šuleř knihou o akademickém malíři Janu Kobzáňovi "O Janíčkovi malérečkovi" /1960/.

"Jak zádumčivý je podzimní les ! Horské mýtiny spočívají v nevlídném dni, prastaré smrky je lemují, z jejich kmenů visí cáry lišejníků. Řídká tráva na ježatých úbočích splihla starobou. Zadechlé, tísnivé ticho leží na starém lese."

Ve všech knihách, které Oldřich Šuleř věnoval Valašsku, jsou jejich nejpůsobivější složkou autorovy obrazy barvitě a sugestivně vylíčené beskydské přírody, která není jen kulisou, ale skutečným životním prostředím pro postavy příběhů. V těchto literárních obrazech valašské krajiny se projevila autorova důvěrná znalost valašských hor. Spisovatel Oldřich Šuleř je autorem dnes již rozsáhlého prozaického díla, napsal však také

několik rozhlasových her, je autorem řady rozhlasových pásem, pořadů pro děti a rozhlasových lidových suit. Rozsáhlá je i jeho publicistická činnost (eseje, povídky, fejetony, kritiky, recenze, poznámky aj.)
O své současné literární tvorbě Oldřich Šuleř říká: "Mimochodem, také v současnosti se zabývám coby literát Valašskem. Mám hotov rozsáhlý text "Paměť domova" o umění na Valašsku a z Valašska, obecně uznávaný za velmi potřebný, žel asi málo komerčně vděčný, a tak nemohu najít nakladatele (kéž by se našel sponzor!), a zároveň pracuji na románu "Sláva a pád Valašského Pánbíčka" z doby starostování Mikyšky v Meziříčí, ale to je ještě daleko!"

MARIE MIKULCOVÁ

SEZNAM VYDANÝCH PUBLIKACÍ OLDŘICHA ŠULEŘE

Kraj žuly a mramoru, vlastivědná publikace, Krajské nakladatelství Olomouc 1957
Letopisy v žule, román, MF Praha - 1957. Kraj. naklad. Ostrava 1961, ČS 1967, I. cena v celostátní soutěži 1955
Stanice Sousedov, povídky,KN Ostrava 1958
Bratrství v boji, esej, spolu s H.Jasiczkem, KN Ostrava 1960
Zpěvník léta, krajinomalby,KN Ostrava 1960
O Janíčkovi malérečkovi, román pro děti, SNDK 1960 a 1961, Profil Ostrava 1969-cena v celostátní soutěži 1959
Návratníček, povídky pro děti,KN Ostrava 1963
Cyrilek, novela, KN Ostrava 1964
Bylina od černé žluny, povídky pro děti,SNDK Praha 1964
Na srnčích nohách, románová kronika, Naše vojsko 1966, Profil Ostrava 1969 - cena v celostátní soutěži 1965
Inkognito, novela, Profil Ostrava 1967
Vášnivé povahy, novela, Svoboda Praha 1969
Marné návraty, povídky, ČS Praha 1969
Měsíční krajina, román, ČS Praha 1979
Dlouhé stíny, román, ČS Praha 1984
Modrá štola, pověsti, Albatros Praha 1985
Ovčák a drak, pohádky, Blok Brno 1986
Ve dne v noci, román pro děti, Albatros 1986
Valentýnská zima, román, ČS Praha 1987
Je to chůze po kotárech!, eseje,Vyšehrad Praha 1985 - cena E.E.Kische 1992
Nic nalhaného, máloco pravda, pověsti,Albatros Praha 1990 - ocenění Zlatého máje za nejlepší dětskou knihu 1990
Návrat na Stadión, sportovní povídky,SAHU Olomouc 1992
Poklad pod jalovcem, pohádky a pověsti, Svoboda-Libertas, Praha 1993
Zbojnické pohádky a pověsti z Valašska. Vyd. OPTYS Opava 1993
Horký provoz, román,vyd.EDEN Karviná 1994
Neodeslané dopisy, bibliofilie k životnímu jubileu, vyd.Kruh přátel krásné knihy, Ostrava 1994

Stěhování sbírek ze staré radnice do zámku (J. Kašparovská a E. Urbachová)

33 LET SE VSETÍNSKÝM MUZEEM

Ohlédnu-li se za 33 lety svého působení ve vsetínském muzeu, musím konstatovat, že neúměrná část v něm připadla na stěhování sbírek. Stěhování v muzeu není totéž, co stěhování bytu nebo kanceláří. Jeden každý sbírkový předmět, jichž jsou v muzeu tisíce, má nejméně dvakrát zaznamenáno přesné místo svého uložení - v přírůstkové knize a na katalogizačních kartách. Jakýkoliv pohyb sbírek znamená přepsání těchto lokačních údajů. A stěhovali jsme se často.
Když jsem v říjnu 1960 nastoupila po mateřské dovolené do muzea na poloviční úvazek, sídlilo muzeum v budově staré radnice, kde mělo společnou kancelář s Okresním archivem, jehož ředitelem byl tehdy RNDr.Bohumil Peroutka.Byli jsme v té době v muzeu čtyři: ředitelka Jitka Kašparovská /stala se jí po onemocnění svého otce, dřívějšího ředitele muzea Jaroslava Klvače/, další pracovníci - domovník, uklizečka a já - na částečné úvazky. Po jmenování dr. Peroutky ředitelem muzea k 1. lednu 1962 jsme si z jednoho depozitáře v přízemí staré radnice upravili samostatnou kancelář. Od Městského národního výboru jsme

dostali přiděleny dvě místnosti v 1. poschodí zadního traktu za radnicí, bývalé věznici. Vybudovali jsme si tam dva poměrně dobře zařízené depositáře, ale nevydržely nám dlouho. Referát kultury MěNV nás vyzval k okamžitému vystěhování z těchto místností, které přidělil Lidové škole umění. A tak jsme v listopadu 1965 stěhovali v prádelních koších sbírky do zámku, jehož vnitřní prostory po údobí, kdy sloužily jako ubytovny vojáků vnitřní stráže, podle toho vypadaly.

Nastala likvidace expozic a stěhování všech sbírek ze staré radnice do zámku, který se stal sídlem ředitelství a oddělení společenských věd tehdejšího Vlastivědného ústavu , jak se muzeum od r. 1963 nazývalo. V r. 1967 začala generální oprava zámku, která trvala sedm let. V této době jsme podle potřeb stavebního podniku stěhovali muzejní sbírky z jednoho konce zámku na druhý.

Brzy potom, kdy začaly opravy zámku, spadla klenba v rohové místnosti a tím ukončila výstavní činnost muzea, která až do té doby v provizorních podmínkách v zámku probíhala; byla pak obnovena až po dokončení generální opravy.

Nezůstalo však jen při stěhování na Vsetíně. Na našich detašovaných pracovištích ve Valašském Meziříčí a v Kelči se stěhovalo také:

v Kelči sbírky z fary a z Loany do budovy Místního národního výboru, ve Valašském Meziříčí ze zámku Kinských do zámku Žerotínů a zase nazpět.

To je tedy ta časově náročná část mé práce, po níž nezůstane v bilanci mého působení v muzeu zhola nic.

Jsou však i činnosti, z nichž - jak doufám - budou snad kdysi čerpat i budoucí generace.

Kromě zpracování všech národopisných sbírek ve druhém stupni evidence ve Vsetíně, Valašském Meziříčí a v Kelči se podařilo zachytit - v několika případech už opravdu u posledních výrobců - většinu tradiční podomácké výroby na Vsetínsku, získat výrobky a často i výrobní nářadí do sbírek muzea a zároveň také dokumentovat výrobu fotograficky a na 16 mm film. Jen lituji, že už tehdy - v šedesátých a sedmdesátých letech - nebylo video a také jsme neměli dost peněz na filmy barevné, takže tyto amatérské, s mnoha překážkami natočené a ozvučené filmy jsou černobílé, se zvukem na magnetické stopě. Stihlo se ještě před úplným vystěhováním zdokumentovat zátopové území údolí Stanovnice v Karolince a získat tu na 150 kusů sbírkových předmětů. Nesnáze s provozem muzea během generální opravy zámku byly však také k něčemu dobré. Během opravy byly odkryty dva zazděné sklípky sloužící jako odpadní jámy, v nichž kromě kostí a ulit hlemýžďů ze zámecké kuchyně se našly tisíce střepů převážně hliněných z hrnců, rendlíků, džbánů, ale i mis barevně zdobených, a jako zlatý hřeb všech nálezů i střepy habánského fajánsového džbánku datovaného 1686. Střepy řady nádob bylo možno slepit a doplnit. Nález pak zhodnotil v článku v Českém lidu v r.1969 náš přední odborník na lidovou keramiku dr. Vladimír Scheufler.

V rámci velmi bohaté výstavní činnosti muzea byla uspořádána i řada výstav s národopisnou tematikou, při nichž se uplatnily především sbírkové fondy muzea. Začala výstavou pořádanou v r. 1962 v budově bývalého, dnes už dávno zbořeného divadla "Z" na Trávníkách a byla věnována výrobě zavíracích kapesních nožů - "křiváků" /Od křivačkářů k Sandriku/. Pouze národopisný materiál obsahovala výstava Lidová umělecká výroba na Valašsku, instalovaná už v zámku v r. 1966. Za zmínku stojí i výstava v r.1977 ze sběrů získaných v zátopovém území tehdy připravované přehrady Stanovnice, doplněná archivními materiály a dokumentárními fotografiemi Miroslava Langra, mimo jiné i šestimetrovou panoramatickou fotografií údolí.

V rámci spolupráce s jinými muzei byly k nám přeneseny národopisné výstavy, zčásti doplněné o materiál z našich sbírek - "Modrotisk na Moravě" z muzea v Olomouci /1978/, " Vyšíváno pod Radhoštěm" z muzea v Rožnově /1988/, " Lidový kroj severovýchodní Spiše" z družebního muzea ve Staré Lubovni /1989/. K výstavám byly vydávány katalogy, z nichž nejobsáhlejší byl katalog k výstavě " Lidový kroj na Vsetínsku " /1980/. Celkem bylo uspořádáno 13 výstav jen s národopisnou tematikou a řada jiných, které národopisný materiál doplňoval.

V letošním roce byla otevřena národopisná expozice ve dvou místnostech v 1. poschodí zámku s názvem " Vsetínsko v lidové výrobě, kroji a obyčejích".

Publikační činnost pozůstává - kromě textů k výstavním katalogům - z článků v časopisech, věnovaných většinou právě zpracovávaným fondům muzejních sbírek, terénním výzkumům, jubileím, a také z příležitostných článků v denním tisku.

Je dobře,působí-li etnograf dlouho na jednom pracovišti, aby mohl poznat svůj terén a přednostně se zajímat o nejohroženější témata výzkumu. Po šesti letech práce na etnografickém pracovišti Moravského muzea v Brně, která mi byla velmi dobrou přípravou, jsem po nástupu do vsetínského muzea celou svou další činnost věnovala do té doby mně neznámému regionu Valašska, převážně Vsetínska. To mi poskytlo dost možností národopisné práce, které jsem však nestihla všechny využít.

EVA URBACHOVÁ

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE PRACÍ EVY URBACHOVÉ Z LET 1960 - 1993

Valašské "ubírané pančochy".
Český lid 48, 1961, s.70-75

Archivní doklady o valašských krojích z r. 1836
Lidová kultura východní Moravy II, 1961, s. 82-93

Spřádání vlny a lnu na Vsetínsku v minulosti a dnes
Zprávy Oblast. muzea v Gottwaldově 1963, s. 57-58

Staré tisky ve sbírkách Vlastivědného ústavu Vsetín
Valašsko lO, 1966, s. 124-125

Lidový textil ve sbírkách Vlastivědného ústavu Vsetín
Český lid 55, 1968, s. 61-63

Křivačkářství ve sbírkách Vlastivědného ústavu Vsetín
Národopisné aktuality 1969, s.148-149

Lidový kroj ve Valašské Polance
Práce Vlastivědného ústavu Vsetín, č.1, 1972, s. 7-20

Lidová výroba brousků na Vsetínsku
Práce Vlastivědného ústavu Vsetín č.2,1972, s. 25-33

Křivačkářství na Valašsku /spolu s J. Országem Vraneckým/
Malé tisky Valašského muzea Rožnově sv. 8,Rožnov 1976. 74 s.

Zpráva o záchranném výzkumu na území budoucí přehrady v Karolince-Stanovnici
Národopisné aktuality 15, 1978, s.147-151

Lidový kroj na Vsetínsku
Okresní vlastivědné muzeum Vsetín 1980. 58 s.

Valašsko v díle Adolfa Liebschera
Vlastivědné listy 1984,č.2,s.18-21

Čepce z Francovy Lhoty
Národopisné aktuality 22,1985,s.138-143

Fajáns ve sbírkách Okr. vlastivědného muzea Vsetín - pracoviště ve Val.Meziříčí
Zpravodaj Okr. vlast. muzea Vsetín 1986, s.15-19

Vsetínské sukně vlněnky a kanafasky
Zpravodaj OVM Vsetín 1988, s.37-42

100 let od Umělecké a valašské národopisné výstavy na Vsetíně 1892
Zpravodaj OVM Vsetín 1992, s.1-6

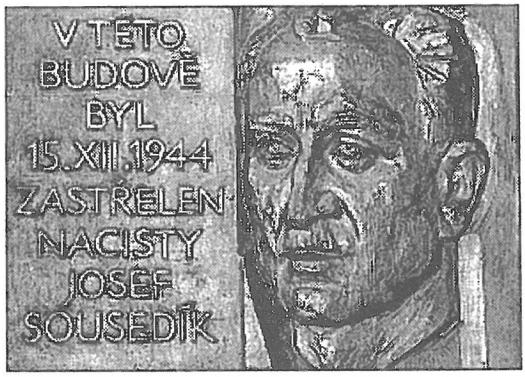

Pamětní deska od Karla Vašuta

V LETOŠNÍM ROCE SI PŘIPOMÍNÁME

sté výročí narození a 50 let od smrti **Josefa Sousedíka,** zakladatele továrny na elektromotory, starosty města Vsetína, člena odbojové skupiny.

25 let od tragické smrti bývalého ředitele muzea **RNDr. Bohumila Peroutky,** jemuž bude v den výročí jeho upálení ve vsetínském zámku odhalena pamětní deska

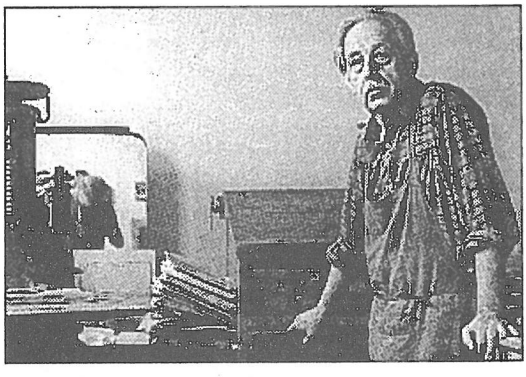

osmdesátiny významného uměleckého knihaře a grafika, vsetínského rodáka **Jaroslava Olšáka,** jehož výstavu připravuje OVM na podzim t. r.

Z NAŠICH KRONIK

JAK JSEM SBÍRALA POVĚSTI

Jako většina lidí jsem měla ráda pohádky, pověsti a vyprávěnky už od malička. Když jsem jezdila do Velkých Karlovic na prázdniny, po večerech vyprávěl můj staříček. Druhý dědeček mne zase zásoboval knížkami. A tak to šlo se mnou. Začala jsem učit a ve volných chvílích jsem dětem vyprávěla. Zeptala jsem se, jestli ony znají nějakou pověst. Zjistila jsem si, kdo jim je vypráví. Ale hned jsem nezačala. Měla jsem v té době jiné zájmy - valašský soubor, divadlo, sbor valašských učitelek, který právě založil pan Šimsa. Pověsti, které jsem odposlouchala od dětí, jsem si poznamenala. Byly to jen poznámky, náměty. Když jsem učila asi 10 let, vzpomněla jsem si na pověsti. Přitáhly mne k nim moje děti a pan řídící Tetter, který jich měl dost a přebásnil je. Samozřejmě v nářečí.

Když byla pohoda, šla jsem za těmi,o kterých jsem věděla od dětí. Ti mně zase pověděli o dalších. Bohužel, některé jsem dala do svého pořadníku pozdě. Velká škoda. Mnoho vypravěčů žilo "na kotárech". Tam se mnou chodil můj manžel a když bylo třeba, tak pomohl, aby vypravěč nemusel myslet na rozdělanou práci. Často jsme vycházeli nadarmo. Nebyl správný den, pohoda. Sedělo se, vyprávělo o všem možném, pověst nepřišla. Opakem bylo vyprávění třeba paní Kateřiny Provázkové z Člověčího, která měla pověsti protkané výrazy: milunký, tak milo, nebo rosenka sa jagotala, déšť klupotál a dalšími. Na Člověčí je daleko, ale každé "hrdelné" vyjití znamenalo vydolovat poklady. Druhým výborným vypravěčem byl František Křenek z Mičova. Vyprávěl zkratkou, rád popisoval slibky a světlonohy, vyprávěl pověsti, které se týkaly pomístných jmen /Mlečová, Šlahorka,Cindolena/. Dalším je Josef Stoklasa, holubičkář. Dovede rozsáhle vyprávět, přitom přesně navazuje na jednotlivé úseky. Pověst pak je delší a popisuje např. pracovní postup na salaši při starosti o ovce. Karel Špinar sám zapisoval pověsti a tak dobře, že v poznámkách bylo nejen jméno vypravěče, ale i adresa a číslo domu, datum narození a vyprávění, u žen rodné jméno. Jeho pověsti jsou hrůzostrašné, v krásné valašštině. Jan Petřek ze Skalky byl informátorem K. Špinara, ale několik pověstí jsem u něho zapsala. Vyřezával, komentoval svou práci a mezi tím se rozvíjela pověst.Ne posledním byl Jan Plánka z Podťatého, z Prdovské republiky. Byl to muzikant, zpěvák, podezírám ho, že si písničky skládal i sám, i když se k tomu nikdy nepřiznal. Jeho vyprávění bylo často ovlivněno jiným krajem - za mlada jezdil za prací. To, co mu kdysi vyprávěla jeho matka, zůstalo netknuto a předáno.

Mnoho námětů se opakovalo. Některé pověsti byly několikaslovné. Jiné jsem si přímo zamilovala a hledala jsem jejich jinou verzi. Patří mezi ně : Kapitán, O Ztracenci, Hrad na Bařince, O čarovnej kabeli a píščalce a mnoho jiných. Několik jsem jich zaznamenala na magnetofonový pás u Křenků na Mičově.

Vždycky jsem tajně věřila, že jednou vyjdou knižně. Vydali je v knize Šest černých kohoutů dr. O. Sirovátka, Nic nalhaného, máloco pravda O. Šuleř, jednotlivě vyšly v dalších publikacích. Pod mým jménem je vydával celý rok Ostravský kulturní měsíčník v sedmdesátých letech a v současnosti vycházejí každou sobotu v Zemědělských novinách. Kromě toho jsem je několik roků zapisovala do obecní kroniky, vždycky na závěr zápisu. V dětském valašském souboru Javorník byly dětmi vyprávěny nebo předváděny s písničkami a hrami. /Slibka v Pastorkově aj./

Karlovské pověsti jsou dost odlišné od jiných. Mnoho z nich nekončí dobře. Skoro všechny mají silný výchovný podtext. Na př. : nemůžeš mít všechno, kouzlo pomáhá, dokud to člověk potřebuje, lidé si mají navzájem pomáhat, zbojnický zákon o zboji, peníze nejsou všechno a j.

Díky pověstem jsem poznala mnoho moudrých a krásných lidí. Ukázali mně kouzlo vyprávění. Někdy jsem byla doslova uchvácena uměním a vysokou kulturou vyprávění lidí, kteří byli ochotni mně předat své poklady po předcích. Jsem jim nesmírně vděčná, že měli se mnou trpělivost.

Když jsem konečně začala pověsti zpracovávat, po napsání jsem šla za paní Františkou Kretíkovou nebo za panem Františkem Křenkem, aby mně opravili chyby v nářečí. Bylo to pro ně namáhavé, ale nikdy mne neodmítli. Pověsti jsou napsané. Pořád se sbírka doplňuje. I když ne tak rychle jako dříve. Vypravěčů ubývá. Rozhlas a televize dělají své. Originální vyprávění jsou velmi vzácná.Přesto to za to stojí.

Helena Mičkalová,
kronikářka z Velkých Karlovic

Nejsem první, kdo sbíral karlovské pověsti. Mezi prvními byli : Jan Kutzer, K.J. Erben, B.M. Kulda, A.Šrott a mnoho jiných.

O ŠVERCOCH A PORTÁŠOCH

Už je to dávno. Tehdy védla cesta z Karlovic do Uher přes Pindulské sedlo, pod Lemešnú na Makovské kopánice a dál. Hneď pod Pindulským sedlem na moravskéj straně byla hospoda. Šak tam ešče byla po druhéj světovéj válce. Potom ju zbúrali, edem sklepisko dlúhé a hluboké tam strašilo. Až sa rozvalilo, udělali tam nákladovisko na dřevo. Tam sa to stalo.

Na hospodě gazdovala Hanča. Grýčná roba, kerá sa uměla otáčať. Ničeho a nikeho sa nebála, ze všeckým si poradila. Hospoda nebyla její, ale starala sa o ňu, tajak by í patřila. Práce měla pořád dosť. Jezdili formani s tovarem a dycky sa zastavili, aby si koně odpočinúli a formani si též rádi pohověli. Často sa hospoda otřásala smíchem, vyprávjalo sa. Edem dyš formanovi sa nevédlo a rozbíl sklo, keré vézl na fůře, bylo ticho. Všeci věděli, že sklo musí zaplatiť. To sa stávalo tehdy, dyš sa vozilo sklo z karlovských hutích. Naukládali ho do vozúch do slámy lebo hoblovaček. Hdo šetříl a dál meněj slámy, doplatíl na to. Sklo na cestě plné zglaní a pádolúch sa lehko rozbilo. Ale to sa nestávalo často. Formani věděli, co majú dělať.

Hanča si hledívala každého, hdo sa zastavíl. Málohdy í neco chybovalo. Na podzim si nechala navoziť na celú zimu teho, co prodávala. Šak v zimě sa tam málohdo dostál. Sněha navalilo po střechu. Jak zafúkalo, bylo zámetích takých, že nihdo sám neprošél. Každý večér rozsvěcovala latérňu, aby nihdo nezablúdíl. Sem tam sa zjavili portáši, keří strážili hranice, lebo šverci, keré hnala bída do teho sněha. Nehdy přišli aj zbojníci, kerým sa nepodařilo zehnať službu u gazdúch. Jak sa podařilo, že chodili jeden po druhém, tož dobře. Štabarc býl, dyš sa zešli. Nechťa.

Jednúc došli dvá šverci. Utrmázganí z teho sněha, na fúsách střechýle, ale kúřilo sa z ních tajak z koních. Hodili pytle s tabákem na zem a prosili, aby ím Hanča dala neco, co by ích zvetilo. Hanča hupitký kolem ních, ale jedným okem pořád hleděla z okén, esli nehdo ešče nejde. Chvilku poseděli, trochu sa zmátožili a že půjdú. Hanča sa optala, lesti za sebú dobře zamétli chodník. Věděla, hdo sú. Přestalo fučať a nedaj Bože, hdyby sa objevili portáši. Bylo by zle. Aj s Hančú. Co tak sa brali, před hospodú dva portáši. Prohlédali šlapy ve sněhu. Hanča zahnala šverce aj s měšisky do sklepa. Ukázala ím prázné bečky a aby tam do ních vlézli aj ze švercovaným. Bečky neměly čelo u zdi, tož sa zle do ních súkalo. Prám to stihnúli. Portáši už byli ve dvéřoch. A hneď s ostrú: "Hančo, hde si schovala šverce. Idéme za nimi hodnú chvílu." Hanča, že o nikom takém neví. Byli tu dvá chlapi, ale nenésli nic. A už odešli. Portáši sa dali prohlédať hospodu. V podlaze uviděli dvérka do sklepa. Aj tam sa chcéli podívať. Hanča ím musela donésť svíčku a lézli po žebříku dólu. Ten, co léz druhý, ždúchnúl žebřem a dvérka sa zabúchly. Portáši volali na Hanču, co je. Vylézli, rosvítili a znovu do sklepa. Prohlédli kolem beček a nic. Šverci ani nedýchali. Portáši nechali prohledaňá a vrátili sa do šenktyša. Seděli a seděli, už sa zvečeřívalo a oni seděli a měli si co vyprávjať. Hanča ani neslyšela co. Byla jak na tŕňú. Co tí dvá dólu ve sklepě ? Nedá sa nic dělať, musá počkať. Konečně sa portáši zdvihli, že už půjdú. Hanči odlehlo. Chvílu čekala, potom sa šla podívať, esli opravdu odešli, a pustila ze sklepa šverce. Tí, celí pokrúcení, zmrzlí lézli ze sklepa a děkovali za pomoc. Vydali sa do měsičnéj noci. Šlo sa ím dobře. Portáši ím udělali chodník, tož to šlo parádně. Ale byli opatrní. Brze málem portáše dohnali. Slyšeli ích, jak sa domlúvajú, že sa vráťá a šverce chyťá. Nemohli byť nihde inde, než v hospodě. Chodník, aj dyš zametený, véd tam. Šverci jak to uslyšeli, hýp do hory. Tento raz šlapy za sebú dobře zamétli. Za malú chvilku viděli portáše fučeť do vrchu. Aj to bylo k smíchu. Věděli, že budú zaséj hledať a čekať. Ích už nechyťá.

Mockrát Hanča pomóhla švercom. Aj soli í dali. Tú nihdy nekupovala. Ale všeckého do času ! Portáši vymudrovali toto: jedného cizího portáša oděli tajak šverca. Aj měch mu dali. Poslali k Hanči do hospody a portáši hneď za ním. Hanči to bylo divné. Nihdy ho neviděla. Potřeboval pomoc, tož s ním do sklepa. Byla to poslední pomoc od Hanče pod Pindulským sedlem. Muséla z hospody íť pryč. Muséla aj dobře zaplatiť. Jak ten poslední chudák odešla hdesi. Bylo í škoda. Takéj už pod Pindulským sedlem nebylo.

grýčný - pohotový, zámeť - závěj, šverci - pašeráci, tovar - zboží, štabarc - hluk, utrmázganý - unavený, zglaňa - rokle, střechýl - rampouch, zvetiť - vzpamatovat, pádol - jáma, zmátožiť - zotavit

Kresba B. Dadáková

MUZEJNÍ STŘÍPKY

SOUTĚŽ MLADÝCH HISTORIKŮ

Jednou z těch opravdu zdařilých akcí pro mládež, přinášejících uspokojení pořadatelům a současně užitek a zábavu vlastním účastníkům, byla Soutěž mladých historiků, uspořádaná 23.března tohoto roku ve vsetínském zámku. V prostorách muzea se sešla více než dvacítka dětí - vybraných žáků sedmých a osmých tříd základních škol vsetínského okresu, aby zde poměřila své získané odborné znalosti v oboru historie.
Otázky k problematice českého národního obrození byly dětem předloženy formou písemného testu. Vycházely z příslušných učebních osnov a byly předem připravené odpovědnými pedagogy. Po jeho odevzdání se zvědaví soutěžící přemístili do výstavních sálů muzea, kde teprve začalo to pravé žábavné zápolení.
Společné luštění křížovky s tajenkou, sestavování dvojic historických pojmů, jazykový kvíz, zaměřený na zvláštnosti místního valašského dialektu, přímo detektivní vyhledávání nepatřičných předmětů, zamíchaných mezi exponáty v muzejní expozici, veselé určování málo známých a dnes už nepoužívaných sbírkových předmětů, co nejrychlejší roztřídění vybraných sbírek podle oborů lidské činnosti v minulosti, správné umístění zobrazených památkových objektů a turisticky nejnavštěvovanějších přírodních zajímavostí a lokalit do mapy regionu, ...
Všechny uvedené disciplíny byly připraveny pro zábavu i poučení soutěžících. Reakce na jednotlivé otázky však dokázaly, že soutěž "chytla" i přítomný pedagogický dozor. Soutěžní úkoly prověřily kromě základních historických znalostí dětí i jejich všeobecný společenský a kulturní rozhled, všímavost, logické uvažování a v neposlední řadě i zdravý smysl pro humor.
Odměnou za vítězství i účast v soutěži byly upomínkové předměty, darované výrobním družstvem IRISA Vsetín a Okresním vlastivědným muzeem. O příjemné zakončení soutěžního dopoledne se postarala svým vystoupením skupina historického šermu Requiem z Hranic n/M.

HANA JABŮRKOVÁ

K VÝROČÍ VALAŠSKÝCH REBELIÍ

Letošní rok 350. výročí definitivní krvavé porážky lidového odboje, který v průběhu třicetileté války zachvátil celou oblast východní Moravy - Valašsko, provází řada nejrůznějších vzpomínkových akcí. Jejich společným garantem je Městský úřad ve Vsetíně.
Historické oddělení vsetínského muzea se samozřejmě podílí na přípravě a realizaci většiny z nich. Dne 15.dubna 1994 byla ve vsetínském zámku slavnostně otevřena nová expozice "Pod jménem Valachů". Vernisáže, provázené folklórem v neopakovatelném podání zpěvačky Jarmily Šulákové a souboru Jasénka, se odborným úvodním slovem zúčastnil i historik z nejpovolanějších - profesor PhDr. Josef Polišenský, DrSc. Prohlídku expozice, která je vzhledem k daným prostorovým možnostem jen jakousi obsahovou a výtvarnou zkratkou zmíněných historických událostí, doplňuje působivý dokumentární film "...a bojovali pod jménem Valachů" režiséra J.Bařinky z r.1980.
Ve spolupráci se Vsetínským kulturním střediskem a Státním okresním archivem Vsetín jsou v průběhu školního roku pořádány na půdě muzea četné besedy se školní mládeží. Na nich jsou ideálním způsobem - přednáška + film + prohlídka expozice - dětem předávány poznatky z oblasti regionální historie.
Dne 29.dubna 1994 byla veřejnosti nabídnuta zajímavá beseda se soukromým sběratelem, odborníkem v oboru vojenství a nadšencem pro historii R. Kratochvílem z Ostravy o zbraních a vojenské zbroji v době třicetileté války, spojená s výstavkou a předváděním funkce chladných i střelných zbraní (střelba z historické muškety) a neméně poutavým doprovodným vystoupením skupiny historického šermu Requiem z Hranic n/M.
Milovníci renesanční hudby si přišli na své při návštěvě komorního koncertu britského loutnisty Briana Wrighta, který zavítal do Vsetína v rámci svého dubnového uměleckého turné po Evropě.
V době redakčních prací na vydání tohoto Zpravodaje jsou ve fázi příprav dvě významné společenské kulturní akce, kterými by v měsících červnu (18.6.1994 - Zbojnický večer v rámci Národopisných slavností) a srpnu (19.-21.8.1994 - Dny valašských rebelií) měly vyvrcholit vzpomínkové oslavy valašských lidových povstání v letech 1620 - 1644.

HANA JABŮRKOVÁ

PUBLIKACE O NOVÉM HROZENKOVĚ

Je zásluhou několika málo osob, že se tato obec dostává do povědomí veřejnosti, a to neobvykle bohatou publikační produkcí.
Od doby vydání brožurek Nový Hrozenkov od minulosti k dnešku z r.1980, Sto let knihovny v Novém Hrozenkově z r.1982, 25 let JZD v Novém Hrozenkově z r.1984 vyšly v poslední době tři významné práce.
V r.1992 byly vedle katalogu k výstavě kreseb prof. Karla Langra v místním Památníku Ant. Strnadla vydány i vzpomínky Karla Langra na dobu jeho učitelského působení a pozdějších návštěv v Novém Hrozenkově s názvem "Útržky ze vzpomínek na Nový Hrozenkov". Téhož roku vyšla i práce dr. Miloslava Stibora z Olomouce "Historie létání na Novém Hrozenkově", která mohla vzniknout jen mravenčí pílí při shromažďování dokladů k tomuto pro poměrně odlehlou obec neobvyklému tématu. Začátkem r.1994 se objevila další publikace téhož autora: "Sto let fotografie Nového Hrozenkova" s podtitulem Kapitoly z kulturního dění v obci. Už z názvů jednotlivých kapitol je zřejmé, že se publikace netýká jen fotografií pečlivě určených, ale i jejich autorů, filmové tvorby, vydávání pohlednic, vzpomínek významných fotografů na Nový Hrozenkov i dalších zajímavostí.
Už se intenzívně pracuje na přípravě další publikace Miloslava Stibora "Nový Hrozenkov na mapách a plánech", takže zpracování historie obce z dalšího pohledu je na obzoru.
Tak bohatá publikační činnost se však neobejde bez pochopení a podpory Obecního úřadu a Sdruženého kulturního zařízení obce, které - jak je z uvedené produkce vidět - v Novém Hrozenkově autoři nacházejí.

EVA URBACHOVÁ

NOVÁ NÁRODOPISNÁ EXPOZICE

K 70. výročí založení vsetínského muzea byla ve dvou místnostech v I. poschodí vsetínského zámku koncem února 1994 otevřena národopisná expozice s názvem "Vsetínsko v lidové výrobě, kroji a obyčejích". Vychází z muzejního materiálu - sbírkových předmětů a dokumentárních fotografií. Je vymezena územím užšího Vsetínska, tematicky zaměřena na lidový kroj a výroční zvykosloví, především však na lidovou podomáckou výrobu, presentovanou výrobky i výrobním nářadím nevyučených "náturistů", zpracovávajících dostupné přírodní materiály: dřevo, proutí, slámu, vlnu, len, konopí, kůži a kámen. Zdůrazněny jsou dvě pro Vsetínsko charakteristické výroby - výroba nožů - "křiváků" a kamenných brousků na broušení kos a srpů. Kromě úlohy presentační má být tato expozice i inspirací pro ty, kteří by chtěli navázat na tyto zanikající nebo už zaniklé tradiční výroby.

EVA URBACHOVÁ

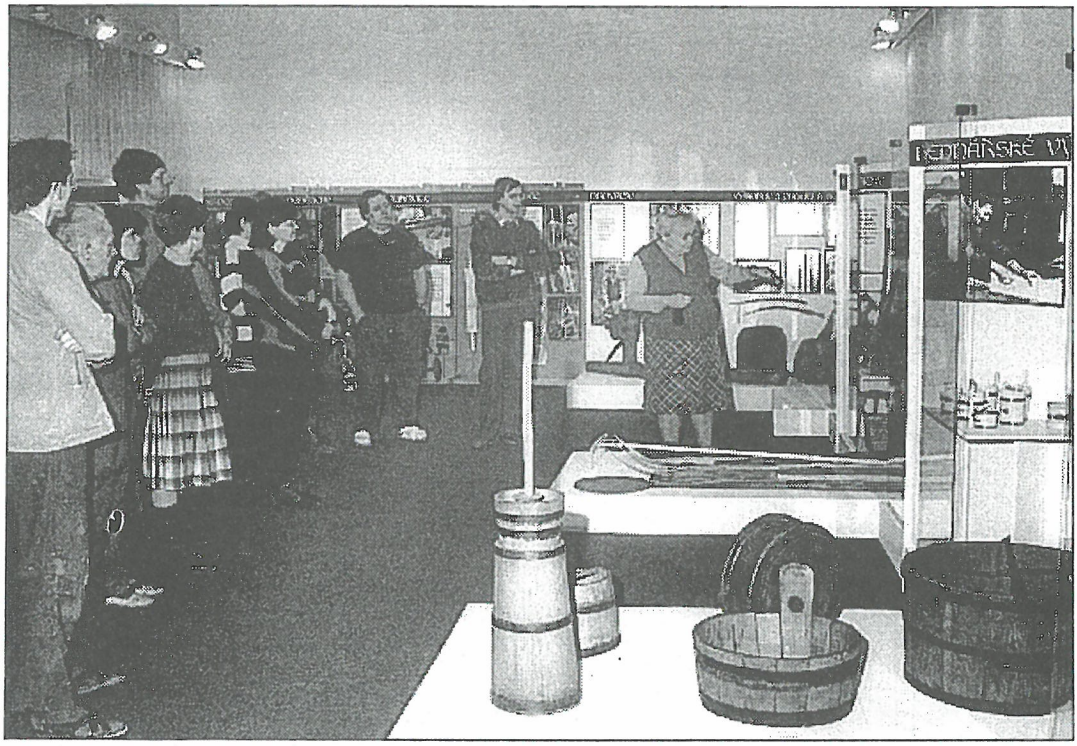

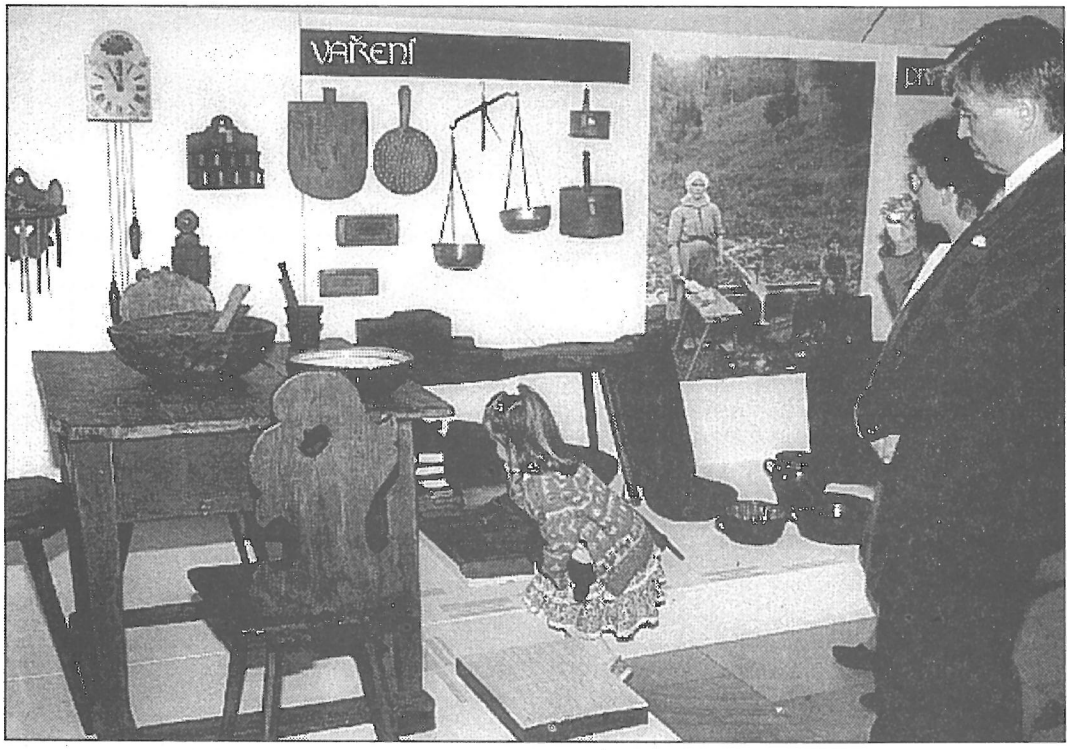

Záběr z výstavy Můj skanzen z pozůstalosti vsetínské rodačky Ludmily Bártkové

VÝSTAVY V ROCE 1993

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

Program výstav roku 1993 jsme zahájili 17. ledna ve Valašském Meziříčí ojedinělou akcí. Byla to výstava korejského malíře **Kim en Joonga** (17.1.-28.2., 898 návštěvníků, denní průměr 24,3), který je řádovým knězem a žije mezi bratry kazateli - dominikány v klášteře Zvěstování v Paříži. Mimořádně navštívená vernisáž dávala naději, že i celá výstava se setká s ohlasem, který by si zasloužila. Bohužel se tak nestalo, i když podle hodnocení nezávislých hostů byla meziříčská prezentace Kimova díla nejlepší ze všech čtyř míst, kterými výstava v České republice prošla. Přesto, že jsme nebyli hlavními organizátory akcí, poctil nás otec Kim nečekanou přízní. Speciálně pro valašskomeziříčské muzeum nechal vytvořit dvě kaligrafie, o nichž jsme se zmiňovali v minulém ročníku Zpravodaje. Při vernisáži své výstavy v Praze 16. března předal řediteli muzea litografii a později daroval ještě dvě plátna ostravské galerii a jeden obraz muzeu Vsetín. Navíc nás opět v květnu navštívil společně se svým bratrem a jeho paní, kteří žijí v jihokorejském Tedžonu (dějiště minulé světové výstavy). Paní Mi Young Kim je houslistkou a tak 24. května uskutečnila spolu s ostravskými umělci ve vsetínském zámku koncert, nad nímž měl záštitu velvyslanec Korejské republiky v České republice. Jeho Excelence pan Byung Suk Min také významnou měrou celou akci sponzoroval. Náš vděk patří i ostatním, kteří přispěli ke zdaru těchto akcí - manželům Šaršovým, firmě Basco Ostrava, kolegům z Galerie výtvarného umění Ostrava, přednostovi Okresního úřadu ve Vsetíně, starostům Valašského Meziříčí i Vsetína a zejména děkanskému farnímu úřadu ve Valašském Meziříčí, kde byli naši hosté při obou návštěvách ubytováni a po celou dobu se tam o ně pečlivě starali.

Po této mezinárodní akci pak program výstav pokračoval prezentací významného sbírkového fondu muzea. Za názvem **Keramické dílny ve Valašském Meziříčí** (14.3.-16.5., 1291 návšt., Ø 41,7) se skrývala trpělivá badatelská činnost etnografky Evy Urbachové, která také byla oceněna

v odborném tisku. Nadto se jednalo i o divácky atraktivní záležitost, protože tato výstava dosáhla největšího denního průměru návštěvnosti v zámku Kinských.

Výstava tvorby lidových řezbářů z polských Beskyd, Oravy, Frýdecka a Valašska **Dlátem a srdcem** měla stejnou autorku, Evu Urbachovou, která ji připravila ve spolupráci s Muzeem Beskyd ve Frýdku-Místku (23.5.-4.7., 1176 návšt., ∅ 31,8). I tato výstava byla pozitivně recenzována ve specializovaných časopisech, i zde byla poměrně dobrá návštěvnost. Navíc měly průvodkyně často potíže - zejména se zahraničními návštěvníky, kterým šlo jen těžko vysvětlit, že vystavená díla nejsou na prodej.

Zvláštní druh muzealizace skutečnosti a projev cílevědomého sběratelského úsilí zachytila výstava **Sběratel Ferdinand Hradil** (11.7.-10.10., 2115 návšt., ∅ 26,8). Předmětem jeho zájmu byli ptáci, které chytal či nacházel uhynulé, poté je sám preparoval a ukládal do speciálních zasklených krabic, v nichž téměř bez úhony vydrželi již osm desetiletí (jádro sbírky vzniklo kolem r. 1912).

Adam 93 se jmenovala poslední hlavní výstava ve Valašském Meziříčí (28.10.1993-9.1.1994, 1624 návšt., ∅ 29), která si vzala za cíl seznámit návštěvníky s archeologií. Byly zde shromážděny unikátní předměty z moravských sbírek, atraktivní byla rekonstrukce hrobu, zachycující možnou nálezovou situaci, zajímavý byl videoprogram s tematikou experimentální archeologie, s ohlasem se setkala také beseda s archeologem PhDr. Ladislavem Snopkem, bývalým ministrem kultury SR, nazvaná Minulost v přítomnosti.

Mimo tyto základní akce se uskutečnilo několik komorních výstav v místnosti u vstupu do zámku, které se často setkaly s nečekaným zájmem. O velikonocích tam byly kraslice, koncem května výstava ke starokrásenskému jarmarku, u příležitosti stého narození jsme si připomenuli tvorbu významného českého grafika PhDr. Karla Tondla a program uzavřela vánoční výstava.

Po ukončení 17. bienále fotoklubů z Evropy, Asie a Latinské Ameriky **Interfotoklub** (13.12.1992-31. 1. 1993, 1140 návšt., ∅ 26, 5) vystavovalo ve vsetínském zámku výtvarné sdružení **Oslava** (7.2.-14.3., 626 návšt., ∅ 20,2). Umělci z Ostravska, Slezska a Valašska (z těchto slov je název skupiny) vystavili svá díla z posledních let.

Prakticky současně probíhala poslední výstava ve dvou místnostech I. patra zámku před úpravami expozic.

Byla to **Poutní místa na Moravě a ve Slezsku** (6.2.-4.4., 503 návšt., ∅ 10), kde bylo zaznamenáno 14 významnějších poutních lokalit a doloženo textem, fotografiemi i devocionáliemi. Výstavu jsme převzali z Vlastivědného muzea v Olomouci.

Sté výročí narození měl v loňském roce i **František Podešva.** Průřez jeho celoživotním dílem od kreseb z doby I. světové války až po obrazy vzniklé nedlouho před smrtí (1979) přinesla nejnavštěvovanější výstava roku 1993 (21.3. - 9.5., 2022 návšt., ∅ 47).

Také společná výstava osobitého sochaře **Otmara Olivy** a meditativního malíře **Jana Jemelky** (16.5.-11.7., 1798 návšt., ∅ 36,7) se přes vysoké nároky na vnímavost setkala s překvapivým zájmem diváků. Potvrzuje se tak, že je to především umělecká kvalita, která motivuje k návštěvě výstav.

Vtipně výtvarně řešená výstava historických fotografií ze sbírek muzea **Svědectví zastaveného času** (25.7.-19.9., 1863 návšt., ∅ 38) vyvolala zájem všech generací. Byla zamyšlením nad plynutím lidských dnů, naplněná úsměvnou nostalgií. Byly tu fotografie měst i obcí, lidí "důležitých" i "obyčejných", pohlednice, fotoalba i staré fotoaparáty. K dispozici jsme měli i francouzský naučný film "Vynález fotografie", který byl určen hlavně pro mládež.

Spisovatelka Marie Podešvová při vernisáži

Z výstavy Otmara Olivy a Jana Jemelky

Zcela ojedinělou a patrně i do jiného města nepřenosnou výstavu jsme měli koncem podzimu. Byla tu prezentována sbírka, vzniklá dlouhodobým cílevědomým úsilím paní Ludmily Bártkové. Po její smrti v roce 1992 muzeum koupilo větší část pozůstalosti a po nutném ošetření její sbírku valašských starožitností vystavilo pod názvem **Můj skanzen** (3.10.-28.11., 1459 návšt., Ø 29,8). Výstava i film ČT Ostrava s prorockým názvem "Nezemře, kdo vkládá život do věcí", vypovídaly o ženě, která se nenechala zlomit nepříznivými okolnostmi a dokázala se radovat ze života (viz též Zpravodaj OVM 1992, str. 61n). Na zahájení výstavy zahrál její nejmladší syn Mgr. Mojmír Bártek své skladby a na svou sestru zavzpomínal pan učitel J. Novotný. A tak se vernisáž změnila v přátelské rodinné posezení a téměř dvě stovky návštěvníků zažily kousek přívětivé pohody, s níž paní Bártková prosvětlovala svůj Hrádek - starobylý dům v Kroměříži, který byl ostrovem Valašska uprostřed Hané. Na závěr roku patřilo přízemí zámku vánoční výstavě betlémů a bohoslužebných předmětů, která se jmenovala podle jedné koledy **Já bych rád k Betlému** (12.12.1993 - 16.1.1994, 1420 návšt., Ø 46).
Současně byla zahájena komorní výstava medailí s portréty papeže Jana Pavla II. k 10. výročí jeho pontifikátu, kterou připravil předseda okresní pobočky České numismatické společnosti ve Vsetíně Jan Cholewa. Základní výstavu otevřel zamyšlením nad smyslem vánoc ThDr. Jaroslav Staněk, o medailích promluvil J.Cholewa. Velmi nás potěšilo, že naši práci ocenil a zapojil do aktuálních souvislostí svým uvážlivým slovem Ing. Josef Pavela, předseda petičního výboru pro lidská práva a národnosti parlamentu České republiky.
Celou vernisáž pak zarámovalo koledování dětí ze souboru Malá Jasénka.
Kromě těchto základních výstav uspořádal ornitologický klub výstavu **Dravci** (23.3.-11.4., 426 návšt., Ø 23,7) a mykologický klub **VI. výstavu hub** (14.-17.9., 1225 návšt., Ø 306), která bývá vždy výjimečně navštívena.
V galerii Gratis (ve vestibulu zámku) se v průběhu roku uskutečnilo 7 výstav, jsou však přístupny volně a počet návštěvníků nesledujeme. V lednu to byly **Fašanky** (fotografie), v únoru a březnu **Batiky žáků ZUŠ Vsetín**, potom krátce **Velikonoce** (fotografie a lidové výrobky), od půli dubna do půli května ve spolupráci s organizací Děti Země **Nevinní jako skřivánci** (ochrana dravců a přírody). K Mezinárodnímu dni muzeí byla připravena výstava **Muzejní plakát** (květen až srpen). **Domácí kuchařka** (srpen až listopad) byla výstavou vyšívaných kuchařek a receptů a na přelomu roku tam byly instalovány grafické novoročenky ze sbírky prof. Jiřího Demla pod názvem **PF 94** (prosinec - leden).

Pestrý program výstav, uskutečňovaný často s vypětím všech sil, nám přinesl potěšení z vystavených předmětů a hlavně radost ze zájmu návštěvníků. Pohrajeme-li si trochu s čísly, pak vsetínské výstavy byly otevřeny 258 dní a navštívilo je 9 411 osob, denní průměr je přibližně 36.5, meziříčské 268 dní, celkem 8 849 návštěvníků, průměr cca 33. Připočteme-li však ještě návštěvníky stálých expozic (VS 10 043, VM 8 399) i programů v muzeu (VS 9 200, VM 7 605), pak vychází celková návštěvnost muzea při 310 provozních dnech takto :
zámek Vsetín 29 346 osob, denní průměr 94,7, zámek Kinských ve Val.Meziříčí 24 853 osoby, denní průměr 80,2. Celkem shlédlo výstavy, expozice a programy v obou našich zámcích v roce 1993 54 189 návštěvníků.
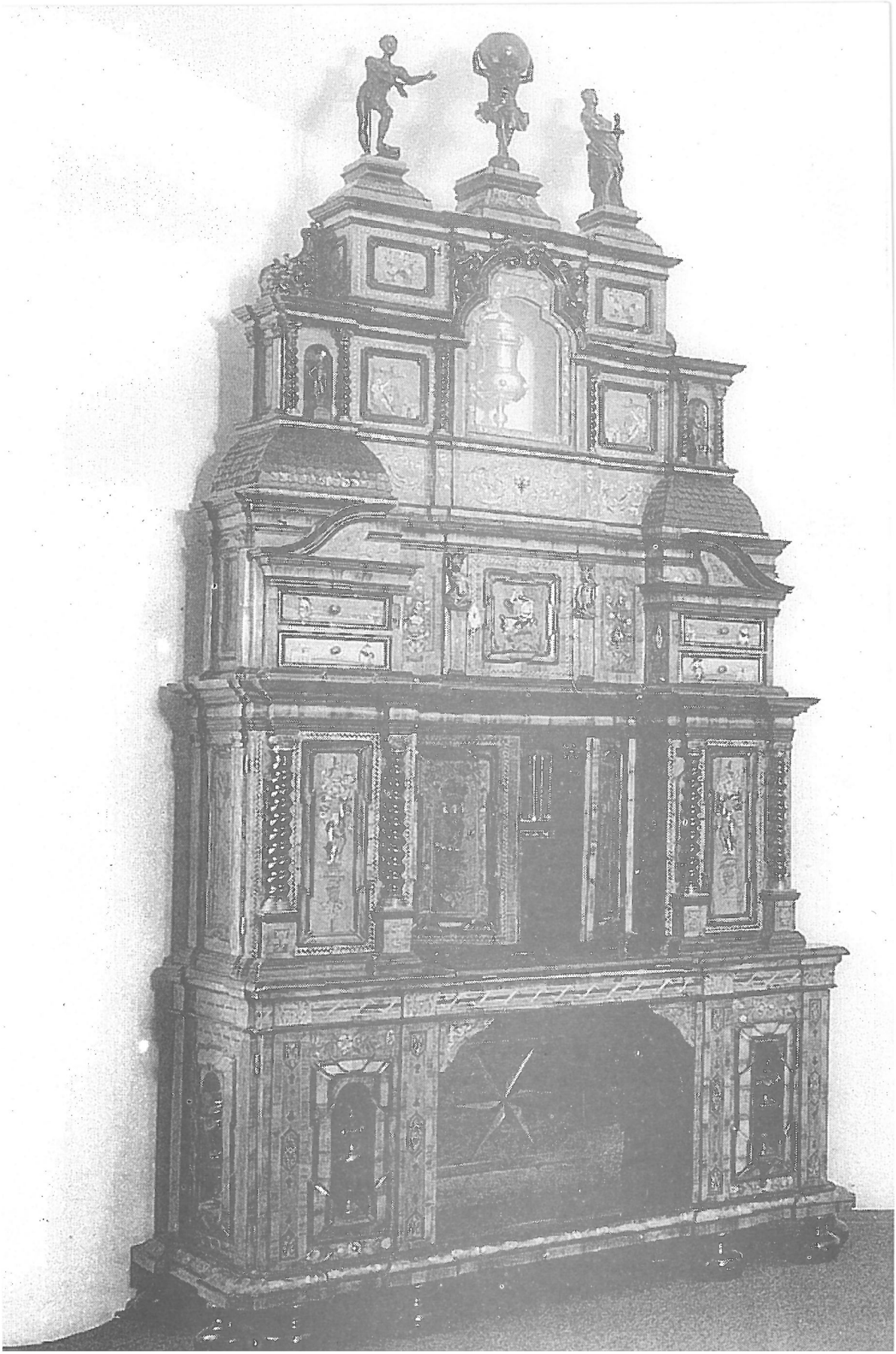
Fotografie ze setkání muzejníků 6. 5. 1994